

Sastamalan

Joulu
2011

NOMINATION
ITALY

Hyvää Joulua

Elegance

COMPOSABLE COLLECTION
WWW.NOMINATION.COM

Optiikka • Kello • Kulta

NYYSSÖNEN

www.nyyssonen.fi

Hyvän joulun toivotus

Lumiset oksat vihreän
puun, kimmeltää valossa
jouluisen kuun.

Katselen tähtien hopeista
nauhaa, toivotan jouluusi
lämpöä ja rauhaa.

Huittisten

Säästöpankki

Eläköön elämän rikkaus.

VEXVE

VESINIEMINEN

Rauhallista Joulua

Jokinen

Vammala Tampere Turku Helsinki Espoo

Hyvää Joulua ja Onnea Vuodelle 2012

Toivoo:

Sastamalan Joulu 2011

nro 24

Kustantaja:
Lions Club
Sastamala/Vammala ry

Lehtitoimikunta 2011:
Satu Rantala
Ritva Tuominen
Erkki Vainio
Heikki Rantala
Tapio Riutta
Pekka Maaranen

Kannen valokuvat:
Asko Laiho
Kuvan kohde
Pukstaavi, kirjamuseo

Ulkoasu ja taitto:
Vammaspaino

Paino: Vammaspaino 2011

Kiitämme

lehtemme kirjoittajia
ja tuki-ilmoittajia.

Lehden tuotto käytetään
nuoriso- ja vanhustyöhön.

Sastamalan Joulu on LC
Sastamala/Vammala ry:n
rekisteröimä tavaramerkki.

Sisältö

Sastamalan Joulu 2011 , Heikki Rantala	4
Joulumaa , Ari Paavilainen	5
Taivaan avain , Timo Kökkö	6
Joulupalapelin osaset kohdalleen , Leena Rantala	8
Suomalaisen kirjan taivalta , Aimo Hakanen	10
Naisen joulu , Tarmo Tuusa	12
Tärkeintä jouluna , Tarmo Tuusa.....	13
Miksi kukaan ei kerro Tyrvään kulttuuritiestä , Osmo Särkilahti ...	14
Vanhasta tyrvääläisestä nimismiessuvusta , Henrik Impola	19
Suomalainen puupiirtäjä , Martti Helin	21
Johannes Bäck Tyrvään kirkkoherrana 1889-1901 Jari Nurmi	22
Tyrväänkylän rautakautinen kalmistoalue elinympäristönä Antero Telilä	28
Lasse Tuominen, monitaitaja pienestä pitäen , Elina Mahnala	30
Murretta Mauri Kunnaksen sarjakuvisa , Marko Westerbacka	33
Kirjaviisautta koko kylälle , Leena Rantala	36
Hyvä kaveri on tärkeintä elämässä , Heikki Rantala	39
Lions vaihto Ohioon 21.6.-2.8.2011 , Alina Lehtonen	40
Tyrvään pappila , Marja Savola	43
Ensimmäiset eduskuntavaalit Sastamalan seudulla Tuomas Rantala	46
Ristikot , Pirjo Kukola	49
Neitosten kirjeenvaihtoa keisarivallan aikaan , Armi Hohko	50
Sastamalakodin Gunnarinkulman nelivaljakko , Kerttu Ryömä	52
Tyrvään Illon Kollinin seppäsuvun vaiheita , Matti Juti	55
Sastamalan joululehden synty , Kalevi Harmaala	59
Melkein unohtuneet , Veijo Mäkelä	60
Pahilaisten hyppytorni , Tauno Lehtimäki	62
Sanapyramideja , Erkki Vainio	65
Hiljainen Kylätie... , Maria Mustalahti	66
Sanapyramidien ja ristikoiden ratkaisut	68
Muukalainen Tyrvällä , Jukka Valli	69

Sastamalan Joulu 2011

Joulun lähestymistä voi ennakoida monista pienistä asioista. Yksi tärkeä joulun lähestymisen merkki on tämä vuosittain ilmestyvä Sastamalan Joulu -lehti. Lehti on ilmestynyt jo 24 vuonna, joten sitä osataan jo odottaa. Sastamalan Joulu on Lions Club Vammalan tärkein aktiviteetti ja siitä saadut tulot käytetään vanhus- ja nuorisotyöhön.

Joulu on rauhan, rakkauden ja hyvän tahdon aikaa. Sellaiseksi haluamme sen ainakin ajatella. Hyvä tahto, toisista välittäminen ei kuitenkaan saisi rajoittua vain joulun aikaan, vaan sen tulisi olla yksi tärkeimpiä arvojamme joka päivä.

Sanotaan, että tämä aika on itsekeskeisten ja vain itseään toteuttavien ihmisten aikakautta. Katsoessamme ympärillemme, näemme kuitenkin paljon erilaista toisista huolehtimista. Monilla se tarkoittaa omassa perhepiirissä tapahtuvaa huolehtimista, esim. iäkkäistä vanhemmista. Tämän lisäksi on monia mahdollisuuksia toimia esim. vapaaehtoisjärjestöissä tai seurakuntien vapaaehtoistyössä.

Lions toiminta on eräs vapaaehtoistyön muoto, jonka kohteena on mm. nuoriso, vanhusväestö ja sotien veteraanit. Vammalan Lions Clubin tärkein avustuskohde on ollut ja on edelleen Sastamalakoti, jonka toimintaa tuemme monella tavalla. Nuorisotyössämme merkittävintä on nuorisovaihtotoiminta, jonka avulla voimme

lähettää nuoria ulkomaille. Nämä LC-nuorisovaihdot ovat nuorelle yleensä unohtumattomia elämyksiä, jotka osaltaan kasvattavat heitä kansainvälisyyteen ja suvaitsevaisiksi ihmisiksi.

Lions toiminnan kotimainen teema tälle kaudelle on "Vastuu on minun". Tämä on hyvä lähtökohta kaikelle toiminnalle. Kaiken negatiivisen uutisvirran alla on vaara ajautua toivottomuuteen ja toimeettomuuteen. On helpo osoittaa epäkohtia ja olla tekemättä mitään. Jokainen on kuitenkin vastuussa itsestään ja lähimmäisistään. Jokaisella on oma paikkansa. Pienistä puroista kasvaa suuri virta. Tätä näkyä on omalta osaltaan Lions toiminta toteuttamassa.

Kiitos sinulle hyvä lehden lukija kiinnostuksesta tätä lehteä kohtaan. Erityinen kiitos, jos olet ostanut tämän lehden, ja sitä kautta mahdollistat avustuskohdeidemme tukemisen. Suuret kiitokset myös lehteen kirjoittaneille sekä ilmoittajille.

Toivotan Sastamalan Joulu- lehden lukijoille Rauhallista Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta 2012.

Heikki Rantala
Lions Club Sastamala/ Vammala
Presidentti

Joulumaa

Kuva: Upi Vuorenoja

Ari Paavilainen
Sastamalan seurakunta

Sastamalan kaupungissa joulu näkyy. Tyrvään kirkko loistaa jouluvalaistuksessa. Sen piha- maalla kasvava mahtava kuusi sopii koko kaupungin joulu- kuuseksi, ja taitaapa saattaa häpeään Turun ja Tampereen torikuuset. Kirkon nurkalla on jouluseimi. Kirkon läheisyydes- tä alkaa suomalaisen joulun- vieton varsinainen erikoisuus, Marttilankadun seimikatu, joka on virkistävä ja rauhoittava kei- das monen muun kaupungin joskus rauhottomassakin jou- lunalusnäkyssä.

Suomi on joulumaa. Talvinen suomalainen maisema on jou- lun maisema. Luminen maa saa pimeyteen sinisen hohteen, jota valaisevat kirkkaat tähdet ja siellä täällä loistavat kynttilät. Se on joulun postikorttimaisema, joulunvieton ikoni. Suomalaista jou- lumaisemaa ja joulun viettoa ihannoidaan kaikkialla maailmassa. Näin sielläkin, missä jouluna on hellettä. Tämä monille maailman ihmisille yhteinen joulun sielunmaisema ei ole sellainen sattumalta. Pohjoisessa talvisessa joulussa on jotakin sellaista, joka on puhutellut. Joulua on osattu juhlaa täällä pohjolassa kunnolla. Jouluna aika ja maailma pysähtyvät. Olemme tehneet jotain oi- kein, jos miltei kaikki maailman ihmiset mieltävät joulun pohjois- maalaiseksi juhlaiksi.

Joulun vietto korostuu Suomen kirkoissa ja koko yhteis- kunnassa. Siihen ovat vaikuttaneet varmaan ihan muut kuin uskonnolliset syyt. Joulu on sijoittunut aikaan, jolloin elämä entisaikaisessa suomalaisessa maatalousyhteiskunnassa oli hiljaisimmillaan. Se oli hengähdystauko vuoden uurastuksen päätteeksi. Entisinä vuosisatoina joulupäiviä oli neljä. Ennen nuo neljä erillistä joulupäivää muodostivat kunnon tauon ja le-

pohetken. Nykyiseen kirkolliseen kalenteriin nämä neljä erillistä joulupäivää ovat palanneet, vaikka eivät enää olekaan virallisia vapaapäiviä. Joulun tienoo oli vuoden pimeintä aikaa, jolloin va- loa ulkotöihin oli kaikkein vähiten. Pidämme omalla tavallamme edelleen kiinni tuosta perinteestä. Jouluaatto on käytännössä siirtynyt vapaapäiväksi. Eikä ketään kannata juuri hätyytellä ennen kuin tapanpäivä on ohi. Monissa maissa vapaata on vain joulupäivä. Joulun vieton korostuminen ja pitkittyminen pohjoismaissa johtuu ilmastollisista tekijöistä. Siksi ”oikea joulu” tulee pohjolasta.

Luterilaiselle kirkolle joulusta on muodostunut päällisin puolin suurempi juhla kuin pääsiäisestä. Monet katselevat ihaillen ortodoksikirkon pääsiäistä ja pääsiäisyön jumalan- palvelusta. Kristuksen kuolema ja ylösnousemus on toki his- torian merkittävin tapahtuma. Kuitenkin suomalaiselle kirk- kokansalle joulu on yhä ykkönen. Joulunaika alkaa edelleen adventista. Kauneimmat joululaulut ovat kirkon väkirikkaim- pia tilaisuuksia, ja joululauluja lauletaan monissa muissakin eri tilanteissa.

Jouluna juhlimme Jeesuksen syntymäpäivää. Joulua viete- tään, koska maailmaan on syntynyt Vapahtaja. Seurakunnalle Joulun lapsessa on jo läsnä Jeesuksen koko merkitys. Jouluna juhlimme kokonaista Jeesusta. Joulun lapsen juhlinnassa on mukana myös Jeesuksen ristinkuolema ja ylösnousemus, myös sovitus ja lunastus. Ilman niitä merkityksiä hän ei olisi Vapahtaja.

Muinaiset kirkkoisät ovat sijoittaneet Jeesuksen syntymän aikojen taitteeseen. Jeesuksen syntymäjuhla on tarkoituksella sijoitettu talvipäivän seisauksen tuntumaan. Siitä lähtien valo alkaa voittaa maailmassa, päivän pituus kasvaa ja pimeä aika ly- henee. Jeesuksen syntymä on myös ajanlaskumme alku. Jeesus on aikojen taite. Jeesuksen syntymä on hetki, jolloin siirrymme pelastuksen odotuksesta varmuuteen ja iloon Jumalan armosta: Meille on syntynyt Vapahtaja!

Taivaan avain

■ Timo Kökkö

Tyrvään Pyhän Olavin kirkon länsilehterin toisessa paneelissa oleva Kuutti Lavosen maalaus ”Taivaan avain” ja sen syntyhistoria oli kirkon maalaamisessa sattunut vahinko.

Kesän alussa 2006 Lavonen oli maalannut kirkkoon lehterin vastemmanpuoleiseen kaidepaneeliin ensimmäisenä työnään ”Enkelin”, hänet joka Raamatun mukaan vapautti Pietarin vankilasta. Kuvaohjelman mukaan seuraavaan paneeliin piti sitten tulla apostoli Pietarin. Kaiteiden pohjustusmaalaukset oli huolellisesti suojattu pahveilla. Kun taiteilija oli innostuneesti aloittamassa Pietarin maalaamista, hän vahingossa avasi peitteet kaiteen kolmannen paneelin kohdalta ja maalasi Pietarin siihen. Vasta jälkeenpäin huomattiin, että maalaus oli tullut väärään paikkaan. ”Enkelin” ja ”Pietarin” väliin oli jäänyt tyhjä paneeli, jota varten ei ollut mitään suunnitelmaa.

Työ eteni. Maalauksia syntyi kuvaohjelman mukaisesti. Tyhjä paneeli pahviensa takana odotti ratkaisuaan. Vasta vuonna 2008 Lavonen esitteli luonnostyöryhmälle saamansa ajatuksen. Se oli ”Taivaan avain”. Mitä Lavonen esitteli, ei sillä kertaa ollut maalausta varten tehty luonnos. Hän tuli työryhmän kokoukseen kädessään kookas, hopealta hohtava, raskas metallinen avain. Sen oli saamiensa ohjeiden mukaan takonut hänelle Lavosen kirkon kultaustöihin kutsuma kultaaja Hannu Ivonon. Lavosen ajatus oli, että kyseiseen paneeliin ei

tulisikaan maalausta, vaan ainoastaan taustamaalaus, johon sitten kiinnitettäisiin tämä Ivosen takoma ”Taivaan avain”. Luonnostyöryhmä oli kuitenkin sitä mieltä, että saadun tehtävän mukaisesti tyydyttäisiin sittenkin vain maalaamaan kirkkoa. Niin lehterin toiseen paneeliin siten maalattiin tämä ”Taivaan avain”. Kuvan avain on suunnilleen sitä kokoa kuin sen metallinen malli oli ollut.

Tämä tarina on ”Taivaan avain” -maalauksen syntyamisen arkihistoriaa, mikä kirkossa kävijälle ei näy. Mikä sen sijaan näkyy, on se sanoma, joka tämän maalauksen mukana tuli syventämään kirkkoon maalattua Lavosen kertomusta. Ajatus ”Taivaan avaimesta” syntyi siinä tuskaisessa luomisprosessissa, jossa Lavosen kertomus vähitellen sai muotonsa. Sen mukaan kertomuksen alkuun piti tulla Pietarin jälkeen neljä evankelistaa ja niiden keskelle, keski-käytävän kohdalle, jokaisen kirkosta poistujan silmiin viimeiseksi osuva ”Viimeinen tuomio”.

Toinen ei voi tietää, mitä taiteilijan mielessä kunkin maalauksen kohdalla on liikkunut. Jotakin Lavonen on ajatuksistaan kertonut. Mutta vaikka olisikin, jokainen katsoja lukee ja tulkitsee maalauksia viime kädessä itse, oman sielunsa läpi. Näin myös tämän myöhemmin mukaan tulleen ”Taivaan avaimen” sanomaa. Taiteilijalta lupaa kysymättä olen itse lukenut sitä näin:

Kuvaohjelman mukaan tapahtui, että kertomus alkoi niistä ihmisistä, jotka ensimmäiseksi olivat saaneet sydämeensä sanoman ylhäältä ja uskoneet Kristukseen, apostoleista ja evankelijoista, ja päättyi kärsimykertomukseen. Evankeliumin asialle lähteminen ja tien avautuminen annettiin heille ylhäältä. Pietarille tuli enkeli. Enkeli, pudotti kahleet, avasi portit ja vapautti hänet. Pietari vapautettiin julistamaan evankeliumia, puhumaan uskostansa (Apt. 12). Kaikki kuusi maalauksissa kuvattua miestä olivat Uuden testamentin kirjoittajia, sanoman tallettajia ja evankeliumin julistajia. Tuhoutuksessa kirkossa kaiteen keskimmäisessä paneelissa oli ollut Anders Löfmarkin maalaama ”Viimeinen tuomio”. Myös Lavoselle sopi, että tämä evankeliumien esittämä maailmanhistorian päätös sai jälleen tulla maalatuksi kirkkoon, nyt mahdollisesti vieläkin hallitsevammalle paikalle, pääkäytävän kohdalle. Evankeliumin sanomaan kuuluu, että ihmisen etsinnän ja kyselemisen tuli lopulta päättyä myös viimeisen tuomion muistamiseen, syyllisyyden ja armon kaiken ratkaisevaan vaakaan. ”Viimeisen tuomion” paikka tuli olemaan neljän evankelistan keskellä. Se tuli olemaan ikään kuin heidän sanomansa summa: me kaikki olemme kerran hänen edessään, Kristuksen, vanhurskaan tuomarin ja meidän syntiemme sovittajan edessä.

”Taivaan avaimessa” tämä ihmisen elämän avainkysymys tuli nyt mukaan jo kertomuksen alussa. ”Enkelin” jälkeen ja ennen ”Pietaria” on jo puhe siitä, mikä on viimeistä ja kerran peruttamatonta. ”Taivaan avaimessa” kuuluu hänen äänensä, ”jonka avaamaa ovea ei kukaan sulje, hän, jonka sulkemaa ovea ei kukaan avaa” (Ilm. 3:7). Kirkkoon on maalattu saarna. Avaimesta tulee sen alku: tästä nämä miehet ovat puhuneet, nämä, jotka julistivat meille Jumalan Pojan evankeliumin ja tallettivat meille Kristuksen ristien tien, syntiemme sovittajan kärsimykertomuksen. He ovat puhuneet taivasten valtakunnan avaimesta: on taivasten valtakunnan avain. Peruuttamaton on.

Jeesus oli saanut sanan avaimesta jo Vanhasta testamentista, jossa Jesaja ennusti kuningas Hiskian palatsin päälliköstä Eljakimista: ”Hänen olalleen minä ripustan Daavidin huoneen avaimen. Hän avaa eikä kukaan sulje, hän sulkee eikä kukaan avaa” (Jes. 22:22). Matteus keroo, että jossakin Filippuksen Kesarean tienoilla Jeesus oli kerran kysynyt opetuslapsiltaan, kenenkä te sanotte minun olevan. Pietari oli silloin vastannut: ”Sinä olet Kristus, elävän Jumalan poika.” Tämän tunnustuksen jälkeen Pietari sai kuulla nämä Uuden testamentin avainsanat: ”Minä olen antava sinulle taivasten valtakunnan avaimet. Minkä sinä sidot maan päällä, se on sidottu taivaissa, ja minkä sinä vapautat maan päällä, se on myös taivaissa vapautettu” (Matt. 16:19)

Lavonen maalasi avaimensa taivaalle, taivasta vasten. Kuvan avain ei ole niin teräväviivainen ja -särmäinen kuin sen taottu esikuva oli. Mutta se on avain. ”Minä olen antava sinulle”, sanoi Jeesus. Milloin se annettiin, ei kai Pietarikaan koskaan avainta kädesään saanut tunnustella? Mutta ainakin Lavosen avain leijuu taivaan sinessä ja usvassa, niin kuin meidän uskomme Jumalaan syntien anteeksiantamuksen saaneinakin jää aina olemaan vain maan lapsen kaukaa kurottavaa turvautumista häneen, jonka avaamaa ei kukaan sulje. Että avain on, on annettu meidän uskollemme.

Tyrvään Pyhän Olavin kirkkoon ei maalattu vain kuvia. Sen paneelihin maalattiin kristillisen uskomme sisin sanoma ihmisen syyllisyydestä ja Jumalan armon rajoittamattomuudesta. ”Taivaan avain” sen kertomuksen alussa tuli olemaan niin kuin Kristuksen maailmaan tuleminen, koko kertomuksen avain, jokaisen ihmisen elämän avain.

Oliko se johdatusta, mutta Kuutti Lavoselle sattui hyvä vahinko.

Unohda tavanomainen - valitse yksilöllisyys

FORD TAKUU
3v/100 000 km

Uusi **Ford Kuga** 2.0TDCi 140 hv 4WD h. alk. 36.895 e + tk 600 e

Feel the difference
ford.fi

Levorannan Autoliike Oy

Valtatie 12, Vammala
38200 Sastamala
www.levorannanauto.fi
Puh. (03) 512 7710

Automyynti avoinna
ma-pe 9-18.30, la 10-15
Huolto p. (03) 512 7720
Varaosat p. (03) 512 7730

Levorannan Autoliike, vankka Pirkanmaalainen 50 vuoden Ford-kokemuksella! www.levorannanauto.fi

Joulupala

■ Leena Rantala

Mattilan perheeseen joulu tulee musiikin tahdissa, sillä molemmat vanhemmat ovat kanttoreita Sastamalan seurakunnassa. Tämän takia joulun viettoa tahdittavat myös työkiireet.

"Ei minua stressaa, vaikka olenkin töissä jouluna. Se tarkoittaa vain sitä, että meillä ei vietetä joka vuosi joulua saman kaavan mukaan", kertoo Anu Mattila.

Aattoon kuuluvat silti samat perinteiset asiat kuin niin monissa perheissä: sauna, syöminen ja lahjojen jakaminen. Rytmitys vain

vaihtelee kun välillä toinen vanhemmista tai molemmat käyvät soittamassa messun.

"Tämä sopii luonteelleni, vaihtelu ei ole vaarallista", Anu miettii.

Aatto kahteen kertaan

Anu ja Jari Mattilalla on kolme yhteistä lasta: 7-vuotias Leevi, 4-vuotias Helmi ja 2,5-vuotias Aino. Lisäksi joulun viettoon saapuu neljä vanhempaa lasta Jarin edellisestä liitosta. Mattiloiden

MATKA-JOKELA OY
Aittalahdenkatu 6, 2. krs.
38200 Sastamala
03-511 9010
www.matka-jokela.fi

Shakkitarvike
TANNI
www.shakkitarvike.fi

pelin osaset kohdalleen

perheessä vietetäänkin aina kaksi jouluaattoa. Toinen pienemällä porukalla ja toinen silloin kun isommat lapset tulevat. He ovat yleensä aaton äidillään, mutta yhteistä joulua vietetään ennen tai jälkeen varsinaisen aaton.

”Lapset ovat vielä sen verran pieniä, etteivät kyseenalaista tällaista joulun viettoa”, Anu kertoo.

Anu on toiminut kaksi vuotta Sastamalan seurakunnan johtavana kanttorina ja Jari on työskennellyt Kiikassa jo 9 vuotta. Mattilat asuvat Jarin kotitalossa Nokian Sarkolassa.

Vapaa joulu harvinaisuus

Anu on ehtinyt soittaa jo hyvän määrän joulumessuja, sillä hän on tehnyt kanttorin töitä noin 15 vuotta. Töitä aloittelevat opiskelijat laitetaan mielellään soittamaan jouluyön messuun, jotta vanhemmat kanttorit saavat herätä virkeinä jouluaamun palvelukseen. Jos Anu saa valita, hän ottaa mieluiten hoitaakseen aaton iltapäivämessut.

Joskus Nokian seurakunnassa työskennellessään Anun aatto alkoi kello 9 messulla ja illalla oli toinen kahden messun rupeama kello 21 ja 23.

”Se tuntui kököltä, kun piti saunan jälkeen lähteä uudestaan töihin. Mutta tämä on ammatinvalintakysymys. Eletään sen mukaan.”

Kanttoreiden työsuosituksissa sanotaan, että yksi juhlapyhä vuodessa pitäisi olla vapaa. Vapaan joulun osuminen molempien Mattiloiden kohdalle yhtä aikaa on kuitenkin hyvin epätodennäköistä. Tänä vuonna sattui iloinen yllätys, kun ystävälliset kollegat päättivät järjestää Anun vapaaksi joulutöistä kuultuaan Jarin olevan silloin hoitovapaalla.

Isovanhemmat avuksi

Tänä vuonna Mattiloiden joulu on siis poikkeuksellisen vapaa. Jarin hoitovapaa päättyy kuitenkin vuoden loppuun, ja tammikuussa perheen aikataulupalapelin kokoaminen jatkuu taas monimutkaisempana. Jos töiden ristiin sovittelu ei onnistu, lapsilla on hoitaja kotona iltaisin ja viikonloppuisin.

Jarin äiti Annikki Mattila on onneksi perheen apuna – ja pitää myös jouluruokien laittamisesta.

Esimerkiksi viime jouluna pari oli yhtä aikaa töissä ja Annikki hoiti sen aikaa lapsia. Apu tulee todella tarpeeseen, sillä jouluksi olisi hankala löytää ulkopuolista lastenhoitajaa. Myös Anun vanhemmat ovat jäämässä kohta eläkkeelle, joten heidänkin apuunsa voidaan turvautua jatkossa.

”Asioilla on tapana järjestyä”, Anu toteaa tyynesti.

Suomen Kansan Vanhat Runot.

Suomalaisen kirjan taivalta

■ Aimo Hakanen

Satavuotinen alkutaival

Suomalaiselle kirjalle on tähän mennessä kertynyt ikää runsaat viisisataa vuotta. Ensimmäinen nimenomaisesti Suomea varten suunniteltu kirja painettiin Lyypekissä v. 1488. Se oli Turun piispan Konrad Bitzin tilaama upea latinankielinen *Missale Aboense eli Turun messukirja*, jumalanpalvelusta ohjaamaan tarkoitettu teos, jonka runkona oli kansainvälinen katolinen messukirja mutta johon oli otettu mukaan myös suomalaista materiaalia. Nykysuomalainen lukija tuskin tietää tästä kirjasta paljon muuta kuin ehkä sen alkulehdellä olevan piirroksen, johon keskelle on kuvattu Pyhä Henrik jaloissaan kirvestä pitelevä surmaajansa Lalli, oikealla piispa Konrad Bitz ja vasemmalla tuomiorovasti Maunu Särkilahti sekä kummankin takana seisova pappi. Katolisen ajan lopulla v. 1522 ilmestyi vielä toinenkin merkittävä Suomea koskeva latinankielinen kirja *Manuale Aboense eli Turun käsikirja*.

Missale Aboensen painamisesta ehti kulua viitisenkymmentä vuotta, ennen kuin ilmestyi ensimmäinen painettu suomenkielinen kirja. Se oli piispa Mikael Agricolan toimittama aapinen. Itseltään Lutherilta ja hänen lähimmältä työtoveriltaan Melancthonilta omaksumansa uskonpuhdistuksen hengessä Agricola asetti tavoitteeksi sen, että jokaisen tulee saada omalla äidinkielellään kuulla ja lukea Jumalan sanaa puhtaana ja väärentämättömänä. Käytännössä tämän tavoitteen saavuttaminen edellytti, että oli luotava suomen kirjakieli

ja opetettava kansa lukemaan sitä ja että Raamattu oli käännettävä suomeksi. Tietoisena kutsumuksesta ja sen vaatimista tehtävistä Agricola julkaisi ensiksi *ABCkirjan*, jonka todennäköisenä ilmestymisajankohtana pidetään vuotta 1543. Seuraavana vuonna ilmestyi laaja ja monipuolinen *Rucouskirja*, johon on sisällytetty Raamattua, *Missale Aboensesta* ja monesta muusta nimilehdellä mainitusta teoksesta peräisin olevaa ainesta. Tasan kuusikymmentä vuotta *Missale Aboensen* jälkeen v. 1548 ilmestyi sitten Uuden testamentin suomenkoski, *Se Wsi Testamenti*, Agricolan elämäntyön huipentuma. Kaiken kaikkiaan Agricola julkaisi runsaan kymmenen vuoden aikana noin 2 400 painosivua suomenkielistä tekstiä. Saman vuosisadan lopulla v. 1583 ilmestyi vielä *Jaakko Suomalaisen eli Finnon* toimittama ensimmäinen suomalainen *viirsi kirja*.

Ruotsin vallan loppuaika

Suomenkielisen kirjallisuuden osalta koko Ruotsin vallan loppuaika, kaksi ja puoli vuosisataa, merkitsi paljolti Agricolan aloittaman työn vähittäistä jatkamista ja vakiinnuttamista. Tärkeitä virstanpölväitä suomalaisen kirjan taipaleella olivat *Eerik Sorolaisen* v. 1621 ja 1625 ilmestynyt kaksiosainen *Postilla*, joka sisältää kaikkiaan 2 300 sivua, ja erityisen odotuksen täyttymys v. 1642 painettu ensimmäinen suomenkielinen Raamattu, *Biblia, Se on: Coco Pyhä Ramattu*

Suomexi, sekä Raamatun myöhemmät tarkistetut painokset, joista ensimmäisen toimitti Henrik Florinus v. 1685 ja kaksi seuraavaa tyrvääläissyntyinen Antti Lizelius v. 1758 ja 1776. Lukutaitoon johdattavana kirjasena merkittävin oli piispa Johannes Gezelius vanhemman v. 1666 julkaisema aapisen ja katekismuksen yhdistelmä *Xyi paras Lasten tawara*, josta seuraavien parin sadan vuoden aikana otettiin noin sata uusintapainosta ja joka sananmukaisesti kului kansan käsissä. Ruotsin vallan ajan muusta suomenkielisestä kirjallisuudesta merkittävimpiä olivat lainsuomennokset ja eräät fennofiliin hengentuotteet, esim. v. 1745 ilmestynyt Daniel Jusleniuksen *Suomalaisen Sana-Lugun Coetus*, jota voidaan pitää ensimmäisenä varsinaisena suomen kielen sanakirjana. Ensimmäinen suomenkielinen *almanakka* julkaistiin v. 1705.

Kokonaisuutena suomalaisen kirjan alkumatka sujui varsin verkkaisesti. Latinan- ja ruotsinkielisen uskonnollisen ja tieteellisen kirjallisuuden lisäksi julkaistiin etupäässä muista kielistä suomeksi käännettyä hengellistä kirjallisuutta. Hitaasti versovan suomalaisen sivistyselämän kannalta merkittävä tapahtuma oli Turun Akatemian perustaminen v. 1640. Akatemian yhteydessä aloitti työnsä myös kirjanpainaja Pietari Wald, jonka toimesta ilmestyi v. 1644 ensimmäinen Suomessa painettu suomenkielinen kirja, Laurentius Petri Aboicuksen saarnakokoelma. Kaikki varhempat ja monet myöhemmätkin suomenkieliset kirjat painettiin Tukholmassa. Huippukautensa Turun vanha akademia saavutti 1700-luvun jälkipuoliskolla, jolloin "Suomen historian isäksi" tunnustettu kriittinen, tuottelias ja monipuolinen tutkija Henrik Gabriel Porthan toimi yliopistossa kirjastonhoitajana ja kaunopuheisuuden (roomalaisen kirjallisuuden) professorina. Suomalaisen kirjallisuuden kehityksen kannalta Porthanin suurimmat ansiot olivat hänen urauurtava toimintansa yliopiston kirjaston kartuttajana ja sen historian kirjoittajana sekä hänen viitena väitöskirjavihkona v. 1766 – 78 ilmestynyt suomalaista runoutta käsittelevä tutkimuksensa *De poësi fennica*.

Suomen kielen heikkoa asemaa sivistyksen kielenä Ruotsin vallan loppuaikana kuvaa hyvin se, että myös Porthan, oman aikansa tunnetuin suomalaisuuden puolestapuhuja ja edistäjä, käytti kirjoituksissaan yksinomaan latinaa ja ruotsia. Sama asia käy ilmi myös siitä, että koko Ruotsin vallan aikana eli 1800-luvun alkuun mennessä suomenkielisiä painettuja teoksia ilmestyi kaiken kaikkiaan vain vajaat kaksituhatta kappaletta. Ei siis ole ihme, että vielä 1800-luvun alkupuolella tavalliseen suomalaiseen kotikirjastoon kuuluivat vain katekismus, Raamattu ja virsikirja sekä almanakka. Kunnioitus kirjaa kohtaan kuitenkin oli suuri, mikä käy humoristisesti ilmi vanhasta tyrvääläisestä sananparresta: *Lakki pois päästä kun isä lukee almanakkaa!*

Autonomian aika

Suomen liittäminen autonomisena osana Venäjään v. 1809 ja sen aiheuttama maamme ulkoisen aseman muuttuminen saivat aikaan vähitellen voimistuvan kansallisen herätyksen, jonka nostattamiseen olivat omalla toiminnallaan pyrkinet fennofileinä tunnetut Juslenius, Porthan, Ganander, Lizelius, Franzén ja muut jo edellisellä vuosikymmenellä ja vuosikymmenen vaihteessa. Suomalaisen kansallistunteen herääminen liittyi läheisesti yleiseurooppalaiseen romantiikaksi nimettyyn aatevirtaukseen, joka meillä valankin 1800-luvun puoliväliä lähestyttäessä sai voimakkaan kansallisromanttisen luonteen. Kirjallisuudenhistoriassa kansallisen herätyksen alkuvaihe liitetään Turun romantiikkaan ja myöhäsvaihe Helsingin romantiikkaan. Nimitykset juontavat juurensa yliopiston, aikansa keskeisen kulttuurilaitoksen, siirrosta Turusta Helsinkiin, mikä tapahtui Turun v. 1827 tuhonnetun tulipalon jälkeen. Suomenkielisen kirjallisuuden pysyvin saavutus kansallisro-

Reuerendus in cristo pater et dñs. dñs Conradus Bp̄s
 dei et aplice sedis gr̄a p̄sul ecclie Alben̄s Attendens in
 sua dioceſi libror̄ missaliū paucitatē Forundēq; corrup
 tiōz nō modicā. Et ex hoc quēdam sacerdotū celebratiū
 rōsurgē turbatōz et indeuotionē. Nos libros missales
 rōm̄ vetū ordinariū sue ecclie p̄ eximii virū Danielem
 de egher/ alme vniūſitatis parisiē sacre theologie p̄fē
 ſorē inſignē/optime paritiē ſacre theologie p̄fē
 dina p̄ honorabilem virū Bartholomeū Ghoran p̄
 gla cr̄isti ihelu/cū ſūma diligētia In inclita ciuitate lube
 ceū imprefſos. Auctoritate ordinaria approbati et cōfir
 mavit Et ſingulis sacerdotibz ſue dioceſis ex eiſde libris
 miſſas legētibz et celebratibz totientſc̄iens De om̄ipotē
 tis dei miſericōdia Et aucte beōz Petri et Pauli cōſiliis.
 quadraginta dies indulgentias de miſericō ſibi penitētiis
 mifericōdiis reſeruariiſq; de iſtis ſibi penitētiis

Missale Aboense -teoksen alkulehti.

mantiikan kaudella

oli suullisena perinteenä sukupolvelta toiselle siirtyneen kansanrunouden saattaminen kirjalliseen asuun. Keskeinen henkilö tässä työssä oli Elias Lönnrot, jonka vuosikymmeniä kestäneen uurastuksen tuloksena ilmestyi kansalliseepoksemme *Kalevala* (*Vanha Kalevala* 1835 ja *Uusi Kalevala* 1849) sekä lyyristen runojen kokoelma *Kanteletar* 1840 – 41. Erityisen suuri ja kauaskantoinen merkitys oli *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran* perustamisella v. 1831. Suomen ruotsinkielisen kirjallisuuden kansallisromanttisen ajan suuria nimiä olivat Runeberg (*Hirvenhiihtäjät* 1832, *Vänrikki Stoolin tarinat* 1848, 1860) ja Topelius (*Välskärin kertomukset* 1851 – 66). Ratkaisevan tärkeä vaikutus suomalaisen kansallistunteen heräämiseen ja sitä seuranneeseen suomalaisen kulttuurin nousuun oli J.V. Snellmanin toiminnalla.

Käänteentekevä kulttuuri-ilmaston muutos tapahtui Suomessa 1800-luvun puolimaissa. Siitä alkaen myös suomalaisen kirjan matkanteko on ollut tasaisesti kiihtyvää pikataivalta. Sekä ruotsinkielisen että suomenkielisen kirjallisuuden alue avartuu asteittain käsittämään kaikki inhimillisen kulttuurin alat ja samalla alkuperäistuotannon osuus suomalaisessa kirjallisuudessa kasvaa hallitsevaksi. Kirjatuotannon nimikemäärän kasvua voi kuvata seuraavasti: suomalaisen kirjan kolmen ensimmäisen vuosikymmenen aikana ilmestyi keskimäärin kymmenkunta uutta kirjaa vuodessa, neljännen vuosikymmenen aikana keskimäärin yksi – kaksi kirjaa päivässä, ja nykyisin julkaistaan keskimäärin yksi – kaksi uutta kirjaa tunnissa vuorokauden kaikki tunnit mukaan lukien.

Suomenkielisen kirjallisuuden 1800-luvun keskivaiheilla alkanutta nopeaa kasvua ja monipuolistumista edelsi suomen kirjakielen perusteellinen uudistaminen. Aikaisempi vanha kirjasuo-

mi pystyi tyydyttämään hengellisen elämän kielenkäytön tarpeet, mutta sen ilmaisuvarat eivät riittäneet täyttämään nopeasti kehittyvän yhteiskunnan kaikkia kielenkäytölle asettamia vaatimuksia. Länsimurteiden pohjalle rakennettu pipliasuomi tarvitsi ja sai sekä rakenteensa että sanastonsa monipuolistamiseksi ja kehittämiseksi voimakkaan itämurteisen lisän. Samanaikaisesti aktiivinen tietoinen sanastonkehittäjä tuotti valtavan määrän sivistyskielelle välttämättömyyttä uutta sanastoa. Tämä suomen kielen jalostaminen eurooppalaiseksi kulttuurikieleksi oli pitkä prosessi, johon keskeisen toimijan Elias Lönnrotin lisäksi osallistui suuri joukko kielentutkijoita, kirjailijoita ja muita kulttuurihenkilöitä ja jossa nopeasti laajentuneen ja monipuolistuneen lehdistön osuus oli hyvin merkittävä.

Alkuperäisen suomenkielisen kaunokirjallisuuden syntyvaiheen mestarillinen edustaja oli Aleksis Kivi, jonka jälkimaailman arvostus on nostanut kansalliskirjailijamme asemaan. Autonomian ajan lopulla hallitsevia kirjallisuuden tyyllisyyttä olivat 1880- ja 1890-lukujen realismi ja vuosisadanvaihteen uusromantiikka. Tuolloin suomenkielinen kaunokirjallisuus oli jo saavuttamassa täysivaltaiseksi katsottavan itsenäisen aseman mutta se myös haki ja sai vaikutteita muun Euroopan kirjallisuudesta. Realismin ajan nimekkäimpiä kirjailijoihimme olivat Minna Canth, Juhani Aho, Arvid Järnefelt ja Ilmari Kianto. Uusromantiikka siirsi kaunokirjallisuuden painopistettä proosasta ja draamasta selvästi lyriikan suuntaan. Tähän kauteen sijoittuu suomenkielisen runouden ylittämätön mestari Eino Leino. Uusromantiikan kaudella aloittaneisiin runoilijoihin kuuluvat myös Otto Manninen ja V.A. Koskeniemi. Autonomian ajan lopulla kirjoittaneita tai aloittaneita proosakirjailijoita olivat mm. Volter Kilpi, Johannes Linnankoski, Aino Kallas, Joel Lehtonen, Maria Jotuni ja Maiju Lassila.

Itsenäisyyden aika

Itsenäisyyden ajan alkukymmeninä suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa on nähtävissä kaksi linjaa: yhtäältä jatketaan kotimaisen tradition pohjalta, toisaalta etsitään uutta ja suuntaudutaan ulospäin. Uuden etsintä näkyy erityisesti ulkomaisen kirjallisuuden kiihkeänä suomentamisena sekä monenlaisten ulkoa tulevien taidesuuntien ja

aatevirtausten kokeiluina. Innokkaimmin uuteen suuntaanivat *tulenkantajat*, joihin lukeutuivat mm. runoilijat Einari Vuorela, Lauri Viljanen, Katri Vala, Elina Vaara, Uuno Kailas, P. Mustapää, Yrjö Jylhä ja Arvi Kivimaa sekä prosaisteista Unto Seppänen, Pentti Haanpää, Toivo Pekkanen ja Mika Waltari. Yhteisestä näkemyspohjasta huolimatta eri kirjailijoiden sitoutuminen tulenkantajiin kuitenkin vaihteli suuresti. Perinteisen linjan hallitseva proosakirjallisuuden edustaja oli toistaiseksi ainoa Nobelin palkinnon saanut kirjailijamme F.E. Sillanpää, lyriikan edustajia mm. Aaro Hellaakoski, Kaarlo Sarkia ja Saima Harmaja. Sotien jälkeisen ajan kaunokirjallisuuttamme, niin suomenkielistä kuin ruotsinkielistäkin, voisi lyhyesti luonnehtia muodon ja sisällön vapautumisella. Nopeimmin ja selvimmän tämä ilmeni lyriikassa, jossa vapaamittainen ja -muotoinen runo sivuutti perinteisen sidoksien runon. Myös proosan puolella vapautuminen on merkinnyt jossain määrin kerronnan muodon mutta erityisesti aihealueiden määrän ja tarkastelukulmien voimakasta kasvua. Toisaalta on selvästi nähtävissä, että myös vanha perinne elää, ei sellaisenaan mutta muuntuneena.

Kunkin aikakauden kirjallisuus heijastaa ympäröivän yhteiskunnan todellisuutta. Niinpä itsenäisyyden ajan suomalaisen kirjallisuuteen ovat vaikuttaneet omassa maassamme ja ympäröivässä maailmassa tapahtuneet ennennäkemättömät muutokset, mukaan lukien monipuolistuneen lehdistön ja muun viestinnän sekä kustantajien, koululaitoksen, kirjastojen ja lukijoiden määrän suuri kasvu. Paitsi kaunokirjallisuuden kehityksessä tämä käy ilmi tietokirjallisuuden valtavana lisääntymisenä, joka ulottuu yksittäisistä oppi- ja tietokirjoista eri kulttuuri- ja elämäntilanteiden moniosaisiin kokoomateoksiin ja laajoihin kirjasarjoihin. Esimerkkeinä jälkimmäisistä voi mainita erityyppiset isot tietosanakirjat, tieteellisten seurojen ja laitosten jatkuvasti kasvavat julkaisusarjat ja suomalaisena erikoisuutena vaikkapa v. 1908 – 48 ilmestyneen 33-osaisen upean kirjasarjan *Suomen Kansan Vanhat Runot*.

Tiedämme, että jo nykyisin kirjoja julkaistaan enenevässä määrin sähköisessä muodossa, nettikirjoina, ja toisaalta äänikirjoina. Tämä kehitys tulee epäilemättä myös jatkumaan ja nopeutumaan. Aiheellisesti voidaan kysyä, mikä on painetun kirjan kohtalo tulevaisuudessa. Itse uskon vahvasti siihen, että suomalainen kirja elää pitkään – myös painettuna.

Naisen joulu

■ Tarmo Tuusa

Mies! Oletko koskaan pysähtynyt miettimään, millainen on naisen joulu? Ehkä olet lapsesta asti vain keskittynyt oman joulusi viettoon tai sitten olet mennyt perinteen mukaan enempiä ajattelemaan.

Mietipä vähän. Kuka sen kodin joulun valmistelee, tekee?

Lapsena, nuorena olit varmaan mukana kodin joulussa, jonka äiti lähinnä oli valmisteellut. Aikuisena ja ehkä perheellisenä halusit, että vaimosi suorittaa kaiken jouluun liittyvät työt ja tehtävät. Hän siivoaa kodin joulukuntoon. Hän suorittaa tarpeelliset hankinnat. Hän hoitaa leipomiset ja ruokien valmistamiset. Hän myös miettii lahjat. Ja sitten joulun koittaessa hän on - vaikei halua sitä tunnustaa eikä näyttää - fyysisesti ja ehkä henkisestikin aivan poikki. Mutta vielä silloinkaan hän ei saa levätä. Hänen on huolehdittava ruokailusta, kahvituksesta ja muistakin kodin töistä. Ja mitä teet sinä mies tai olet tehnyt? Otat kaiken vastaan kuin itsestään selvytenä. Sitä vartenhan vaimo, nainen on.

Näin saatat kuvitella. Mutta tilanne voikin muuttua. Syystä tai toi-

sesta menetät vaimosi tai hän ei kykenekään tekemään juhlan eteen juuri mitään. Ei ole naista, joka suorittaisi joulusi valmistelut. Niinpä mitä jouluksi haluat, se kaikki onkin nyt sinun vastuullasi. Joudut miettimään asioita kerran jos toisenkin. Varmaan osaat suorittaa monia valmisteluihin liittyviä töitä, kun joudut pakon edessä niitä tekemään, vaan millä mielellä. Nyt joulusta tulee joka tapauksessa sinun näköisesi. Mutta kun jouluaatto ja itse joulu on ohi, millainen on kuntosi ja tuntosi. Oletko pirteä vai uupunut? Toivottavasti viimeistään tällöin ymmärrät, millaisia joulujen valmistelut ovat naiselle olleet.

Niinpä kun kaikki on kotona vielä hyvin, sinun kannattaa keskustella vaimosi, naisesi kanssa siitä, miten joulutöitä voitaisiin jakaa tasapuolisesti niin, ettei kenenkään taakka tule liian raskaaksi. Näin yhdessä rakentaen saadaan omannäköinen ja toivottavasti onnellinen joulu kotiin.

Iloista Joulua niin naisille kuin miehillekin!

Tärkeintä jouluna

Me kuljemme kiireisin askelin ja riennämme paikasta toiseen. Mikä on tämän menon vaikutin, mikä meidät pakottaa moiseen? Emme oikein halua sitä tiedostaa, vaikka tajuamme sen kyllä. On mielessä lahjojen ihmemää ja se on usein touhumme yllä.

Emme tavaroita paljoo tarvitse, vaikka toisille niitä jaamme. Ei lahjat suhteita ratkaise, se on vain kuvitelmaamme. Me tarvitsemme jotain parempaa, jota toiselle voi antaa. Siis tarjoo jotain sellaista, joka ihmistä elämässä kantaa.

Kun vietämme juhlaa rakkauden, se sisältöä meillekin tuottaa. Sillä sehän se lahjoista suurin on, ei sitä odota suotta. Kun Jumala poikansa maailmaan juuri jouluna antaa meille. Se rakkaus on niin pohjaton ja turva elämän teille.

Tuota rakkautta koettakaamme heijastaa ja teoin toisillemme osoittaa. Sitä kaipaa ja tarvitsee jokainen, ja kun saa, on ihminen onnellinen. Niin merkillistä on suunta myös tää, että antajakaan ei kylmäksi jää. Siksi jouluna rakkautta tuhlaillaa ja sitä lahjaksi toisillenne antakaa

Tarmo Tuusa

Alan monipuolisin nettikauppa

Laaja valikoima ompelualan tarvikkeita ja välineitä yleistä hintatasoa selvästi edullisemmin!

OMPELIJAN TARVIKETUKKU
ompelijanmaailma.fi

Ompelijanmaailmasta löydät myös tunnetuimmat ompelukonemerkit

SINGER
Husqvarna VIKING
BERNINA

Varastomyymälät:
Pispalan valtatie 50, TAMPERE, puh. (03) 344 0022
Asemakatu 21, VAMMALA, puh. (03) 514 2280
Aukioloajat ja lisätieto: www.ompelukonekoivu.fi

frim **Glöver**
elnapress
Tefal **finny**

Ompelukonekeskus Koivu Oy

ELEKTRIA

Kaiken mitä tarvitset sähköstä saat ELEKTRIA-sähköammattilaiselta

Rakennatko uutta vai korjaatko vanhaa? Tule ensin meille. Saat asiantuntevan suunnittelun, alan korkealaatuisimmat tuotteet ja ammattitaitoisen asennustyön. Ja voit olla varma: Huolto pelaa.

- Teollisuuden ja toimistojen sähkötyöt
- Uudisrakennusten sähköasennukset
- Kiinteistöjen sähkösaneeraukset
- Huolto- ja korjaustyöt

SÄHKÖLIIKE
Matti Rantala Oy

Hopunkatu 3, 38200 SASTAMALA
p. (03) 514 1311, 0500 631 380
www.sahkoliikerantala.fi

A
SÄHKÖURAKOITSIJAIN LIITTO
SÄHKÖURAKOITSIJAT

KAUNISTA • KODIKASTA • KESTÄVÄÄ

Vammalan Kaluste Ky

Itsenäisyudentie 10, Vammala, puh. 03-514 1077

TEKNISET

Tuominen

Sastamala: Puistokatu 14 • Avoinna ark. 10–18, la 9–14 • Puh. (03) 511 4000

Miksi kukaan ei kerro Tyrvään kulttuuritiestä

■ Osmo Särkilahti

Meillä on Tyrväällä - nykyisessä Sastamalasassa - yksi maamme kansallisista, Pyhän Olavin kirkko. Meillä on yksi kesän maineikkaimmista kulttuuritapahtumista, Vanhan Kirjallisuuden Päivät. Meillä on vanhin Suomessa oleva painettu kirja, Psalterium. Meillä on maailman ensimmäinen kirjan ja kirjan kulttuurin museo, Pukstaavi. Meillä on yksi maan parhaista kirjakaupoista. Meillä on erinomainen tietoisuus vanhan kotipitäjämme paikasta oman kieleemme kehityksessä.

Mutta kuinka moni on kuullut puhuttavan Tyrvään kulttuuritiestä?

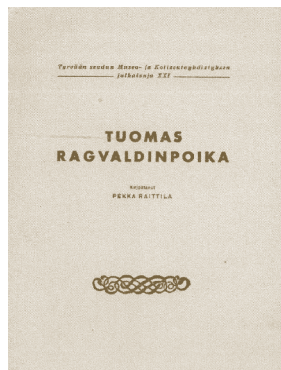
Tyrvään yhteiskoulun rehtori Harald Hariola kiinnitti 60-70 vuotta sitten oppilaittensa huomion heidän kotiseutunsa erikoisuuteen: noin seitsemän kilonmetrin matkaan Stormin kylästä Vammaskosken pohjoisrannalle. Hän korosti, että mistään muualta Suomen maaseudulta ei löydy tieosuutta, jonka varrella olisi varttunut yhtä monta suomen kielen kehitykseen ratkaisevasti vaikuttanutta ja sitä monipuolisesti ja merkittäväällä tavalla käyttänyttä ihmistä. Tätä tietä hän kutsui Tyrvään kulttuuritiekse.

Nyt tuntuu siltä kuin tämä käsite olisi jotenkin jäänyt unholaan. Toki henkilöt tunnetaan, heidän työnsä ja merkityksensä kielellisen kulttuurin lipunkantajina tunnustetaan ja toimintansa tuloksia kunnioitetaan monin tavoin. Tuorein suurelle lukijakunnalle osoitettu yleiskatsaus on Tyrvään Sanomien Pyhä Olavi -julkaisussa oleva Aila Väikän erinomaisen valaiseva esitys, joka ulottuu suomalaisen sivistyksen alkulähtökohdista Turun yliopiston professorisuoraan ja tämän päivän painosten kuninkaallisiin asti.

Kaiken kaikkiaan kielen ja kirjallisuuden merkkihenkilöitä löytyy täältä niin paljon, että heistä tulisi yhteensä paksuakin paksumpi kirja kuten Aila Väikkä artikkelissaan muistuttaa. Hariolan oppilailleen esittämää luetteloa voitaneen pitää silloisen tietämyksen mukaan olennaisimpien vaikuttajien tiivistelmänä.

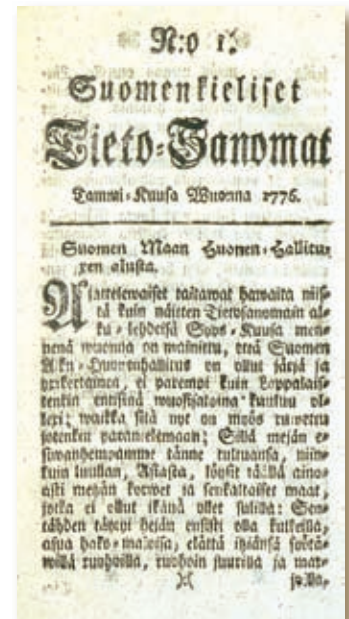
Hariola aloitti 1740-luvulla Lipun talossa syntyneestä **Tuomas Ragvaldin-**

pojasta. Lipun talo on nykyisin Varilan tiehaaran lähellä, mutta sijaitsi aikoinaan Rautaveden rannalla. Tuomas oli syntymästään asti halkihuulinen ja -kitalakinen, 22-vuotiaana rampautunut poika, joka sepitti noin 150 arkkivirttä, sekä uskonnollisia että maallisia. Hänen elämästään ja tuotannostaan on perusteellinen katsaus Pekka Raittilan 1949 ilmestyneessä runoilijan nimeä kantavassa teoksessa. Se löytyy ainakin Tyrvään Kirjakaupan kirjakellarista. Nykyisessä virsikirjassamme on yksi Tuomas Ragvaldinpojan alun perin 1762 kirjoittama virsi, numero 483.

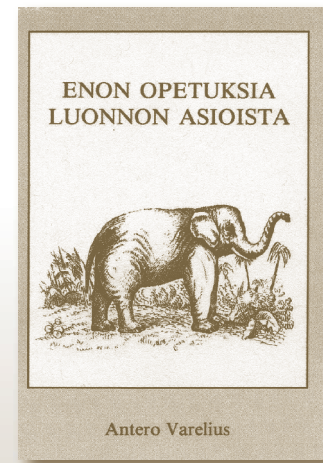
Tänään Kataran suoraksi kutsutun, vuosikymmenien ajan "uudeksi maantiekseksi" mainitun tien alkupäässä olevasta Kataran talosta oli kotoisin germaanisen kielitieteen erikoistuntija, Helsingin yliopiston saksalaisen filologian professori **Pekka Katara.** Hänen sanakirjansa ovat monille tuttuja.

Kataran suoran toisessa päässä pilkottaa Vehmaan talo. Siellä syntyi yksi suomen kielen suurista kehittäjistä, **Antti Litzelius.** Hän alkoi Pöytyän kirkkoherrana 1700-luvun puolivälissä käyttää kirkkokokousten pöytäkirjoissa suomea ja vaikutti huomattavasti kahden uuden raamatunkäännöksen kieliasuun ja kielen oikeinkirjoituksen kehittymiseen. Coco Pyhä Ramatu Suomexi oli Litzeliuksen jäljiltä Koko Pyhä Raamattu Suomexi. Todelliseen suurhankkeeseen Litzelius ryhtyi perustaessaan 1775 ensimmäisen suomenkielisen sanomalehden, Suomenkieliset Tieto-Sanommat. Se oli ulkoasultaan

nykymitoilla sanottuna hiukan kavennettu A5, sisälsi etupäässä käytännön maanviljelykseen yms. liittyviä asioita mutta joskus jopa kansainvälisiä uutisia ja ilmeisesti joka toinen viikko vajaan kahden vuoden ajan. Enempään Litzeliuksen energia ei riittänyt eikä tilaajamäärä noussut riittäväksi. Ensimmäisenä suomenkielisenä lehtimiehenä tyrvääläissyntyinen pappi oli enemmän kuin puoli vuosisataa aikaansa edellä.

Varilan kylästä oli syntyisin **Antero Warelius,** vannoutunut suomalaisuusmies, joka 1847 kymmenen muun opiskelijan kanssa kirjallisesti sitoutui käyttämään puheessa ja kirjoituksissa vain suomen kieltä. Varsinaisen pappisuransa hän aloitti Tyrvään kirkkoherran apulaisena ja päätti sen Loimaan kirkkoherrana, mutta hänen merkittävin työsarkansa oli aivan muualla. Warelius oli yksi Suometar-lehden perustajista ja sen ensimmäinen päätoimittaja. Hänen teoksensa "Enon opetuksia luonnon asioista", jonka ensimmäinen osa ilmestyi 1845 ja toinen 1856, oli ensimmäinen suomenkielinen luonnonhistorian oppikirja. Sen myötä Ware-

liuksesta tuli ensimmäinen suomalainen tietokirjailija. Kirjaan liittyy mielenkiintoisia asioita, esikuvia, painatuskiellon aikaa ja myös harvinaisen modernistisesti käsiteltyä uskonnon ja luonnontieteiden rajankäyntiä. Wareliuksen kotiseututyöhön liittyy 1853 ilmestynyt ”Kertomus Tyrvään pitäjästä” sekä Kallialan seurakunnan vanhojen tilien löytyminen vanhan kirkon sakariston seinään kätkeytyneinä ja sinne unohtuneina. Hän avusti myös Lönnrotia sanakirjan toimittamisessa ja teki itsekin runonkeruumatkoja.

Nykyisen kaupungintalon pohjoispuolella sijaitsi Ojansuun tila, professori **Heikki Ojansuun** koti. Hän keräsi jo lyseoaikana kotiseudultaan kansanrunoutta. Valmistuttuaan hän tutki erityisesti lounaismurteita, nimistöä, lainasanoja, viroa ja unkaria. Hänet nimitettiin Turun yliopiston ensimmäiseksi suomen kielen professoriksi 1921. Varhainen kuolema katkaisi kuitenkin menestyksekkäästi kehittyneen tiedemiesuran. Ojansuun keräämä ja v. 1895 valmiiksi saama 14000 sanan Tyrvään murteen kokoelma sai odottaa julkaisemistaan yli vuosisadan. Tyrvääläinen opettaja Marko Westerbacka teki todellisen kulttuurityön rakentamalla sen pohjalta Ojansuun-Westerbackan Tyrvään murteen sanakirjan, jonka osat ilmestyivät vuosina 2008 ja 2009. Teos on tiettävästi laajin Suomessa ilmestynyt paikallismurteen sanakirja.

Osoitteessa Marttilankatu 22 toimii nykyisin Marttilan koulu. Vuosikymmenien ajan se oli Tyrvään yhteiskoulu. Oppilaitoksen merkitys yhtenä kulttuuritien huomattavimmista paikoista on tietysti suuri, mutta mainittakoon tässä yhteydessä vain koulun ehkä tunnetuin oppilas, kouluvuosiinaan Sulinin Kallena tunnettu, Suomen perinteisen klassisen loppusointuisen lyriikan taiturimaisin luoja **Kaarlo Sarkia**.

Miltei Vammaskosken pielestä löytyy Kirkkokatu 1 ja talon päädystä **Niilo Ikolan** muistolaatta. Hän oli maakauppias Johan Selinin poika, joka vaihtoi sukunimensä Ikolaksi sen muistoksi, että hänen

isänsä oli syntynyt Ikolan talosta Stormista. Ikola oli Turun yliopiston kolmas suomen ja sukukielten professori 1930-33, sen jälkeen kaupparokkeakoulun suomen kielen professori, myöhemmin vielä kansleri. Hänen erikoisalansa oli suomen murteet ja vanha kirjasuomi. Hän oli myös suomalaisen raamatun syntyhistorian erikoistuntija.

Vammaskosken pohjoispuolella on Jaatsin talo, nykyisin Sastamalan kaupungin kulttuurikeskus. Talon rakennutti nälkävuosien 1867-68 aikana Suomen Pankin Porin konttorin kasööristä Tyrvään nimismieheksi siirtynyt Peter Gallén. Jaatsilla vietti koulunkäyntinsä loma-aikojaa hänen poikansa, josta kehittyi yksi maamme suurimmista taiteilijoista. **Akseli Gallén-Kallelan** nuoruudentuotannossa on useita tyrvääläismotiiveja. Erikoisesti hänen läpimurtotyönsä ”Poika ja varis” on maalattu Tyrväällä.

Kesällä 1884 Akseli Gallén-Kallela maalasi Tyrväällä teoksensa Poika ja varis. Tämä työ kainalossaa hän lähti Pariisiin jatkamaan taideopintojaan.

Suunnilleen tällainen oli rehtori Hariolan näkemys Tyrvään kulttuuritiestä. Kuusi suomen kielen kehittäjää, tutkijaa ja käyttäjää, yksi germaanisen filologian ja yksi kuvataiteen edustaja. Suomalaisen kulttuurin raskaan sarjan miehiä jokainen. Ja kaikki lähtöisin saman lyhyen tien varrelta tai ainakin käyneet koulua siellä. Heitä voidaan pitää Tyrvään kulttuuritien ydinryhmänä.

Tuon luettelon esittämisen päivistä on kulunut jo vuosikymmeniä. Niiden aikana on virrannut paljon vettä Vammaskoskessa, on sekä tutkittu entistä tarkemmin kulttuurimme historiaa että ennen kaikkea luotu valtavasti uutta. Kaiken sen myötä Tyrvään kulttuuritien painotusarvo on entisestään kasvanut.

Rehtori Hariolan oppilailleen selvittämään ydinluetteloon voisi tehdä runsaasti hyvin perusteltuja lisäyksiä. Pikemminkin on kysymys runsauden pulasta. Tyrvään yhteiskoulun oppilaina olleet muistaen ja ehkä kulttuuritien määritelmää omavaltaisesti hiukan laajentaen tulee ihan hetkessä

mieleen runsaasti nimiä, sekä varhaisia että tänäänkin vielä aktiivisia.

Vanhimmasta päästä muistetaan 1700-luvulta suomen kielen varhaisina kokeilijoina Tyrvään kappalaisen **Antti Wirzeniuksen pojat Daniel ja Antti**.

Tyrvään Murrekirja on yksi akateemikko Pertti Virtarannan lukuisista - tässä yhteydessä ei varmaan voisi sanoa "lukemattomista" -teoksista.

Suomen kielen tieteellisen tutkimuksen linjaa jatkanut, Helsingin yliopiston professorina 1959-81 toiminut ja akateemikon arvon 1990 saanut **Pertti Virtaranta** lienee kulttuuritien henkilöistä tänään ehkä tunnetuin ja muistetuin. Samalta suomen kielen linjalta löytyvät Turun yliopiston professoreina toimineet **Osmo Ikola** ja **Aimo Hakanen**. Wareliuksen geologisista uudissanoista teki väitöskirjan fil.tri **Tapio Horila**.

Molemmat Ikolat ovat olleet myös merkittäviä korkeakouluhallinnon edustajia. Heihin luetaan myös paljasjalkainen vammalalainen, Helsingin yliopiston rehtorina ja myöhemmin kanslerina toiminut **Kari Raivio**, jonka oma erikoisala on lääketiede. Turun yliopiston professorina ja sittemmin kaupparokkeakoulun vararehtorina toimi **Kalevi Piha**.

Historiantutkimuksen kohdalla muistettakoon Tyrvään Asemanmäestä kotoisin oleva arkeologian emeritusprofessori, Satakunnan ja samalla juuri Sastamalan esihistorian erikoistuntija **Unto Salo**. Toinen Sastamalan historiateoksen kirjoittajista, **Juhani Piilonen** on kotoisin Huittisista, mutta Tyrvään yhteiskoulun ylioppilas vuodelta 1962.

Kun siirrytään luovan kirjoittamisen alueelle, nimiä vilahtelee niin paljon, että vain muutaman muistaa poimia esiin.

Ehkä pitäisi laskea kulttuuritien piiriin myös **Theodolinda Hahnsson**, vaikka hän oli kotoisin Kiikasta. Hän oli sentään ensimmäinen suomen kielellä kirjoittanut naiskirjailija. Hilja Haahti oli hänen tyttärensä.

Tehtailija Kustaa Ulvénin Utrioksi nimensä suomentanut poika Untamo toimi

*Meiltä kengät
arkeen ja juhlaan*

Aseman Kenkä

PUISTOKATU 9, 38200 SASTAMALA. Puh. 03-5143160

FINNPELTI

FINNPELTI "kattaa kaiken"

- * Metallin alihankinta
- * Jauhemaalaus
- * Kokonaisuudet
- * Peltisepäntyöt

Heinoontie 7, 38210 SASTAMALA

Gsm 0503733113 / finnpelti@finnpelti.fi

Seppo 0500731173 / seppo.karimaki@finnpelti.fi

*Rauhallista
Joulua
ja Vauhdikasta
vuotta 2012*

Toivottaa Matti Nieminen

*Rauhallista Joulua
ja kasvurikasta vuotta 2012*

PUUTARHA
JOHANNA & ROBERT KESKUMÄKI

Miksi kukaan ei kerro....

vaikeassa tehtävässä kansanhuoltomission tiedotuspäällikkönä 1940-44. Hänen merkittävä kulttuuripanoksensa oli Kustannus Oy Tammen toimitusjohtajuus 1943-68. Tässä tehtävässä hän vaikutti merkittävästi suomalaisen muistelma-kirjallisuuden kehittämiseen. **Untamo Utriota** tänään tunnetumpi on hänen tyttärensä kirjailija **Kaari Utrio**, paljasjalainen helsinkiläinen, jonka sukujuuret siis sivuavat kulttuuritietä.

Muistetaanpa myös **Ensio Rislakki**, kirjailijanimeltään Valentin. Hän oli Tyrvään kirkkoherran rovasti Svanbergin poika.

Hieman kevyemmältä linjalta löytyy 24 ajanvieteromaanin kirjoittaja, Tyrvään yhteiskoulun oppilas 1920-luvulta. Hieman varttuneemmat naiset muistanevat hänen nimensä: **Aino Räsänen**, o.s. Heikkinen, jonka tunnetuin teos oli sarjan aloittanut "Soita minulle Helena".

Tämän päivän kirjamarckkinoiden merkittäviä nimiä ovat Satakunta-trilogian luoja, muutama vuosi sitten Vammalaan muuttanut **Pirjo Tuominen** sekä Tatun ja Patun "vanhemmat" **Aino Havukainen** ja **Sami Toivonen**.

Mauri Kunnas on kuvataiteen ja kertomakirjallisuuden yhdistäjänä varmaankin

tämän hetken tunnetuin Tyrvään kulttuuritien piiristä kotoisin oleva kirjailija.

Litzeliuksen ja Wareliuksen lehtimiestyön jälkiä on astellut moni tyrväläinen. **Antti Prusi** toimi pitkään Suomen vanhimman ja suurimman paikallislehden Tyrvään Sanomien päätoimittajana. Hän mm. pelasti varsin voimakkaan julkisuustaistelun jälkeen Tyrvään seudun museon nykyiselle paikalleen. Hänen aikanaan Tyrvään Sanomat siirtyi ensimmäisenä sanomalehtenä Euroopassa ja toisena koko maailmassa toimituskeskeiseen tekstinkäsittelyjärjestelmään, joka tarkoitti latomakoneiden katoamista lehden valmistusprosessista. **Raino Vehmas** oli lehdistö- ja tiedotusopin professori Tampereen yliopistossa ja Aamulehden päätoimittaja 1970-

79. **Allan Liuhala** on pitkän linjan lehtimies, toiminut sekä Aamulehden että Helsingin Sanomien toimituspääl-

likkönä ja sittemmin Hämeen Sanomien pitkäaikaisena päätoimittajana. Hänen iskevää tekstiään näkyy julkisuudessa vieläkin.

Ehkä pitäisi lukea kulttuuritien avainhenkilöiden joukkoon myös rehtori **Harald Hariola**, ajatuksen ehkä ensimmäinen muotoilija. Hän oli kirjailija itsekin, "Pihavaltion pojat ja jääkärit" sekä "Naantalintalon luostarin aarre" olivat historiallisiin aiheisiin perustuvia, vauhdikkaita nuorisokirjoja, jotka tulivat monille tutuiksi.

Eikö Tyrvään kulttuuritietä tulisi nostaa yhdeksi Sastamalan leimallisista erikoisuuksista?

Miksi emme herättäisi tuota nimeä uudelleen käyttöön! Se sitoisi monet osatekijät, henkilöt ja hengentuotteet tiiviisti yhteen kehykseen. Se voisi olla käyttökelpoinen, helposti mieleen jäävä lisäasetukseemme käyttöön tämän päivän viestintätungokseksi.

Miltä tuntuisi perusasiat kattava vaihtokappale vain esitetasoinen ns. suurelle yleisölle osoitettu painotyö esimerkiksi Pukstaaavin pöydällä ja muissa matkailukeskuksissa. Ja tietysti erittäin laadukas esittely nettisivuilla. Monia muitakin toteuttamistapoja varmaankin löytyisi. Kirjoja on tehty paljon vaatimattomammistakin aineksista, tv-ohjelmista puhumattakaan.

ThermiSol

THE ART OF INSULATION

*Joulun lämpimimmät
terveiset eristämisen elementtien
asiantuntijalta!*

www.thermisol.fi

Rauhaisaa
Joulunaikaa!

ISÄNNÖINTI JA
KIINTEISTÖ-
TEKNIikka OY

ISKITEK OY Puistokatu 7 B, 38200 SASTAMALA

HARTELA

Seminaarinkatu 5, 26100 Rauma
010 561 2700

Hyvää Joulua

SUPERMARKET

TORIKESKUS

Torikatu 1, puh. 010 259 9750
ark. 7-21, la 7-18, su 12-18

Tavallista parempi Ruokakauppa

Hyvää Joulua!

Parhaiden
pakkausten taitaja

P.O. Box 72, 38201 Sastamala, Finland
tel. +358 10 2899 800, fax +358 10 2899 819
info@epsira.com, www.epsira.com

Wienerberger
Tiili. Luotu ihmiselle.

Vain paranee
vuosien saatossa

Puhtaaksimuurattu Terca-tiilijulkisivu on ajaton, arvostettu ja pitkäikäinen. Wienerberger on maailman johtava tiilenvalmistaja, jonka Terca-tiiliä valmistetaan Suomessa Lappilan- ja Korian-tehtailla.

Wienerberger Oy
Aluemyyntipäällikkö
Keijo Laine
GSM 0400 235 268
www.wienerberger.fi
www.koramic.fi

Tiili. Luotu ihmiselle.

ainakin vuodesta 1605 talo oli Jaakko Simonpojan pojan Simo Jaakonpojan omistuksessa (nimismies 1617 - 1618). Hänen leskensä Kaarina mainitaan nimismiehenä 1619. Heidän poikansa Jaakko Simonpoika myi 1646 talonsa kirkkoherra Abraham Tyrveniukselle, joka jo aiemmin oli saanut haltuunsa Rauvan ja pienen Kaistin talon. Hän yhdisti nämä kolme taloa Kaistin rustholliksi. Simon talo oli 1587 jaettu kahtia veljesten Jaakon ja Antin kesken. Antti Simonpoikaa sanotaan "suomalaiseksi ratsumieheksi" (finsk ryttare) ja hänellä oli lisänimike Finske, jonka mukaan hänen talonsa sai nimen Finska. Se tuli 1623 hänen serkkunsa miehen Turun linnanpäällikön Hans Ragvaldinpoika Ramin haltuun ja oli aatelinen säterikartano 1600-luvulla.

Nimismiehevirkka siirtyi 1600-luvun alussa Tyrväänkylästä Houhalan sukuhaaralle. Tämä ei olisi ollut mahdollista ilman sukulaisuutta, sillä Houhala, vaikka se oli varakas talo, sijaitsi syrjässä pitäjän keskiosista. Näin ollen täytyy olettaa että Pertteli Olavinpoika, joka 1530-luvulla tuli Houhalaan vävyksi ja isännäksi, oli nimismies Olavin poika Tyrväänkylästä. Hänen pojallaan Heikki Perttelinpojalla oli pojat Sigfrid, Houhalan isäntä, ja Martti, joka oli isäntänä yhdessä Jaamalan kylän talossa. Sigfrid Heikinpoika oli pitäjän varakkaimpia ja muutenkin merkittävimpiä talollisia ja olisi hyvin voinut toimia nimismiehenä. Tästä ei kuitenkaan ole tietoa. Sen sijaan hänen poikansa Arvid Sigfridinpoika Houhala mainitaan nimismiehenä 1637.

Martti Heikinpoika valittiin 1616 nimismieheksi varsin pieneltä Jaamalan kylän tilalta. Hänen valintansa olisi tuskin ollut mahdollinen, jollei hän olisi kuulunut vanhaan nimismiessukuun. Käräjöpöytäkirjat todistavat, että hän oli kotoisin Houhalasta. Hänen poikansa Sigfrid Martinpoika yhdisti Jaamalan kylän talot 1/3 manttaalin ratsutilaksi ja oli nimismiehenä 1626-1646. Virka oli nyt muuttunut elinikäiseksi. Hänen poikansa Sigfrid Sigfridinpoika Jaamala oli nimismiehenä 1648-1689, siis yli 40 vuotta. Häneen päättyi talollisnimismiesten pitkä sarja Tyrvällä.

Tätä Tyrvään vanhaa nimismiessukua voidaan pitää paikallisena mahtisukuna. Sillä oli yhteyksiä papistoon, kruununvirkamiehiin, Turun johtavaan porvaristoon, vieläpä aatelistoonkin, Tyrvään ja myöhemmin Ulvilan ja Porin kirkkoherra Martinus Olai oli nimismies Olavin poika, ja kuten edellä otaksuttiin, Karkun kirkkoherra Sigfridus Laurentii oli ehkä hänen veljenpoikansa. Nimismiehillä oli majoitus- ja kyyditystehtäviensä puitteissa tilaisuus tavata hyvinkin korkea-arvoisia henkilöitä. Eskolan isännällä Esko Laurinpojalla oli ainakin kerran vieraanaan itse Suomen herttua Juhana. Saman talon isäntä Pietari Sigfridinpoika näyttää olleen tuttavuussuhteessa Suomen käskynhaltijaan Tönne Yrjänänpoikaan, ehkä kamreeriveljensä kautta. Sigfrid Sigfridinpoika ei ollut mikä tahansa kamreeri vaan nimenomaan Suomen kamreeri, kruunun rahavarojen ja veronkannon ylin valvoja Suomessa ja voutien esimies. Hän omisti ilmeisesti vaimonsa perintönä myös suuren Riddarlan (Ritalan) ratsutilan Tyrvällä. Hänen sukuperäänsä ei ole aiemmin onnistuttu selvittämään, kun Tyrväänkylää koskevia lähteistä ei ole tunnettu.

Suvun historiaa 1600-luvulta eteenpäin on tutkittu vain Houhalan Matti Sigfridinpojan jälkeläisten osalta. Hän oli nuorena kuollut ratsumies tai sotilas, jonka nimi tunnetaan vain hänen poikansa patronymista. Tämä Juha Matinpoika tuli vävyksi ja isännäksi Knuutilaan. Hänestä polveutuu sukuhaara, joka on levinnyt laajalle alueelle Länsi- ja Etelä-Suomeen ja kaikkiin yhteiskuntakerroksiin. Siihen kuuluivat mm. Turun akatemian professori ja rehtori Anders Wanochius ja hänen pojanpoikansa, Kustaa III:n hovitalimestari Johan Wanoch, aateloituna af Wanoch. Knuutilan suvun päähaarasta on Sastamalassa jäljellä vain muutamia perheitä. Nuorempi, Matti Juhanpoika Juvelan haara sitävastoin jatkuu täällä runsaslukuisena hänen kahden pojanpoikansa kautta, joista toinen oli isäntänä Tyrvään Nuupalan Jaakolassa. Suvun naispuolisten jäsenten kautta 1400- ja 1600-lukujen nimismiehet tulevat lukuisiin esipolvitaluihin.

*Rauhallista Joulua
ja Onnellista
Uutta Vuotta!*

Toivoo

SHELL SASTAMALA

**Pesurinkatu 3, 38200 Sastamala
puh. 03-511 2190**

**Vammalan
Väriaitta**

38200 SASTAMALA
ITSENÄISYYDENTIE 10

PUHELIN 511 2895
FAX 03-511 5100

VARIAITTA@KOPTERI.NET

VEHMAAN TILA

Tampereentie 212, Sastamala

puh. (03) 511 2775

www.vehmaantila.fi

Suomalainen puupiirtäjä

■ Martti Helin

Aloitan tästä
sillä jostain on aloitettava

Kun kysyn
mitä oli alussa
tiedän vastauksen
täytät viikolla 83 vuotta

Mitä muistat alusta
muistat mitä sinulle on kerrottu
sen muistat tai aina et sitäkään

Silloin moottoriveneet
höyrylaivat
hinasivat tukkilautoja Kulovedellä myötävirtaan
rannat muuttuivat
verkkään muuttuivat
metsiä peltoja
rautatie siinä sivulla
vei länteen

Jostain on aloitettava

Ylävirtaan eivät moottorien voimat riittäneet
eivät

odottavat laiturit
tehtaat
pajat
sahat
talouselämä

olivat lännessä
järvi vietti länteen
rannoilla oli elämä

Kertomustasi en unohda
en yksityiskohtia

Heille tuli pysyvä erimielisyys
he erosivat ja sinä olit vielä lapsi

Ajat sitten ovat kuolleet
kuolleet molemmat
kuolleet veljesi

Sinä et
viikolla täytät 83 vuotta

Runo on mahdoton
jos se ei kerro totuutta

Muutto oli edessä
muutot sotapalvelus avioliitto opiskelu
köyhyys ajoi liikkeelle
työ ja työpaikat tottumukset pidättelivät

Sahalla pienessä kylässä
Tampereelta länteen
elämä alkoi
sahanasettaja isä osasi
pojat opettelivat
siellä elämä näytti houkutusensa

Tässä minun tulee varoa jokaista sanaa
sillä tiedän mitä tapahtui
mutten voi kertoa
kuvaan tuli Bertta
kyse ei ole perheen kunniasta
kyse on yksinkertaisesta naisesta
kyse on haluista

Isä opetti
pojat oppivat

Kertomukseni saa sinut vieläkin
hämilleen
en unohda sanojasi:
yritän ottaa hien hajun teoksiini

Kuva oli
kuva tuli
ei kuvan sisintä voi unohtaa
kuva on enemmän kuin todellisuus
siinä ovat tosi ja mielikuva
molemmat erikseen ja yhdessä

Voiko sodan neljää vuotta hukattua nuoruutta
kuvata kankaalla
Voiko palomiehen tuskaa
kertoa paperilla
ei riitä nähdä
ei riitä rekisteröidä
on uskallettava näkyvän taakse
sinne ja syvälle

Et sodassa tappanut ihmisiä
vihollisia ne olivat
et vienyt matkalla kuolevaa ihmistä sairaalaan
potilaita he olivat
oli valittava että jaksoi

Ajattelen maisemaa
maisema on unohdus
pako todellisesta
maisemassa unohtuu sota
viholliset
kuolleet
maisemassa on kaikki
maisema on kulissi
maisemaan voi kätkeä ihmisen itsensä
maalaa maisema
piirrä maisema

unohda ihminen
ihmisen tuska
maalaa ja piirrä
ja olet valmis lähtemään
valmis matkaan
vapaa lähtemään

Mutta sydän ei kestänyt
fyysisen työn se kesti
ei yön hiljaisuutta
ei yön kuvissa elettyä huomista

Olet ankkuroitunut Valkeajärven rantaan
järven maisema on sinun
siinä
etäisiin metsiin pakeneva horisontti
kalat linnut kaislat veden pinnan väre
rikkaiden pelot ja sadon odotukset
pelot päättyvät järveen
laituri rantakoivu odottava vene

Muistat tämän kaiken
muistat graafikon taltan
ja puulaatan jolle kaiversit maisemaasi
muistat maalaustesi rajut vedot
häränkallot hiilivarastot tunteettomat veturit
niistä sinut opittiin tuntemaan

Muistat puumorsiamen suudelman
joka salli maailman hajota

Muistatko

Suomalainen puupiirtäjä -runon päähenkilö on tyrvääläissyntyinen taidemaalari ja -graafikko Taisto Toivonen, joka kuoli täytettyään 90 vuotta kuluvan vuoden helmikuulla. Hänet siunattiin Teiskon kirkkomaan multiin. Runo on julkaistu Martti Helinin koelmassa Luonnon tilinpäätökseksi (Tampere 2006). Erityisesti graafikkona suomalaisen kuvataiteen piiriin kuuluva Taisto Toivonen on lahjoittanut silloiselle Vammalan kaupungille laajan valikoiman keskeistä tuotantoaan.

Johannes Bäck Tyrvään kirkko

■ Jari Nurmi

Päkkiä! Päkkiä!” Näin isäni kertoi huudetun Tyrvään kirkon portin pielessä kansan kulkiessa äänestämään kirkkoherranvaalissa. Minulle muodostui poikavuosina sellainen kuva tästä tarinasta, kuin isä itse olisi ollut tuolloin paikalla. Vasta myöhemmin selvisi, että tuo vaali oli tapahtunut 1880-luvulla eli jo liki neljännesvuosisata ennen isäni syntymää. Kyse oli Johannes Bäckin valitsemisesta kirkkoherraksi.

Tarinat ylivoimaisesta kirkkoherranvaalista ja Johannes Bäckistä muutoinkin ovat eläneet Tyrväällä tähän päivään asti. Se kuvastaa, miten voimakas vaikuttaja Bäck on Tyrväällä ollut huolimatta suhteellisen lyhyestä virka-ajastaan. Hän kuoli jo 50-vuotiaana vuonna 1901. Ehkä juuri varhainen kuolema onkin osaltaan vaikuttanut siihen, että hän on saanut Tyrväällä jonkin verran legendaarisen maineen.

Mutta Bäck ei ollut vain Tyrväällä tunnettu. Hän oli aikansa tunnetuimpia kirkonmiehiä koko maassa. Hänestä on myös kirjoitettu paljon.

Vaiheet ennen Tyrväätä

Johannes Bäck syntyi Venäjän vallan ajan alkupuolella 31.10.1850 Uudessakaarlepyyssä. Hänen isänsä oli tilallisen poika, kansanlääkäri, lopulta Vaasan kaupunginkirurgi Johan Jakob Bäck (1823-1879) ja äitinsä pitäjänräätilintytär Maria Margareta Björkman (1824-1903). Koti oli ruotsinkielinen.

Perheeseen syntyi kuusi lasta (1850-1871). Johannes oli esikoinen, hentorakenteinen ja sairaalloinen. Isä lukeutui herännäisyyteen. Johannes pantiin Uudenkaarlepyyn ala-alkeiskouluun 9-vuotiaana. Hän oli myös yksityisopetuksessa ja jatkoi vuonna 1864 Vaasan lukiossa. Vaasaan muutti tällöin koko perhe. Jo ripillepääsyvuonna 1867 hän pääsi ylioppilaaksi 16-vuotiaana. Hän lähti yliopistoon ja papin uralle varhaisina vuosina tapah-tuneen ratkaisunsa mukaisesti. Tällöin elettiin suuria katovuosia. Myös Johannes sairastui vakavasti lavantautiin.

Tyrvään kirkkoherra Johannes Bäckin hauta. Muistokivessä ovat sanat: Kirkkoherra Johannes Bäck *31.10.1850 †28.1.1901. Opettajat paistavat niin kuin taivaan kirkkaus, ja jotka monta opettavat vanhurskauteen niin kuin tähdet alati ja ijankaikkisesti. Dan. 12:3

Bäck

kirjokoherrana 1889-1901

Johannes Bäck valmistui erinomaisin arvosanoin ja vihittiin papiksi vuonna 1870 jo 19-vuotiaana – erivapaudella. Ensimmäiset virkavuotensa hän toimi apupappina Lappajärvellä. Hänestä kehittyi hyvin suomea taitava ja myös suomenmielinen. Hän osoittautui toimeliaaksi papiksi ja lahjakkaaksi saarnamieheksi. Herännäis-taustasta lähteneenä hän omaksui uransa alussa evankelisen uskonkäsityksen.

Vuonna 1871 hän solmi avioliiton Hilda Charlotta Bäckströmin (s. 1849) kanssa, joka oli kultasepäntytär Vaasasta. Avioliitosta syntyi vuosina 1872-1891 10 lasta. Kolme heistä kuoli lapsuudessa, aikuisiksi varttui seitsemän: Alfred Johannes (Hannes), Hilda Maria (Maj), Jakob Immanuel (Manne), Edit Augusta, Elsa Johanna, Gerda Matilda ja Elna Margareta.

Vuonna 1873 Bäck valittiin Vaasan komministeriksi. Vuonna 1875 hän sai varapastorin arvon. Vuonna 1878 hän tuli synnyinpaikkakuntansa Uudenkaarlepyyn kappalaiseksi. Hänestä tuli laajenevan evankelisen liikkeen eturivin miehiä.

Niinpä hänet vuonna 1884 kutsuttiin Helsinkiin vuonna 1873 perustetun Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen ensimmäiseksi yliasiemieheksi. Tässä toimessa hän maata kiertäessään tuli yhä tunnetummaksi, samoin painetun sanan kautta mm. lehden toimittajana. Hänen tunnetuin julkaisunsa oli rukouskirja Muukalaisten kotielämä. Hän oli myös laulurunoilija ja laulukirjan toimittaja. Hän kohosi muutoinkin voimakkaaksi kirkolliseksi vaikuttajaksi, ja samalla Evankeliumiyhdistys nousi keskeiseksi kirkolliseksi organisaatioksi. Tapahtui myös yhdistyksen pappisjäsenten määrän voimakas kasvu.

1870-luvun loppupuolelta alkaen lähipiirissä koettiin runsaasti kuoleman surua. Paitsi kolme lastaan hän menetti kaksi sisaruksistaan ja isänsä.

Ylivoimainen kirjokoherranvaali

1880-luvun loppua kohti tultaessa Johannes Bäck alkoi ajatella pyrkimistä takaisin seurakuntaan. Kirjokoherran virkaan vaadittavan pastoraalitutkinnon hän suoritti vuonna

1887. Tästä miehestä tulikin sitten Tyrvään kirjokoherra yllätyksellisen vaalin kautta.

Tyrvään kirjokoherran A.F. Mittlerin kuoltua vuonna 1887 lähes 82-vuotiaana virka julistettiin haettavaksi. Hakijoita oli 16. Joukossa ei ollut Bäckiä. Vaalisijoille asetettiin kolme. Vaalin ns. kysymyspäivä oli lokakuussa 1887. Tällöin neljänneksi vaalisarnaajaksi pyydettiin viran väliaikaista hoitajaa Y.F. Mittleriä, entisen kirjokoherran poikaa, mutta esille nousi myös nimi hakijoiden ulkopuolelta: Johannes Bäck. Tyrvällä oli noussut kansanliike. Bäck sai peräti 4 009 mk:n äänet, mutta kun olisi pitänyt saada vähintään puolet seurakunnan äänimäärästä (8 861 mk), neljäs sija jäi vähää vaille. Valituksi tuli kirjokoherra J.A. Waldstedt laimean äänestyksen jälkeen.

Mutta asia ei jäänyt tähän. Vaalista valittiin tarkistamattoman ääniluettelon johdosta, josta oli puuttunut useita äänioikeutettuja. Tuomiokapituli hylkäsi valituksen, mutta päätöksestä valittiin senaattiin, joka puolestaan hyväksyi valituksen. Uudessa tilanteessa Bäck saavutti neljännen sijan. Vaali oli lokakuussa 1889, jolloin Bäck sai 4 626 mk:n äänet. Waldstedt sai 19 mk:n äänet, muut eivät yhtään.

On arveltu, että Bäck ei olisi käynyt Tyrvällä kertaakaan ennen vuotta 1889. Tilanne kertookin siitä, millaisen maineen hän oli saanut. Vaaliin lienee vaikuttanut sekin, että vaalisijoilla olleet olivat jo vanhempia miehiä.

Bäck oli virkaan astuessaan 1.12.1889 vasta 39-vuotias. Virkaan asettaminen tapahtui lääninrovastin toimesta vasta 7.9.1890.

Kun Bäckin pariskunta muutti Tyrvälle, perheeseen kuului kuusi lasta, seitsemäs syntyi Tyrvällä. Myös leskiäiti muutti poikansa luo. Pojat jäivät Helsinkiin kouluun.

Tyrvään kirjokoherrakuntaan kuuluivat myös Kiikan ja Kiikoisten kappeliseurakunnat. Vuosisadan loppuun tultaessa Tyrvään väkiluku kohosi jo yli 8 000:n, Kiikan reilusti yli 3 500:n ja Kiikoisten lähemmäs 2 500:ta, yhteensä yli 14 000:n.

Emäseurakunnassa oli Tyrvään kirkko, käyttämätön Vanha kirkko ja Sammaljoen rukoushuone, kappeleissa Kiikan ja Kii-

koisten kirkot.

Muita tiloja olivat kirjokoherran- pappila ja Ketolan kappalaisenpappila sekä kappeleissa kappalaisten virkatalot.

Peruseurakuntatyössä

Johannes Bäckin aikana Tyrvään kappalaisena toimi F.J. Bergh, sitten Emil Törnvall. Kirjokoherran apulaisena toimi vuonna 1895 vasta valmistunut oma poikansa Hannes Bäck. Kiikan kappalaisena toimi O.D. Brander (Paloheimo). Kiikoisten vt. kappalaisena toimi K.F. Rantanen, sitten Kaarle Korpela ja vakinaisena Emanuel Antila. Muuta virkakuntaa olivat emäseurakunnan ja kappelien lukkarit. Kirjokoherranvirastossa oli kanslia-apulainen.

Viikoittaiset jumalanpalvelukset kirkoissa olivat seurakuntaelämän keskus. Sammaljoella jumalanpalveluksia pidettiin vain harvoin. Bäckin tultua Tyrvälle kirkon kerrotaan olleen pyhä pyhäältä täynnä seurakuntaa, joka suuren hiljaisuuden vallitessa kuunteli kirjokoherransa jokaista sanaa.

Peruseurakuntatyötä olivat kirkolliset toimitukset ja rippikoulu sekä lukukinorit. Oli myös raamatunselityksiä, hartauksia kodeissa ja sairaskäyntejä.

Tyrvään uudistusmies

Johannes Bäckin vaikutuksesta Tyrvällä käynnistyi suorastaan uudistusten aalto. Urut korjattiin vuonna 1890 ja kirkkoon asennettiin lämmityslaitteet vuonna 1891. Rakennettiin myös uusi Roismalan hautausmaa ja siunauskappeli. Hautausmaa vihittiin vuonna 1891.

Tyrvälle tullessaan Bäck muutti vanhaan pappilaan, mutta sen huonokuntoisuuden vuoksi jo vuonna 1890 ryhdyt-

Muistojen Joulu!

Ilahduta jouluna Matkapoikien lahjakortilla.
Se antaa saajalleen muisteltavaa joulusta
aina pitkälle matkan jälkeenkin.

MATKAPOJAT

Puistokatu 19, Sastamala, p. 010 2323 990
Toimisto suljettu 23.12. • sastamala@matkapoijat.fi

PAANU

Sastamalalaista käsityötä

Kalvosinnapit ja solmioneula yht. 149,-

Kulta- ja Kelloliike

Merja

Puistokatu 16, 38200 Sastamala
Puh. (03) 511 2911 • www.kultamerja.fi

AL ASENNUSLIIKE Lahtinen Oy

www.al-lahtinen.com

Johanne Bäck...

tiin rakentamaan uutta pappilaa talousrakennuksineen Uosson mäelle.

Vanha kirkkokin kaipasi korjausta. Talousyistä vuonna 1896 syntyi ajatus tarjota Vanhaa kirkkoa Suomen muinaismuistoyhdistykselle museoksi. Asia kariutui, kun kävi ilmi, ettei valtio rahoittanut tällaisia hankkeita.

Myös kappeleissa rakennettiin. Mm. molemmat kirkot saivat lämmityslaitteet vuosisadan vaihteessa.

Bäck pani alulle pyhäkoulutoiminnan Tyrvällä, Kiikassa ja Kiikoisissa. Ennen pitkää pyhäkouluja oli kymmeniä.

Kinkerikuri oli kova. Vanhastaan on kerrottu huonojen lukijoiden työntämisestä pöydän alle häpeämään. Vaikka Bäck oli kiivas, siinä on ilmeisesti ollut mukana hänelle tyypillistä huumoria. Siihen viittaa poikansa muisto kinkereiltä, lausahdus isälleen: "Älä pane sinne enää neljättä poikaa, pöytä voi lähteä kävelemään."

Hän ajoi Tyrvällä läpi päätökset kahdesta uudesta kiertokoulusta. Hän asetti rippikouluun pääsyn ehdoksi, että oli käyty kiertokoulua vähintään kolme "löysää". Samoista vaatimuksista päätettiin koko rovastikunnassa. Pyrkimys oli luoda paikallinen oppivelvollisuus ennen yleistä oppivelvollisuutta.

Bäck valittiin myös kansakoulujohtokunnan puheenjohtajaksi, ja hän sai aikaan päätökset kolmesta uudesta kansakoulusta (Stormi 1892, Sammaljoki 1893, Muistola 1895). Kun koulut saivat omat johtokuntansa, hänestä tuli yhdistävän kouluneuvoston puheenjohtaja.

Hän oli perustamassa lainakirjastoakin, tuki alkavaa kansanopistoliikettä ja ajoi kutomakoulunkin perustamista. Olipa hän ehdottamassa Tyrvälle opettajaseminaariakin.

Hän oli myös vaikuttamassa puhelinyhtiön perustamiseen vuonna 1893 ja Tyrvään Sanomien syntyyn vuonna 1894 sekä mukana sähköyhtiö- ja kauppalahankkeessa.

Tyrvällä oli ollut vasta yhdet evankeliumijuhlat vuonna 1878. Jo kesällä 1890 pidettiin Uosson mäellä suuret Evankeliumiyhdistyksen ja Suomen Lähetysseuran yhteiset evankeliumi- ja lähetysjuhlat, joissa oli pitkälle toistakymmentä tuhatta ihmistä, enemmän kuin koskaan ennen vastaavissa juhlissa maaseudulla. Suuret juhlat saivat seuraavina vuosina jatkoa. Paikkana oli Heikkilän mäki, sittemmin Tuomiston mäki.

Kansallinen vaikuttaja

Johannes Bäck toimitti myös lehtiä ja teki muuta kirjallista työtä, kuten saarnakirjan.

Vanha Vammaskosken puusilta ja Tyrvään kirkko.

1890-luvulla rakennettu Tyrvään kirkkoherranpappila

1890-luvulla rakennettu pappilan navetta..

Hänet valittiin myös vuoden 1891 valtiopäiville pappissäädyn edustajaksi. Hän tuki yhteiskunnallisia uudistuksia mm. yhteiskoulu- ja muissa kouluasioissa.

Lisäksi hänet valittiin vuoden 1893 kirkolliskokoukseen, jonka näkyvin asia oli uuden kristinopin hyväksyminen, jossa asiassa hän omine kristinoppiehdotuksiin jäi häviölle.

Maan poliittisen ilmaston muuttuessa Bäck siirtyi vanhasuomalaisista ruotsinmielisiin ja perustuslailliselle linjalle. Ensimmäisen sortokauden aloitti helmikuun manifesti 1899, joka herätti valtavan kansanliikkeen. Ns. suuren adressin allekirjoitti suurin osa papistostakin. Bäck oli mukana siinä suuressa lähetystössä, joka turhaan pyrki tsaarin puheille.

Vielä kesäkuussa 1900 hän osallistui kielimanifestin protestina laaditun mielenosoitusadressin allekirjoittamiseen.

Evangelisen liikkeen kärkimies

Johannes Bäck oli kirkollisen maallikko-saarnan puolustaja. Kun kirkollisessa myötätuudessa elänyt evankelinen liike Kemiön kirkkoherran F.G. Hedbergin kuoleman 1893 jälkeen ajautui vastatuuleen, ongelmaksi muodostui ennen muuta, miten suhtautua vapaiden maallikkojen piirissä esiintyneeseen yksipuoliseen julistustapaan koskien luterilaisen uskon ydinasioita. Tässä asiassa liike hajaantui kolmeen suuntaan: kriittisimmin suhtautuneeseen oikeistoon, maltilliseen keskustaahan, joka oli jatkossa Evankeliumiyhdistyksen johdon ja myös Bäckin linja, sekä vasemmistoon eli vapaisiin maallikoihin. Vedenjakajaksi muodostuivat Bäckin vuonna 1895 koolle kutsuma ns. Härmän kokous ja yhdistyksen vuosikokous kesällä 1896. Sen seurauksena suuri joukko pappeja loitontui yhdistyksestä, mikä johti samalla yhdistyksen aseman heikkenemiseen kirkossa.

Näihin aikoihin Tyrvään seudulle muutti toinenkin maankuulu saarnamies, Lähetysseuran palveluksessa ollut, Afrikan Ambomaalta palannut lähetysaarnaaja Frans Hannula, joka hajaannuksessa siirtyi em. oikeistoon. Myös kansa hajaantui laajalti evankelisiin ja kirkollisiin. Ei ollut Bäckin asema Tyrvälläkään enää niin jakamaton kuin häntä Tyrvälle valittaessa.

Näitten vaiheitten seurauksena Evankeliumiyhdistyksen ja Lähetysseuran alkuperäinen työyhteys murtui. Se johti kuitenkin lähetystyön laajenemiseen ja Japanin-lähetysten aloittamiseen vuonna 1900. Yhdistyksen johtokunnan jäsenenä Bäck oli uuden avauksen kärki-

miehiä. Tyrvälläkin alettiin kerätä varoja Afrikan työn lisäksi Japanin-lähetykselle.

Työpäivä katkeaa kesken

Alkusyksystä 1900 Johannes Bäck sairastui ja joutui sairaalaan Helsinkiin. Marraskuussa hän pääsi kotiin, mutta entiset voimat eivät enää palanneet. Vuodenvaihteessa hän vilustui ja tammikuulla virkamatkalla Kiikoisissa äkillisesti noussut kuume pakotti kotiin. Senkin jälkeen hän yritti vielä töihin, mutta tauti uusiutui eikä hän sairastuoteeltaan enää noussut. Sairaus todettiin umpisuolen puhkeamisesta johtuneeksi vatsakalvon tulehdukseksi.

Bäckin viimeisistä vaiheista on kerrottu yksityiskohtaisesti. Kun lähtö jo oli lähellä, hän sanoi puolisolleen: "Tikkaani ovat valmiina." "Mitkä tikkaat?" "Tikkaat ryövärin ristille. Sieltä huudan: Jumala, armahda minua syntistä!", ja hän jatkoi: "Älkää itkekö, minä-hän kuolen autuaana, en tekojeni, vaan Kristuksen tähden." Kerrotaan myös nuoren lääkärin ihmetelleen vuoteen äärellä kuolevan mielenrauhaa ja todenneen, että tällaisena kristinuskon oli jotakin todella arvokasta.

Johannes Bäck kuoli 28.1.1901 50-vuotiaana.

Hänet haudattiin toivomuksensa mukaisesti Roismalan hautausmaahan. Hautajaisista muodostui suuri surujuhla. Arkkua pappilasta Tyrvään kirkkoon vietäessä matkan varrelle oli kokoontunut suuri seurakuntalaisten joukko. Ruumissaarnan piti kappalainen Emil Törnvall ja siunauksen toimitti vainajan poika Hannes Bäck. Arkulle laskettiin suuri määrä seppeleitä. Kerrotaan, että kun saattojoukko siirtyi Roismalaan, saaton ensimmäinen hevonen oli jo perillä, ennen kuin viimeinen hevonen kirkolta oli päässyt taipaleelle. Muistojuhla oli pappilassa. Seuraavana päivänä oli vielä hautausseurat. Lisäksi perustettiin muistorahasto köyhien kiertokoululaisten avustamiseksi.

Seuraavana kesänä evankeliumijuhlien yhteydessä haudalla paljastettiin Evankeliumiyhdistyksen toimesta pystytetty muistokivi.

Lesken hoiviin jäi neljä tytärtä ja vainajan äiti. Vanhin poika oli jo papinvirassa, toinen juuri papiksi valmistumassa, yksi tyttäristä oli avioitunut. Myöhemmin myös kaksi muuta tytärtä avioitui. Kaksi tyttäristä muutti Helsinkiin äitinsä kanssa.

Bäckin muisto jäi elämään

Jotakin siitä, millaisen muiston kesken päivätyön kuollut Bäck jätti tyrvälläis-

Roismalan hautausmaa vihittiin vuonna 1891. Kuvassa tuolloin rakennettu siunauskappeli.

ten keskuuteen, kuvastuu isoäitini Fanny Nurmen o.s. Harjunpää, 90-vuotishaastattelusta vuonna 1974 Tyrvään Sanomisesta. Hän oli Bäckin kuollessa 16-vuotias.

"Rippikoulussa oli opettajana kirkkoherra Johannes Bäck, joka oli minulle jo ennestään tuttu. Hän kävi perheensä kanssa usein sorsastamassa kotitorppamme ympäristössä. Hän oli hyvä saarnamies ja mukava ihminen. Hän on minulle opettanut ja neuvonut kaiken, mitä ihminen maallisessa tai tuonpuoleisessa elämässä saattaa tarvita. Silloin kun minä olin sellainen rippikouluikäinen käytiin kirkossa joka sunnuntai. Jalkaisin me täältä kuljimme ja aikaa matkaan kului parisen tuntia. Kirkkoreissu olikin sellainen tilaisuus, jossa oli mahdollisuus tavata toisia nuoria ja seurustella muidenkin kuin perheenjäsenten kanssa. En minä silloin usko, että kukaan kirkkoon pelkästään tuttavien vuoksi lähti, kyllä siinä täytyi mukana olla jotakin syvempääkin."

Bäck oli koko maassa tunnetuksi tullut, poikkeuksellisen syvän vaon kirkon peltoon kyntänyt, palvasieluinen evankelisen herätyksen mies. Häntä on luonnehdittu ankaraksi, äkkipikaiseksi, ehdottomaksi, mutta samalla sydämelliseksi ja rakastetuksi julistajaksi ja sielunhoitajaksi.

Lähteet:

- O.I. Colliander Suomen kirkon paimenmuisto. Helsinki 1910.
- Eino Kolari Johannes Bäck Tyrvään kirkkoherrana. – Kotimatalla 1955, Helsinki 1954.
- Lauri Koskeniemi Taisteleva julistaja Johannes Bäck 1850-1901. Pieksämäki 1998.
- Timo Kökkö Kirkko tuli Hätiiniemeen ja mitä sitten. – Marja-Liisa Rönkkö. Tyrvään kirkko 150 vuotta. Vammala 2005.
- Ad. Neovius Suomen evankelis-lutherilaisen kirkon matrikkeli. Kuopio 1898.
- Juhani Piilonen Kunnallishallintoa kuttupitäjässä. Tyrvään kunta 1869-1968. Vammala 1969.
- Juhani Piilonen Paikallisperinnettä vaalimassa. Kotiseututyön vaiheet Tyrvään seudulla. Vammala 1982.
- Juhani Piilonen Sastamalan historia 3 1860-1920. Vammala 1997.

Neon
Sport

Sxlon®

Puistokatu 24, 38200 Sastamala,
av. ma-to 10-17, pe 10-18, la 9-14

Hanakat.

LVI-TAMMINEN OY

Hopunkatu 6, 38200 Sastamala
Puh. 010 404 7500 Fax. (03) 512 9955

Prima
Donna

Liiwi- ja
alusasujen
erikoisliike

PUTIIKKI

Naiselle

Puistokatu 18, Sastamala, p. (03) 5142 665

*Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta*

Sastamalan kaupunki

Tyrväänkylän rautakautinen

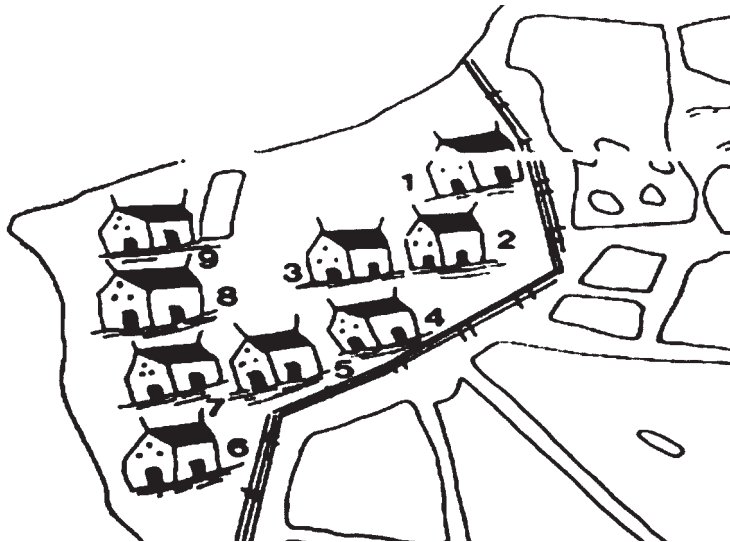
■ Antero Telilä

Luonnonkaunis Hartolankosken ympäristö on aikoinaan ollut hautausmaana. Suomen suurimpiin kuluva Kaukolan-Tyrväänkylän rautakautisen kalmiston vanhimmat rökkiöhaudat ovat ajalta 200-400 jKr. ja nuorimmat 1000-luvun alkupuolelta. Todettuja rökkiöhautoja on yhteensä yli 300 Kokemäenjoen kummallakin puolella. Kaukolan ja Tyrväänkylän kalmistoalueet on esitetty kartassa tummennettuina.

Rautakautisessa kalmistossa ja sen suoja-alueella (yli 50 ha) on Tyrväänkylän Alisessakylässä nykyisin vajaat 30 asuinkiinteistöä, joihin sisältyy voimalaitoksen rakentamisen yhteydessä tehdyt Hiidenmäen henkilökunnan rakennukset.

Alueella olevia rakennuksia voidaan ylläpitää ja kunnostaa, mutta ei laajentaa eikä rakentaa uusia.

Tyrvään kylässä oli 1640-luvulla yhdeksän taloa: 1. Pakila, 2. Pukki (Harjula), 3. Finska, 4. Eskola, 5. Toivo, 6. Nimetön uudistila, 7. Kaisti, 8. Rauvola ja 9. Paavi (Martinheimo). Oheinen kartta. Nykyisinkin samalla alueella on 3 taloa Liekoveden rannalla ja entisen Tyrväänkylän kosken partaalla. Asiakirjoissa Tyrvään kylä mainitaan jo 1300 luvun loppupuolella. V 2007 vesihuoltolinjan rakentamisen yhteydessä keskiaikaiselta asuinalueelta löytyi 14 muinaisjäännöstä. Museoviraston toimesta kohteille suoritettiin pelastuskaivaukset.

Vanhimpia kalmistoalueella nykyisin olevia rakennuksia ovat Toivon asumaton talo ja Harjulan talo. Alueella on lisäksi kolme pientaloa yli sadan vuoden takaa. Muut rakennukset on rakennettu 1940 luvulla tai myöhemmin. Muinaismuistolaki v 1963 ja sen soveltaminen on tyrehdyttänyt kokonaan uudisrakentamisen suojellulla alueella. Vain alueella aiemmin olleiden purettujen rakennusten tilalle on viime vuosikymmenten aikana saatu kaksi rakennuslupaa.

Liekovesi kapenee Hiukkasaaren molemmilla puolilla aiemmin olleiden koskien kohdalla Kokemäenjoeksi.

Puoli kilometriä Hiukkasaaren alapuolella oli vuoteen 1946 asti mahtava Hartolan-koski, joka virtasi vielä ensimmäisen voimalaitoksen v 1912 valmistumisen jälkeenkin vapaana. Oheinen kuva on otettu Tyrväänkylän puolelta v. 1932. Etualalla on voimalaitokseen johtava kiviarkulla rakennettu vesiuoma ja taustalla Kaukolan myllyille johtava padottu uoma. Kosken takana näkyvä Kaukolan kylä kuuluu myös kokonaisuudessaan rautakautiseen kalmisto-alueeseen.

Hartolan yläpuolella oleva suvanto oli meri-lohien kutupaikka vielä 1920 luvun alussa. Äetsän voimalaitoksen rakentaminen esti lohien nousun Hartolan yläpuolelle. Kutuainakana lohia pyydystettiin yleisesti, vaikka kalastaminen olikin luvatonta. Pyyntivälineinä käytettiin verkkoja ja atraimia. Suurimmat lohet olivat yli 20-kiloisia. Kuvassa näkyy myös kiinteät koskimertojen kiinnitys rakenteet (tokeet). Nykyisin vesistöissä kalastus on vain harrastusta ja pyyntivälineinä pääasiassa onget ja uistimet.

kalmistoalue elinympäristönä

Etualalla näkyvät Kaukolan kolme myllyä, joiden vesirat-
taat saivat voimansa Hartolankoskesta. Taustalla näkyy
vanha voimalaitos alkuperäisessä asussaan. Voimalai-
tos rakennettiin puretun mylly-rakennuksen kohdalle.
Tehoa laitoksessa oli 350 kilowattia. Voimalaitoksen
kylkeen rakennettiin uusi mylly- ja sahalaitos, kuvassa
tornien oikealla puolella. Nykyisin voima-laitos on v
1950 valmistuneen voimalaitoksen huoltokorjaamona
ja varastona. Oheinen kuva on otettu vv 1946-1947, kos-
ka taustalta puuttuvat Niemen lelutehtaan tulipalossa
15.4.1946 palaneet 5 rakennusta. Palolta säilyi tehtaan
rakennuksista vain kuvan vasemmassa laidassa näkyvä
varastorakennus. Vuonna 1898 Tyrväänkylässä alkanut
Niemen tehdastoiminta siirtyi palon jälkeen Vammalan
Kallialaan. Tyrväänkylässä toimi samanaikaisesti myös
toinen pienempi verstaas, jonka koneet ja laitteet ovat
museoituina ja kylässä edelleenkin nähtävissä. Maanviljelys on ollut kylän pääelinkeino, myös ammattikalastajia ja seppä ovat kylällä
toimineet. Asiakirjoissa mainitaan, että kylässä on 1800- luvun lopulla ja 1900 luvun alussa toiminut Toivon omistama saha- ja mylly-
laitos sekä meijeri ja omistukseen ovat tuolloin kuuluneet myös puima- ja höyrykone.

Vuonna 1950 käyttöön otetun voimalaitoksen raken-
nustyömaa talvelta 1947-1948. Kuvassa osa Hartolankos-
ken uomaa on padottu ja tulevan rakennuksen perusta-
mistyöt ovat meneillään. Työmaan aikana Tyrväänkylän
ja Kaukolan välillä oli kaksi siltaa, vasemmalla näkyvä
kevyelle liikenteelle rakennettu riippusilta Hartolan ylity-
se. Raskaalle liikenteelle tarkoitettut sillat rakennettiin
Kaukolan ja Tyrväänkylän välille Hiukkasaaren kautta.
Taustalla näkyy myös työmaata varten rakennettu pa-
rakkikylä, jossa rakennusaikana asui ja työskenteli sa-
manaikaisesti useita satoja henkilöitä. Kuvassa näkyvän
kaivinkoneen lisäksi koskien perkaustöissä käytettiin
huomattavasti suurempaa heittokauhalla varustettua
kaivuria.

Hartolankosken ja sen valjastaneen voimalaitoksen ympärillä harjoitetaan nykyisinkin monipuolista yritystoimintaa. Alisessa kylässä toimii maatalousyrittäjiä, kuljetusliike, maanrakennusliike, puurakenteita valmistava liike ja sähköasennusliike. Oheisessa kuvassa näkyy Tyrväänkylän Alinenkylä. Kuvan vasem-
masa yläkulmassa on aiemmin mainittu Kauko-
lan kylään kuuluva Hiukkasaari, jossa myös
on muinaismuistolain suojaamia rakenteita.

Voimalaitoksen ohitse suoritettiin tukin uit-
toa 1960-luvun loppupuolelle asti. Tyrväänky-
län laskupaikalla työskenteli uittoyhtiön palk-
kalistoilla 7-8 tukkijätäkää, joista kaksi uittorän-
nin suulla ohjaamassa tukkien kulua. Kokoon-
tumis- ja asuinpaikkana jätkillä oli Pakilantien
päässä oleva rakennus. Uittoränni purettiin jo
vuosia sitten ja rännin vedenkorkeuden säätö-
laitteet poistettiin tänä kesänä.

Koskien poistumisen jälkeenkin Alinenkylä
on luonnonkaunis asuinpaikka, jossa voi har-
joittaa myös monipuolista yritystoimintaa.

MORI SEIKI
NVX5080

Lasse valmistautumassa
Lontoon MM-kilpailuihin.

TAKAA PAPERIEN LASSE KURKISTAA
MIETTII JA PÄÄTÄÄN PUDISTAA
TAAS SUUNNITTELUUN UPPOUTUU
EI KIINHOITAISI MIKÄÄN MUU
SEINIIN LAUTOJA TARVITAAN
MUTTA MISTÄS MÖKKIIN KATON SAAN
JOS SADE VAIKEA YLLÄTTÄÄ
MUTTA SEKÖS HAITTAISI KEKSIJÄÄ
LASSE NOPSASTI KATON AIKAAN SAA
KÄYTTÄEN SATEENVARJOJA KIRJAVAA
JA SUOJASSA MÖKIN KOHEAU
KEKSII KAIVURIN MUITA TAREMMAU.

ONNEA 7-VUOTTAALLE!
TUNTOVAIK: PIENET JA HUIT VESTIÄT
PÄIVÄKODISSA

Lasse Tuominen, monitaitaja pienestä pitäen

Päiväkodissa.

■ Elina Mahnala

Päiväkodin onnittelekortit alle kouluikäiselle Lasselle kertovat jo siitä, mitä oli odotettavissa, vaikka päiväkotipojan unelma-ammatti olikin ravintola-alalla. Myös pappa huomasi Lassen kiinnostuksen ja lahjoitti pienelle rakentajan alulle ikioman työkalupakin tykötarpeineen. Pakki kulki Lassen mukana päiväkotiinkin, missä syntyivät pahviset ja puiset pienoismallit tulevista rakennelmista. Papaltaan Lasse on perinyt kiinnostuksen niin vihtojen tekoon kuin puutöihin, vaikka taidot onkin opittu itse kokeilemalla.

Jo kouluikäisenä mökkeily oli Lasselle paljon muuta kuin uimista: mökin nurkalle syntyi täysin varusteltu maja: vesi- ja viemärijärjestelmästä aina akulla toimiviin sähköihin asti. Myös kaverit ovat pienestä pitäen olleet Lasselle tärkeitä ja heidän kanssaan on aina kehitelty jotakin uutta, kuten luksusvarusteltu tandempyörä kolmelle televisioineen. Lisäksi kavereiden kanssa on rentouduttu partioleireillä retkeilyn merkeissä.

län karttuessa käsistään käteväälle nuorelle miehelle ei enää riittänyt puun työstäminen, vaikka puutyöt jäivätkin

Nikkarimme kasse tässä uutta keksintöä veistävässä. Tulee eteen pulma tai kaksi ne kasse selvittää joutuisasti. Askartelut, korjaustyöt niitähän tekisi vaikka kaiket yöt. Kun viimein selviää nukkumaan taitaa suunnittelua jatkaa vielä unissaan.

Paljon Onnea syntymäpäivänäsä
toivoo Muistolan päiväkodin väki

edelleen harrastukseksi.

Kummilapset leikkivät Lassen nikaroimilla nukenvaunuilla ja oma asunto on kalustettu itse tehdyillä huonekaluilla, kaupasta kun ei saa sellaisia, jotka tee-se-itse-Tuomista miellyttäisivät. Metallityöt saivat alkunsa vanhempien mahdollistaessa joululahjarahojen käyttämisen lelujen sijasta metallis-orviin, joka ei suinkaan jäänyt viimeiseksi hankinnaksi taitojen karttuessa ja vaatiessa aina uusia koneita. Myös innovatiivisuus on osa Lassen luonnetta. Rompetorilta ostettujen alun perin hyödyttömien pyörien päälle rakentui mönkijän metsäkärri ja sähkömootorin ympärille klapisirkeli. Uudet projektit ovat jo paperilla suunnitteilla ennen kuin edellisiä on edes saatu valmiiksi.

Lassen ollessa yläasteella Sylvään koulu otti vuonna 2006 osaa Taitajatapahtumaan. Lasse oli yksi kolmihenki- sen joukkueen jäsenistä. Joukkue sijoitui viidenneksi käsitöihin, kotitalouteen sekä fysiikkaan ja kemiaan liittyvillä tehtävillä. Tehtäväsuoritusten piti täyttää laatuvaatimukset, mutta paremmuuden ratkaisi nopeus. "Joukkue oli monen katsojan ja kisajärjestäjän suosikki rentoa tekemisen meininkiä huokuvan otteensa ansiosta", kirjoitti Tyrvään Sanomat kilpailun jälkeen.

Ammattikoulussa opiskellessaan Lasse saavutti Taitaja 2009 -kilpailussa neljännen sijan metallin koneistuskilpailussa Vaasassa. Koneistajan tutkinnon hän suoritti keväällä 2009 ja sivuprojektina levyseppähitsaajan opinnot Vammalan ammattikoulun mahdollistaessa kaksoistutkinnon suorittamisen. Aikaisemmassa haastattelussa Lasse on todennut, että kaikki opiskelu vaatii aina oman aikansa, mutta sitä yleensä löytyy, jos aiheeseen on tarpeeksi kiinnostusta. Oulun Taitaja 2010 -kilpailussa Lasse oli koneistuslajin voittaja ja pääsi edustamaan Suomea EuroSkills

-ammattitaitokilpailuihin Lisaboniin talvella 2010. Portugalin tuomisina oli pronssia CNC-jyrsinnästä.

Opiskelun ohella Lasse on työskennellyt usean vuoden ajan pallo- ja läp-päventtiilejä valmistavassa Vexve Oy:ssä. Vexve ja Sastamalan koulutus-kuntayhtymä yhdessä ovat mahdollistaneet Lassen harjoittelun

kilpailuja varten hankkimalla ajanmukaiset laitteet työstökeskusta myöden, vaikka varsinainen valmentaja kilpailijalta puuttuikin. Myöskään armeija ei ollut este Lassen harjoittelulle, vaan mahdollisti kilpailuihin valmistautumisen koko palveluvuoden ajan valmennussuunnitelman mukaisesti.

Keväällä 2011 Lasse osallistui WorldSkills -kilpailuiden tiukoihin karsintoihin voittaen ne. Varsinaiset kilpailut olivat Lontoossa lokakuun alussa. Lassen valtteina kilpailuissa ovat olleet rautaiset hermot ja hyvä suomalaisen työmiehen asenne.

Monitaitajan sijoitus tasokkaassa asiantuntijaryhmässä oli 14:s. Yhteensä kilpailijoita oli 19:sta eri maasta ja yhteisvoiton veivät Japanin Kendo Watanabe ja Korean Min Gu Lee.

Seuraavaksi Lassea odottavat koulutuksen suhteen uudet haasteet Turun ammattikorkeakoulussa, jossa taitajalla on mahdollisuus perehtyä suunnittelun ja kehityksen teoriaan, käytännön taitojen ollessa jo korkealla tasolla.

Lasse aloittamassa monivuotista mökinrakennusurakkaansa.

Oman mökin rakentaja.

Sorvin ääressä.

Hotelli
Ravintola
Pub
Yökerho

Toivomme kaikille oikein
hyvää Joulunodotusta!

Puistokatu 4 * puh. 03- 519 41 * www.vammalanseurahuone.fi

Hyvää Joulua
ja
turvallista autoiluvuotta 2012

Vammalan ^{se} yksityinen...
Autokatsastus

Trakinkatu 2, 38200 Sastamala
Puh. (03) 511 9040

www.vammalanautokatsastus.fi

Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2012

Lakeside Golf & Country Club Oy
Puh. 03-512 9500, Sastamalantie 1901, 38100 SASTAMALA

Hyvää Joulua
ja
Rakentavaa
Uutta Vuotta!

**Vammalan
Betoni OY**

p. 03-5155 371, 0500 237 469

FINNMIRROR Studio

LIUKUOVIKAAPISTOT
- UNELMIESI KOKOINEN -

FINNMIRROR®
KYLPUHUONEKALUSTEET

FINNMIRROR®
SISUSTUSPEILIT

inaria.fi - finnmirror.fi - peilikauppa.fi

FINNMIRROR Studio
Avoinna maanantaisin klo 10 - 17 | Puh. (03) 511 61
Asemakatu 10, 38210 Sastamala

**Uusi monipuolinen
Verso-S.
Niin kuin Sinä.**

TOYOTA

Mallisto alkaen:
autoveroton suositushinta: 15.994 €
arvioitu autovero: 3.727,43 €
arvioitu kokonaishinta: 20.170 € sis. toim.kulut

EU-yhdistetty kulutus 4,3-5,4 l/100 km,
CO₂-päästöt 113-125 g/km. Takuu 3 vuotta/100.000 km,
korin puhkiuostumattomuustakuu 12 vuotta.

**TOYOTA
OPTIMAL
DRIVE**

**Today
Tomorrow
Toyota**

Myynti • Huolto • Varaosat • Peltikorjaamo

**AUTOTALO
PELTTARI**

Loimijoentie 55, Huittinen • Puh. 02-560 5300 • www.autotalopelttari.fi

"Tarsko toi Leskisen poika pistää kotionsa ennenkun se kualaa mejän uuren plyssimaton pilalle."

Murretta

Mauri Kunnaksen sarjakuvissa

KALEVALAN KIRJOTTI TÄÄ LÖNRUUTI-NIMINEN HUMANOIRI. SE SYNTY PAIKKARIN TORPASA SAMMATISA KUKON MUNASTA. SE OLI RYSSÄ-VIHAN AIKUSESA SUAMESA KOVA ENNE.

Vuonna 1985 vietettiin Kalevalan 150-vuotisjuhlia. Suosikin numerossa 9/1985 julkaistussa Nyrokissa Kunnas kertoi Kalevalan todellisen historian. Inessiivit on kirjoitettu tyrvääläisittäin ("torpasa Sammatisa", "aikusesa Suamesa").

■ Marko Vesterbacka

Mauri Kunnas on tehnyt tämän joulun uutuuskirjallaan "Beatles" paluun juurilleen. Beatles on sarjakuva-albumi, ja sarjakuvapiirtäjänä Kunnas on aidoimmillaan, estottomillaan, hulluimmillaan ja parhaimmillaan.

Kunnaksen sarjakuvista tunnetuimpia ovat Nyrok City -nimellä Introssa, Helpissä ja Suosikissa vuosina 1975–1986 julkaistut sarjakuvat. Nyrokkeja on julkaistu erilaisina valikoimina useaan otteeseen. Nyrokkeja edeltävän ajan Kunnas-sarjakuvia on jul-

kaistu kootusti albumissa "Mauri Kunnaksen varhaisia töherryksiä" vuonna 2007. Ennen Beatlesia uutta sarjakuvatuotantoa on ilmestynyt viimeksi kuusitoista vuotta sitten, kun vuonna 1995 ilmestyi "Mac Moose ja Jagge Migreenin tapaus".

Tätä kirjoittaessani Beatlesia ei ole vielä julkaistu. Odotan kiinnostuneena, milaista kieltä Kunnaksen beatlet puhuvat. Aikaisemmissa sarjakuvissa Kunnas on nimittäin laittanut rokkarinsa puhumaan omaa äidinkieltään Tyrvään murretta, oli-

vatpa nämä kotoisin mistä päin Suomea tai maailmaa hyvänsä. Tyrväättä puhuvat niin juankoskelainen Juice ja stadilainen Remu kuin brittiläinen Mick Jagger.

Murresanoja on jonkin verran monissa muissakin Kunnaksen kirjoissa, mutta sarjakuvissa murre läpäisee kaikki kielen tasot sanastosta muoto- ja lauseoppiin. Kunnaksen sarjakuvissa on tyrväättä niin paljon, että lähes kaikki murteen keskeiset piirteet voidaan esittää edellä mainitsemistani sarjakuva-albumeista poimittujen virke-esimerkkien avulla.

(Sanon "lähes kaikki" siksi, että puheen nuottia sarjakuvat eivät pysty välittämään. Tyrvääläisten laulava puhetapa ei enää ole niin erottuvaa kuin vielä muutamia vuosikymmeniä sitten, mutta silti lapsetkin tunnistaa usein tyrvääläisiksi puheen nuotin perusteella.)

Seuraavassa esittelenkin Tyrvään murretta Mauri Kunnaksen sarjakuvien avulla. Kunnas on sepittänyt lauseensa lähinnä 1970–1990-luvuilla, mutta lauseista lihavoimani sanat havainnollistavat täysin tuoreesti myös vuoden 2011 elävää puhetta.

Mikään seuraavassa käsittelemistäni murrepiirteistä ei ole pelkästään tyrvääläisten yksinomaisuutta. Kokonaisvaikutelma puheen tyrvääläisyydestä syntyy monien eri murrepiirteiden yhdistelmästä.

Osa tyrvääläisen puhekielen peruspiirteistä on sellaisia, etteivät ne kuulosta mitenkään murteellisilta. Ne kuulostavat neutraaleilta, koska niitä käytetään niin laajasti muuallakin. Lähes koko Suomesa sanotaan nykypuhekielessä "ne leipoo", "kaks" ja "hyppäs", "puunanen" ja "sellanen". Ne ovat osa yleispuhekieltä, mutta samalla osa myös tyrvääläisten puhekieltä. Esimerkkejä näistä piirteistä:

- "Ihmiset **vartoo** joulupukkia ja tuleekin kuulaa..."

(Monikon 3. persoonassa käytetään yksikkömuotoa.)

- "Kuka mua **viittis** karehtia kun mulla ei oo **helikopteria** ja olen viä tän **näkönen**..."

(Sanan lopusta ja diftongin lopusta jätetään i pois.)

Melko neutraalilta kuulostaa myös, kun sanotaan "kauhee" ja "ralliautoo", "itte" ja "kattella", "paneen" ja "hosuun".

- **"Siinä mää taas oon ja toi kauhee aalloppi!!"**

(Yleiskielen vokaaliyhtymä e-a sanotaan pitkänä vokaalina ee.)

- **"Minä oon vaan semmonen persoonallinen poika, harrastan laalomia ja ralliautoo..."**

(Vokaaliyhtymä o-a sanotaan oo.)

- **"Vinssiä ja vatupassia keksitte kaiket päivät mutta itteenne ette vaan saa tasapainoon."**

(Vokaaliyhtymä e-ä sanotaan ee. Sanan sisällä kirjakielessä oleva ts-yhtymä korvataan puheessa tt:llä. Tyrvääläinen säilyttää molemmat t:t myös monissa taivutusmuodoissa: "se on ittestä kii", "mikä sun ottasas o".)

- **"Tus Tauno paneen telkku auki, siä tulee Hietahousun lauvantai illan humppaa..."**

(MA-infinitiivin illatiivit ovat tunnuksettomia eli ei sanota "panemaan" vaan lyhyemmin "paneen".)

- **"Meinaatteko että alatte hosuun täällä minun huushollissani, tuskin sitä sillai löydätte..."**

(Sama kuin yllä. Ei "hosuumaan" vaan "hosuun".)

Vastakohtana edellisiin on myös joukko sellaisia piirteitä, jotka kuulostavat välittömästi murteelta. Itäsuomalainen ja pohjois-suomalainen eivät niitä kuullessaan ehkä tunnista puhujaa tyrvääläiseksi, mutta arvaavat hänen olevan esimerkiksi jostakin Tampereen lähetytyiltä. Jotkin piirteet taas yhdistävät tyrvääläisiä enemmän Porin tai Turun suuntaan.

Yksi tärkeimmistä peruspiirteistä on että Kunnaxen kielellä diftongit ovat avartuneita:

- **"Hyi helkutti, mutta rupespa kiaton vesiä taivaasta..."**
(Diftongi ie on avartunut ia:ksi.)
- **"Rämpöönmaan tyväntalolla kärmenainen niälee tulta."**
(Diftongi yö on avartunut yä:ksi ja ie on avartunut iä:ksi.)
- **"Kusset kerta kuale ni elä sitten."**
(Diftongi uo on avartunut ua:ksi.)

Kirjakielen d:n tilalla on yleispuhekielessä useimmiten kato erityisesti h:n perässä: kahdeksan on "kaheksan", lähden "lähen". Tätä katoa ei nykyään mielletä enää kovin murteelliseksi, vaan se tuntuu neutraalilta puhekieleltä. Tyrvääläiset sen sijaan käyttävät tamperelaisten tapaan d:n tilalla enemmän tai vähemmän täärtelevää ärrää: "kahreksan", "lähren". Vokaalin perässä neutraali yleispuhekieli yleensä säilyttää d:n (uuden, vuoden, käden, madon...), mutta tyrvääläiset sanovat nämäkin ärrällä: "uuren", "vuaren", "kären", "maron".

Esimerkkejä:

- **"Saa nährä kui täsä mahtaa käyrä."**
- **"Mitä me täällä viä homehruutaan höhlät."**

Kunnakselta löytyy näitä ärrällisiä muotoja määrättömästi: "uuren", "lehristä", "syrämmeini", "tahrotaan", "tähren", "erusta", "kavahrat", "murtauruttiin", "vihronkin"... Kunnaskielessä d väistyy ärrän tieltä myös uudemmissa lainasanoissa, joissa ei ole kyse astevaihtelusta kuten edellä. Radio on "rario" (tai "rarjo"), radiikaali on "rariikaali":

- **"Ootte menny ja ottanu mun rariikaali poikani kiinni ja telonut sen nenää."**

Avartuneet diftongit ja d:n tilalla käytetyt ärrät kuuluvat nykytyrvään ydinpiirteisiin. Ne näkyvät ja kuuluvat voimakkaasti myös lasten kielessä. Kun ekaluokan opettaja pitää oppilailleen saneluharjoitusta ja lausuu huolellisesti artikuloiden "yötyö" ja "sydän", sanat kopioituvat moneen vihkoon asussa "YÄ-TYÄ" ja "SY-RÄN".

Yätyt ja syrämmeini ovat myös tamperelaismukuloitten äidinkieltä, mutta seuraavaksi esiteltävä ydinpiirre erottaa tyrvääläiset ja tamperelaiset selvästi toisistaan. Tyrväällä kaikki, myös lapset ja nuoret, sanovat yhdellä ässällä "misä", "kamalasa kännisä". Jos kysytään "misä sää asut", Tyrvään murteen puhuja asuu Illosa, Kiikasa, Putajasa, Roismalasa, Sastamalasa, Stormisa, Vammalasa, Varilasa tai josain muusa samankuulosesa paikasa. Toisin sanoen inessiivit ovat tyrvääläisille muotoa -sa tai -sä.

Nyrokin Rivo-Altti eli John Travolta näyttää mallia, kuinka inessiivit muodostetaan tyrvääläisittäin:

- **"Se on näisä vanhemmisa naisisa ettei niitten kans tarte jatkuvasti tanssia."**

Toisessa Nyrokissa Kunnas on pannut Martti Syrjän pauhaamaan puhelimesta. Reaalimaailman ylöjärveläis-tamperelainen Syrjä sanoisi "tässä" ja "syrjässä", mutta Nyrok-maailman Syrjä sanoo saman tyrvääksi:

- **"Ei täsä ny niin syrjäsä olla poika!"**

Kaikki tähän mennessä luetellut murrepiirteet kuuluvat vahvasti lähes kenen tahansa nykytyrvääläisen puheesta iästä riippumatta. Niiden lisäksi on vielä joitakin sellaisia ominaispiirteitä, jotka ovat aikaisemmin olleet hyvin tavallisia, mutta joita monet käyttävät vain satunnaisesti jos silloinkaan.

Yksi tällainen piirre liittyy niin sanottuun astevaihteluun, eli siihen, miten konsonantit k, p ja t ja kaksoiskonsonantit kk, pp ja tt korvautuvat tai säilyvät tietyissä tilanteissa.

- **"Juavuspäin osti Kasaplankan satamasta rumput.."**

Vanhemmat tyrvääläiset ostaisivat Kasaplankan satamasta "rumpu", mutta nuoremmat ostavat "rummut". Vanhemmat pistävät ilman astevaihtelua "kenkät" jalkaan ja käyvät "onkella" ja "Helsingisä". Nuoremmat pistävät yleensä jalkaan "kengät" ja käyvät "ongella" ja "Helsingisä".

Tyrvääläislapsista vain harva näkee enää "kukkon" kuten isovanhempansa, mutta lapsetkin käyvät edelleen yleensä "kakkalla" ja "pappalla", eivät kakalla ja papalla. Erisnimiä taivuttaessaan varsinkin vanhemmat sanovat tavallisesti "Marttan" ja "Nakken", eivät yleiskielen tapaan Martan ja Naken. Monet nuoremmatkin voivat hyvin sanoa käyvänsä "Jokkella" tai "Laikkolla".

Vanhemmat tyrvääläiset käyttävät astevaihtelussa myös melko paljon v:tä ja j:tä tähän tapaan:

- **"Eikö teho. Eikö pelvota. Pöh."**
- **"Musiikki puoli on sarjakuvasa hiukan huanompi mutta lyäkää tahtia monolla samalla kun lujette..."**

Nuorempien tyrvääläisten korvissa "pelvota" ja "lujette" ovat käyneet jo vieraiksi. Niitä voidaan käyttää murretta imitoitaessa, mutta ei juuri koskaan omassa tavallisessa puheessa.

Toinen murrepiirre, jota nuorilta enää kuulee vain harvakseltaan, koskee monikon lyhyitä illatiiveja. Vanhemman tyrvääläisen "jal-koin sattuu", nuorempaa sattuu "jalkoihin". Vanhemman mielestä lapsen "koulumatkoin" menee ihan liikaa aikaa ja lukiolaisen "koulukirjoin" liikaa rahaa; nuorempi sanoisi "koulumatkoihin" ja "koulukirjoihin".

Kunnaksen esimerkkejä:

- **"Täällä tutustuu myös kivoiin ihmisiin."**
(Yleiskielessä "kivoihin".)
- **"Ei ole koiraa karvoihin katsominen."**
(Yleiskielessä "karvoihin".)
- **"Häh häh... Pistin vähän kundeihin lyijyä..."**
(Yleiskielessä "kundeihin".)

Kolmas ja selvin tällainen tyrvääläisiä jakava murrepiirre koskee saansisäisten konsonanttien kahdentumista. Kyse on tästä ilmiöstä:

- **"Kirottu polliisi. Minä vihhaan polliisia niin..."**
- **"Ja me pojjaat oltiin juur Amerikan kiertueella."**
- **"Kossiin ne tulee."**

(Sama kirjakiellellä: "Kosimaan he tulevat.")

Samaan tapaan "kippee", "tekkee", "ehhee", "pannaani"... Osalla nykytyrvääläisiä tämä kahdentuminen on läsnä liki jokaisessa lauseessa, kun taas toisten suusta sitä ei kuule juuri koskaan.

Tyvääläiset usein uskovat, että kahdentuminen on jotakin aivan erityisen tyrvääläistä ja jopa jonkinlainen Tyrvään murteen muuttumaton ydin. Molemmat ovat harhaluuloja.

Konsonanttien kahdentuminen eli yleisgemiinaatio on hyvin tavallista monilla eri murrealueilla ympäri Suomea. Yleisgemiinaatiolla on lisäksi Tyrvään murteessa yllättävän lyhyt historia, vaikka kaikkien nykyään elävien muistikuvissa vanhat tyrvääläiset puhuivat juuri noin kuin Kunnas yllä kirjoittaa. Tyrvään murteeseen ilmiö kuitenkin levisi Punkalaitumen ja Huittisten suunnasta vasta 1800-luvun lopulla. 1800-luvulla puhutun Tyrvään murteen tallenteissa – tärkeimpinä Annastuuna Korkeemäen tarinat, Heikki Ojansuun sanaluettelo ja Antero Wareliuksen Kertomus Tyrvään pitäjästä 1853 – ei ole tästä ilmiöstä kuin vasta joitakin orastavia merkkejä.

Kun useimmat nuoret tyrvääläiset puhuvat tyrväättä ilman konsonanttien yleistä kahdentumista, he tämän yksittäisen murrepiirteeseen osalta ovat tavallaan lähempänä 1800-luvun tyrväättä kuin omat isovanhempansa.

Konsonanttien kahdentuminen luo kuitenkin puheeseen yleisluonteista murteellisuutta ja maalaisuutta vaikutelmaa. Kunnas käyttääkin juuri tätä murrepiirrettä tehokkaasti hyväksi yhdessä Turun Sanomien pilapiirroksessaan, jossa hän saa muutamalla kahdentuneella konsonantilla luotua puheeseen maalaisuuden tunnun, vaikka pääosin repliikki on täyttää yleiskieltä. Piirros on kesäkuulta 1980. Kaksi pyykkiakkaa on mattolaiturilla (paikka voisi olla Rautaveden rannalla, joen pohjoispuolella, Vammaskoskesta ylöspäin lähellä Tyrvään Pyhän Olavin kirkkoa). Toinen naisista sanoo:

- **"Rullaluistimia, windsurfing lautoja tennispelejä, frisbee kiekkoja... Ne on niin hienoja nykyään ne loma-ajanviettovälineet, ettei sitä meikäläinen taitaisi osata mittään kesälommaa viettääkään."**

Konsonanttien kahdentuminen eroaa monista muista edellä mainituista murrepiirteistä siinä, että sitä on puhujan suhteellisen helppoa itse kontrolloida. Jos joku haluaa tietoisesti välttää murteellista ja maalaismaista vaikutelmaa, hän puhuu poliiseista ja panaaneista. Monilta muilta osin puhe voi säilyä hyvinkin tunnistettavasti tyrvääläisenä. Erityisen painokkaasti "polliisit" ja "pannaanit" taas lausutaan silloin, kun halutaan matkia ja korostaa perustyrvääläiseksi koettua puhetapaa.

PS: Yllä olevasta "Tyrvään murteen pikakurssista" puuttuu tilastista yksi keskeinen murteen osa-alue, nimittäin sanasto. Kunnaksen sarjakuvat ovat väärellään yleiskielelle vieraita tyrvääläisiä murre sanoja. Niissä puhutaan "reiruista" ja "reisuista", "puntuista" ja "pöykyistä", "hotoista" ja "trykeistä". Kunnaksen tyrvääläissanoista voi lukea lisää kesällä ilmestyneestä "Kunnaxen kiäli" -kirjasta (Warelia 2011).

Joulun Taikaa...

Joulun taika valtaa vanhan ja nuoren mielen. Piparintuoksu leijailee keittiössä ja kuusi valaisee pimeitä iltoja, kun odottava tunnelma laskeutuu. Toivotamme riemukasta joulua ja mantelirikasta puuroa jokaiselle!

esp
esp.fi

Tyrvään Kirjakauppa on seisonut Marttilankadun maamerkinä jo vuodesta 1955.

Kirjaviisautta koko

Tyrvään Kirjakaupan ovi on käynyt 120 vuotta

■ Leena Rantala

Yleisölle saan täten tiedoksi antaa että on Jouluksi tullut uutta kirjallisuutta sekä suomalaista että ruotsalaista, ja myös kaikenlaista muuta kirjakauppa-tavaraa sopivata Joululahjoiksi. Katsomassa sopii käydä Tyrvään Kirjakaupassa.

Apteekkari O. A. Bäckman

Näin mainostettiin kirjoja Tyrvään kirjakaupan ensimmäisenä vuonna 1891. Kuulutus ei ollut lehdessä, koska sellaista ei vielä paikkakunnalla ilmestynyt, vaan se luettiin kirkossa ihmisten tiedoksi. Silloin kirjoja myytiin apteekin nurkkahyllystä ja pääpaino oli uskonnollisessa kirjallisuudessa.

Nyt 120 vuotta myöhemmin joulumyynnin merkitys on edelleen kirjakauppiaille suuri, mutta hyvin riippuvainen taiteellisen työn onnistumisesta.

"Jos jonain vuonna ei ilmesty esimerkiksi Jari Tervolta uutta romaania näkyy se heti myynnissä" kertoo Tyrvään Kirjakaupan toimitusjohtaja Salme Leino.

Kirjakauppa on ollut hänen suvullaan jo vuodesta 1908, ja meidän on neljäs kauppiassukupolvi.

Marttilankadun talossa kirjoja on myyty vuodesta 1955 ja maan laajuiseen maineeseen kauppa nousi 1970-luvulla, kun tieto Kirjakellarin perustamisesta levisi kulttuurinharrastajien parissa.

Kirjakellarin toiminta alkoi yksinkertaisesta markan pöydästä, jossa myytiin omia varastokirjoja alennusmyynnillä. Tämä oli Salmen äidin Helka Suvannon idea.

"Ajatusta pidettiin hassuna, ja aluksi kirjojen myymistä alennuksella "dumpaamisena", jolla pilataan täyshintaisten kirjojen myyntiä", Leino muistelee.

Hyvän kirjallisuuden tarjoaminen edullisesti upposi kuitenkin asiakaskuntaan. Samoihin aikoihin kustantajat, kuten Söderström ja Otava, pienensivät omia varastojaan ja möivät pois isoja eriä laatukirjallisuutta. Tyrvään Kirjakauppa hankki varastossa seiseviä kirjoja, jotka olivat muuttuneet ajan kuluessa kiinnostaviksi harvinaisuuksiksi. Yhtäkkiä kauppaan virtasi kirjaharrastajia etsimään aarteita.

Kiinnostuneiden kyselyjen takia Kirjakellarin sisällöstä alettiin painaa luetteloa muutaman kerran vuodessa, ja niitä lähetettiin maksutta ympäri Suomea. 1980-luvun alussa luetteloa painettiin yli 10 000 kappaleen eriä ja kaupalla oli henkilökuntaa, joka hoiti nimenomaan kirjakellarin postimyyntiä.

Kirjakauppias Salme Leino lukee nykyisin mieluiten muistelmia ja tietokirjoja.

kytälle

Kiitosta ja kunniaa

Pyyteetön kulttuurityö kirjallisuuden harrastajien eteen toi kaulalle nimeä ja myös palkintoja. Vuoden kirjakaupan palkinto myönnettiin vuonna 1981. Onnittelupuheessa mainitaan henkilökunnan erityinen aktiivisuus, omaperäisyys ja esimerkillinen palveluhenkisyys.

Salme Leino on saanut vastaanottaa useita tunnustuksia, mutta parhaiten mieleen on jäänyt Kirjapöytä-palkinto, joka myönnetään vuoden parhaalle kirjakauppiaille. Palkintorahoilla Leino teki miehensä kanssa matkan Belgiaan ja Ranskaan, ja tutustui paikallisiin kirjakyläihin.

”Onhan se upea tunne, kun on saanut niin positiivista palautetta.”

Kirjakauppiaspariskunnan ainoana lapsena Salme Leinolle oli luonnollista jatkaa vanhempiensa jalanjäljissä. Hän tuli kirjakauppaan töihin vuonna 1969 hoitamaan juuri perustettua Kirjakellaria.

Nykyisin Leino käy rakkaalla työpaikallaan muutamana päivänä viikossa auttamassa henkilökuntaa kustantajien lähetysten purkamisessa.

”Muut tilaavat nyt kirjat, minä en puutu siihen enää.”

Aika on muuttanut myös Kirjakellaria. Nykyään postimyynnin osuus on marginaalinen ja kustantajilta ei enää löydy varastoistaan sellaisia aarteita kuin aiemmin. Kirjakellarin täyttävät lähinnä kirjakaupan omista alennusmyynneistä yli jääneet kirjat, mutta valikoimaa pidetään edelleen monipuolisena.

”Joka kirjalle löytyy yleensä asiakas”, Leino toteaa.

Myös omat hyllyt täyteen

Lapsena ja nuorena kirjakauppiaan tyttären ulottuvilla olivat kaikki niteet mitä vain halusi lukea. Myöhemmin Leino saattoi koota miehensä kanssa kotikirjaston Kirjakellarin valikoimista. Omiin kokoelmiin löysivät tiensä niin 1900-luvun alun runoilijoiden ensipainokset kuin vanhempi kotimainen kirjallisuus Kivestä Sillanpäähän. Tällä hetkellä Leinon lukuharrastus kohdistuu muistelmiin ja tietokirjoihin.

Leino hymyilee tyytyväisenä kun puhe kääntyy uuteen naapurissa sijaitsevaan suomalaisen kirjan museoon Pukstaaviin. Museon näyttelyssä on mukana kuvia Tyrvään kirjakaupasta ja mm. Salmen isästä Osmo Suvannosta.

”Ihanalta tuntuu kun suunniteltu museo lopulta toteutui ja kaupungille iso kiitos.”

MAMIN GRILLI

Puistokatu 3,
Sastamala
puh. 511 3976

*Hyvää Joulua
ja Menestyksestä
Uutta Vuotta!*

Isännöintipalvelu
Kari Kaaja

Puistokatu 4 B 3, 38200 Sastamala, puh. (03) 514 1496

Marttilankatu 5, 38200 Vammala
Puh. (03) 512 5000 | www.netland.fi

www.lauhamo.fi

*Tilausmatkalle,
soita*

(03) 513 0412

**LINJA-AUTOLIIKENNE
ANTTI LAUHAMO OY**

SASTAMALA, Telefax (03) 513 0411 toimisto@lauhamo.fi

Tampereen Kirjanpito Oy

- Kirjanpidot
- Tilinpäätökset
- Veroasiat
- Yritysneuvonta
- Yritysten perustaminen
- ATK-palvelut ja palkanlaskenta

TAMPERE

Häkiläpolku 3 A
puh. (03) 254 2200, fax (03) 254 2255

KANGASALA

Kuuhunharjuntie 26
puh. (03) 377 4433, fax (03) 377 4466

Heikki Punkka HTM, KLT

www.tampereenkirjanpitoimisto.fi

AUKTORISOITU KIRJANPITOTOIMISTO
TALOUSHALLINTOLIITON JÄSEN

Kuvassa Fanny Kesumäki ja Roope Ahola Illon koulusta.

Hyvä kaveri on tärkeintä elämässä

■ Heikki Rantala

Lapset kohtaavat elämässään monenlaisia iloja ja suruja. Olisi pärjättävä ja kasvettava onnelliseksi aikuiseksi. Tässä verrattomana apuna ovat hyvät kaverit. Luotettavat, läheiset ja reilut ystävät ovat tärkeintä pääomaa, jota ihminen tarvitsee kasvaakseen ja selviytyäkseen murrosvaiheista koko ikänsä. On tärkeää, että koulussa keskustellaan koko lukuvuoden siitä, millainen hyvä kaveri ja ystävä on. Näitä taitoja täytyy harjoitella ja vaalia. Hyvästä toiset huomioon ottavasta käytöksestä pitää palkita ja kiittää.

Kannustaakseen kouluja tähän pitkäjänteiseen työhön Lions Club Sastamala/Vammala päätti lahjoittaa entisen Vammalan alueen ala-asteille Hymypoika ja Hymytyttö patsaat keväällä 2011.

Hymypoijan ja Hymytytön arvot

- Hän on rehti ja luotettava kaveri
- Hän on avulias, reipas ja hyväntuulinen
- Hän ymmärtää terveiden elämäntapojen merkityksen

Patsaan saivat seuraavat oppilaat:

- Illon koulu	Fanny Kesumäki ja Roope Ahola
- Kaukolan koulu	Jere Tomukorpi
- Marttilan koulu	Eveliina Murto ja Tino Leppänen
- Muistolan koulu	Iida Myllymaa ja Leevi Mäenpää
- Sammaljoen koulu	Meri Suppala ja Eemil Karinen
- Stormin koulu	Marika Piipari ja Ville Heikkilä
- Tyrväänkylän koulu	Lotta Kulo ja Otto Eeronheimo
- Varilan koulu	Henna Sirkiä ja Juuso Vaakanainen

Joulurauhaa Ellivuoressa!

Joulun rauha on ihan oma lukunsa talvisen luonnon keskellä. Ellivuoressa vedät henkeä ja irtaudut arjen kiireistä – joko muutaman päivän tai vain pienen hetken!

Maukkaat sunnuntailounaat joka sunnuntai klo 12-15:

aikuiset 17€, 4-12-vuotiaat 8,50€.
Pöytävaraukset puh. 010 835 1900!

Joulu Ellivuoressa – 3 vuorokautta irti arjesta alk. vain 269 €/hlö!

Hinta sisältää majoituksen (23.–26.12.2010) jaetussa 2 hengen huoneessa, täysihoidon, jouluisen ohjelman sekä saunojen, uima-altaan ja kuntosalin vapaan käytön. Lapset lisävuoteella 119€/hlö.

Tilaisuus oman maun mukaan: pikkujoulut, synttärarit, kokous...

Pyydä tarjous: räätälöimme tilaisuuden mittojen mukaan, esim. päiväkokoukset alk. vain 26€/hlö!

Tervetuloa viihtymään Ellivuoreen!

Kokous- ja vapaa-ajankeskus
HOTEL **ellivuori**
www.ellivuori.fi

Ellivuorentie 131,
38130 Ellivuori, Sastamala
puh. 010 8351 900
fax (03) 515 4210
hotelli@ellivuori.fi

Sastamalan koulutuskuntayhtymä

toivottaa

Hyvää Joulua!

www.sasky.fi

Lions vaihto Ohioon 21.6.-2.8.2011

Kuvassa Rock'n Roll Hall of Fame.

■ Alina Lehtonen

Host-isäni Jimin kanssa amishi-juhllilla.

Kun kuulin, että pääsisin viettämään kesäni Yhdysvalloissa Lions vaihdon merkeissä, olin erittäin innoissani. Suuri haaveeni oli ollut jo pitkään päästä vaihtoon ja juuri Yhdysvaltoihin, sillä amerikkalainen kulttuuri oli kiehtonut minua jo monia vuosia.

Ajatus vaihtoon lähtemisestä muuttui konkreettisemmaksi, kun sain ensimmäisen sähköpostini isäntäperheeltäni. Isäntäperheeni koostui vanhemmasta pariskunnasta ja heidän kahdesta kissastaan. Lisäksi heillä oli minun ikäisiäni lapsenlapsia, joten pääsisin tutustumaan kulttuuriin myös nuorten näkökulmasta. Kaikki kuulosti hyvältä enkä malttanut odottaa matkaan pääsyä. Ainut huolenaiheeni oli itse matkustaminen. Onnekseni sain matkaseuraa, sillä Ohioon oli tulossa vaihtoon myös toinen suomalainen tyttö, kuopiolainen Jenni. Matka-aamuna tapasimme Helsingissä, josta lensimme yhdessä New Yorkiin ja sieltä omilla lennoillamme eri puolille Ohioa. Minä majoituin kaupunkiin nimeltä Willoughby, joka sijaitsi Clevelandin esikaupunkialueella Eriejärven rannalla. Jenni taas majoittui Zanesvilleen, joka sijaitsi Keski-Ohiossa.

Saapuminen Ohioon tuntui epätodelliselta enkä ollut uskoa todeksi, että olin toisella puolella maapalloa. Heti perille päästyäni näin ensimmäiset vilaukset pilvenpiirtäjistä, jotka näyttivät suomalaisen näkökulmasta hurjan korkeilta ja eksoottisilta. Pääsin kuitenkin nopeasti mukaan paikalliseen elämäntapaan ja aamupala Burger Kingissä tuli pian tutuksi. Myös tottuminen 7 tunnin aikaeroon kävi nopeasti. Heti matkani alkuvaiheilla opin myös sen, että vaikka ihmiset elävät eri kulttuureissa, olemme pohjimmiltaan kaikki samanlaisia.

Ihmiset olivat ystävällisiä ja kiinnostuneita suomalaisesta kulttuurista, joten pääsinkin pitämään peräti kolme kertaa puheen itsestäni ja Suomesta.

Matkani aikana pääsin kokemaan paljon asioita, joita en Suomessa pysymällä olisi päässyt kokemaan. Yhden hausimmista hetkistäni koin, kun olimme veneilemässä Eriejärvellä, joka on yksi viidestä Suuresta järvestä. Veneylyn ohella pääsin vesiskootteri-ajelulle, joka kuului ehdottomasti matkani huippuhetkiin. Veneylyn lisäksi kävimme lukuisia kertoja katsomassa baseball-otteluita, sillä baseball oli yhden isäntäperheeni lapsenlapsista harrastus. Oli hauska seurata miten suurin eläytyminen peliin tapahtui kentän ulkopuolella pelaajien vanhempien toimesta. Junioripelien lisäksi pääsin katsomaan myös yhden ottelun ammattilaisbaseballia.

Paras kokemukseni kuitenkin oli Clevelandissa sijaitseva Rock 'n' Roll Hall of Fame. Se oli eräänlainen rockin museo, johon oli kerätty vuosikymmenten ajan huippuartistien esiintymisvaatteita, soittimia, luonnoksia jne. Sieltä löytyi kaikki Elviksen autosta Lady Gagan esiintymisasuihin. Hall of Famen rinnalla kalpenivat mm. jopa hulpea Clevelandin eläintarha, suuret ostoskeskukset ja tutustuminen maaseudulla asuvien amishien alkukantaiseen elämäntapaan, jotka eivät nekään huonoja olleet.

Kaiken kaikkiaan matkastani jäi paljon hyviä muistoja ja pääsin tutustumaan moniin hienoihin ihmisiin. Näin ja koin paljon, enemmän kuin osasin odottaa. Kokemuksena matka oli ainutlaatuinen, enkä usko että saan tulevaisuudessa kokea mitään vastaavaa.

Tee hyvä kauppa Loimaalla!

**Ostamme ja vaihdamme
halvempaan, myös moottoripyörät,
asuntoautot ja -vaunut ym.**

**Meiltä uusiin Ford, Skoda ja Nissan -autoihin
myös kaikki kampanjatarjoukset!**

**Alennukset 100-5000 €/auto/pyörä
jopa ilman käsirahaa ja korkoa!
Ensimmäinen erä vaikka lokakuussa.**

Loimaan Laatuauto

<p>Lamminkatu 7, Myynti 040 450 7001 Huolto 040 450 7002</p>	<p>Palvelemme ma 9-18 ti-pe 9-17, la 10-14</p> <p>www.loimaanlaatuauto.fi</p>	<p>Lamminkatu 39, Myynti 040 450 7011 Huolto 040 450 7012</p>
--	--	---

Ravintola Patruuna on 150-paikkainen lounasravintola Sastamalassa. Tasokas lounasbuffet on katettuna arkisin 10.30-13.30, tarvittaessa myös iltaisin ja viikonloppuisin.

Patruunasta löydät runsaasti kokous-, koulutus- ja neuvottelutiloja ajanmukaisin laittein isoillekin ryhmille ja yrityksille sekä saunatilat 25 hengelle. Meiltä saat myös juhla- ja tilauspalvelut.

Tule tutustumaan, esittelemme mielellämme palveluitamme!

Ravintola Patruunan väki toivottaa kaikille hyvää ja rauhallista joulua!

"Tunnettu hyvästä ruuasta!"

Mirja Järvinen
 Vammaksentie 1, 38210 Sastamala
 p. 040 509 4349
asiakaspalvelu@ravintolapatruuna.fi

www.ravintolapatruuna.fi

KUNNOSSAPIDON AMMATTILAINEN

SIMSOTEC ON vahva teollisuuden osaaja, joka tarjoaa korkeatasoisista ammattiosaamista kokonaisvaltaiseen tuotantotilojen ja -laitteiden kunnossapitoon.

puh. 020 486 5900 | www.simsotec.fi

- » Ylläpitopalvelut
- » Huoltosopimukset
- » Nosturihuollot
- » Modernisaatiot
- » Erikoispalvelut

**HYDRAULIIKKAHUOLTO
K. RÄIHÄ OY**

Hallimestarinkatu 26, 20780 KAARINA
puh. 02 275 4100 (vaihde), faksi 02 275 4111
raiha@raiha.com www.raiha.com

**Hydrauliikka-
huollot**

 Simsotec ja K. Räihä Oy ovat osa Holmting-konsernia.

www.simsotec.fi »

Rudolfin Keidas

Elämyksiä ja tunnelmaa luonnon rauhassa. Yksilöllistä palvelua haluaville ryhmille ikimuistoiset hetket puron solinassalammen rannalla. Keidas sijaitsee Rudolf Koivun lapsuuden maisemissa. Palvelemme tietä kaikkina vuodenaikoina.

- saunasauna • kota • laavu • hirsimökki
- ruokailuhetket terassilla, kodassa tai mökissä
- luontoaktiviteetteja • uutuutena suuri lämminvesipalju

Tervetuloa
Pekka Tilli 050-596 0704
Maila Tilli 0500-998 328
www.rudolfinkeidas.fi
info@rudolfinkeidas.fi

1890-luvun alussa kirkkoherra Johannes Bäckin aikana rakennettu ja 1918 palanut pappila.

Tyrvään pappila

■ Marja Savola

Kun Johannes Bäck v. 1890 tuli Tyrvään kirkkoherraksi hän halusi uuden pappilan rakennettavaksi Uosson mäkeen.

Pappila rakennettiin, mutta se paloi v. 1918 ja papille vuokrattiin herastuomari Koskiselta vanhan pappilan päärakennus ja talonomistaja Myllymaalta virkahuone.

Rakennusmestari Heikki Tiitola Tampereelta pyydettiin uuden pappilan suunnittelijaksi ja hän teki luonnokset. Arkkitehti Lounis tarjoutui myös tekemään pappilan piirustukset. Syksyllä 1919 luonnosten hyväksyminen siirrettiin talvella olevien papinvaalien takia, koska haluttiin kuulla myös valitun papin "mieli" asiassa. Virkatalolautakunnallakin oli muutosehdotuksia luonnoksiin, mutta Heikki Tiitola ei kaikkia voinut toteuttaa. Talon etupuolelle suunniteltu veranta jätettiin pois ja tehtiin avoveranta vain takapuolelle, mutta eteisen ja välikäytävän pienentäminen ei onnistunut.

Virkatalolautakunta päätti pitää piirustukset seurakuntalaisten nähtävänä taloustirehtööri K. Prusin luona ennen kuin ne esitettiin kirkkovaltuustolle.

Talo oli suunniteltu rakennettavaksi tiilestä, tuparakennus, jossa oli kokoushuone, leivintupa ja yksi kamhari tehtäisiin puusta, samoin aittarakennus, johon tulisi myös halkosuoja. Palaneesta navetasta korjattaisiin karjasuoja.

Piirustukset ja rakennussuunnitelmat hyväksyi lopullisesti kihlakunnanoikeus, jossa tilaisuudessa seurakuntaa edustivat kirkkovaltuuston valitsevat asiamiehet, "jos kokous tarpeelliseksi katsoo". Virkatalolautakunta päätti olla kokonaisuudessaan paikalla.

Kihlakunnankokousta jouduttiin siirtämään siksi, että Herman Salli ehdotti pappilan rakennettavaksi puusta, koska sen rakentaminen ja kustannukset vuodessa olivat "helpommat" kuin tiilirakennuksen. Rakennusmestari Tiitola pyydettiin tekemään kustannusarvio sekä tiili- että puurakennuksesta. Samoin hän sai tehtäväkseen piirustukset "navettarakennuksen sisustamista varten, navetta 30 lehmälle, tilaa vasikoille, lampaille, sikahuone ja talli sekä keittiö". Aittarakennus ja kalustuhuone oli myös uudesta suunniteltavat.

Uusi 1923 valmistunut pappila alkuperäisessä asussaan kalkittuine rappausseinineen.

15.11.1920 pidettiin sitten Jaatsilla virkatalolautakunnan kokous, jossa oli kihlakunnanoikeus sekä rakennusmestari Tiitola selostamassa eri aineista rakennettavan pappilan kustannusarvioita. Puutalo tulisi 70 000 markkaa halvemmaksi kuin tiilirakennus, mutta tiilirakennuksen ylläpito olisi helpompaa. Virkatalolautakunta päätyi tiilestä rakentamiseen. Kihlakunnanoikeus siirsi päätöksenteon 2 viikkoa eteenpäin. Kihlakunnanoikeus määräsi siihen aikaan seurakunnan rakentamaan virkatalon.

Äijälän tiilitehtaalta ostettiin 20 000 tiiltä ja lisää Jokisen tehtaalta, "jos ne ovat kunnollisia". Myöhemmin tiiliä ostettiin vielä Äijälältä. Tiilikauppoja velvoitettiin tekemään K. Prusi. Päärakennuksen perustus päätettiin teettää tuntipalkalla ja tekijäksi kysyttiin K. Kulmala nuorempaa ja paaluttamaan J. Pirjolaa. Kunnalta ostettiin Lähdekorven torpan luota hätäaputöinä rikoit rakennuskivet pappilaan ja lisää rikoitettiin pappilan rannasta. Muuraustyön sai K. J. Jokinen 115 markalla tuhannella tiileltä ja seurakunta laittoi telineet ja hankki laastin ja tiilet paikalle. Kaikki pienimmätkin työt huutokaupattiin, mikä tarkoittaa kilpailuttamista, jota sanaa ei silloin käytetty.

Rappaus työn tekivät muurarit K. Jokinen, I. Ruokonen ja H. ja W. Syrjänne. Katto päätettiin tehdä päreistä ja myöhemmin tiilestä. Hyväksytyjen rakennuspiirustusten mukaan tiilikatto olisi pitänyt tehdä jo rakennettaessa. Sen teko tuli ajankohtaiseksi jo kahden vuoden kuluttua, kun rovasti Svanberg valitti, että lunta tulee vintille päreitten raosta.

Rovasti ja ruustinna Svanberg saivat päättää tapeteista ja siitä, mihin huoneeseen tulee kullattu lista.

Rakennustöitä valvoi koko ajan Kalle Kulmala vanhempi. Mielinkiintoista on, että myös silloin palkattiin rakennukselle vartija, joka "oli paikalla niinä aikoina kun rakentajat olivat poissa".

Pappila valmistui vuonna 1923. Siinä asui vain kolme Tyrvään rovastia. H. J. Svanberg, Eino Kolari ja Timo Kökkö. Sen jälkeen pappilassa on toiminut kirkkoherranvirasto, lasten päiväkerho ja nuorisotoimisto. Nyt talo on remontissa.

(Lähde: Virkatalolautakunnan pöytäkirjat vv. 1919-1926)
Kuvat Esko Pietilän postikorttikokoelmasta.

Vammalan Rengaspalvelu Ky
Hopunkatu 12 • 38200 Sastamala • Puh. (03) 514 2660

Pappila nykyisessä ulkoasussaan.

Sampo Pankki Oyj, www.sampopankki.fi

Sampo Pankki toivottaa
Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

Sampo Pankki

Ensimmäiset eduskuntavaalit Sast

Yksikamarisen eduskunnan ensimmäinen istunto pidettiin 23.5.1907.

■ Tuomas Rantala

Mahdollisuus vaaleihin syntyy

Säätyedustus oli voimassa Suomessa hyvin pitkään. Keskustelua sen korvaamisesta oli ollut jo 1800-luvun alussa, jolloin esimerkiksi J. A. Ehrenström oli esittänyt kaksikamarisen edustuslaitoksen muodostamista. Ehdotukset eivät kuitenkaan ottaneet tulta alleen, vaan kaatuivat lähinnä virkamiesten vastustukseen. Säätyvaltiopäivätkin alkoivat kokoontua säännöllisesti vasta vuoden 1863 jälkeen. Samalla alkoi jälleen keskustelu politiikasta ja sen uudistamisesta. Eräänä laukaisevana tekijänä oli uuden hallitsijan lisäksi Ruotsissa käynnissä oleva valtiosääntöuudistus, jonka tuloksena Ruotsiin tuli kaksikamarinen edustuslaitos vuonna 1865.

Keskustelu edustusjärjestelmästä ja sen muuttamisesta jatkui koko 1800-luvun lopun, mutta realistinen mahdollisuus uudistusten toteuttamiselle syntyi vasta 1900-luvun alun poliittisten myllerrysten myötä. Venäjän tappio Japanin sodassa johti levottomuuksiin ja yleislakkoon. Suomessakin nähtiin tilaisuus vaatia oikaisua niihin toimenpiteisiin, joita venäläiset viranomaiset

olivat täällä yhdenmukaistamispolitiikkansa nimissä tehneet. Vaadittiin myös uutta edustusjärjestelmää. Keisari-suuriruhtinas Nikolai II allekirjoitti manifestin, jossa luvattiin Suomelle uusi edustuslaitos.

Uudistuksia varten piti vielä kutsua kokoon säätyvaltiopäivät. Tyrväältä valtiopäiville lähetettiin Kaarle Prusi. Prusia veloitettiin kannattamaan yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta. Valtiopäiväjärjestys hyväksyttiin säätyvaltiopäivillä kesällä 1906. Valtiopäiväjärjestyksen tultua hyväksytyksi määrättiin ensimmäiset vaalit maaliskuulle 1907.

Puolueet valmistautuvat vaaleihin

Uuden järjestelmän hyväksyminen merkitsi myös vaalitaistelun alkamista. Vaalitaisteluun parhaiten olivat valmistautuneet sosialidemokraatit, joille oli kehittynyt jo suurlakon aikana varsin kattava ja tehokas kenttäorganisaatio. Muille puolueille ei ollut samanlaisia kattavia organisaatioita ehtinyt kehittymään. Huhtikuussa 1906 perustettiin suomalainen seura niin Tyrväeseen kuin

Sastamalan seudulla

Karkkuunkin. Aluksi seurat keskittyivät sukunimien suomalais-tamiseen, mutta alkoivat sen jälkeen toimia vanhasuomalaisen puolueen paikallisosastoina. Nuorsuomalainen yhdistys aloitti toimintansa syksyllä 1906, samoin kuin kristillisen työväenliikkeen paikallisosasto.

Tyrvään seudulla vaikutti myös eräs lähes oma puolue: Maalaistyöväen puolue. Puolueen perustaja ja keulahahmo oli Frans Nuupala, ja hänen mukaansa puhuttiinkin usein "nuupalalaisista" tai "Nuupalan puolueesta". Ohjelmaansa Nuupala oli lainannut paljon elementtejä muilta puolueilta – etenkin maalaisliitolta. Mutta vaikutteita oli otettu myös vanhasuomalaiselta puolueelta ja sosiaalidemokraateilta. Nuupala nähtiin vaaraksi lähinnä sosiaalidemokraattien keskuudessa, ja nämä koittivat mustata Nuupalan mainetta ja pyrkimyksiä kaikin tavoin.

Vaalitaistelu puolueiden kesken oli muutenkin kaikin tavoin ankaraa ja sitä käytiin etenkin lehtien palstoilla. Omia kampanjoitaan vauhdittaakseen puolueet järjestivät lisäksi suuria vaalilaisuuksia, joihin kutsuttiin nimekkäitä puhujia. Sosiaalidemokraateista seudulla kävivät puhumassa Mimmi Kanervo ja Väinö Tanner, nuorsuomalaisista Tekla Hultin ja E.N. Setälä sekä vanhasuomalaisista J.K. Paasikivi, Ernst Nevanlinna ja Lauri Ingman. Maalaisliitolta ei vielä näissä ensimmäisissä eduskuntavaaleissa ollut mitään merkittävämpää toimintaa Tyrvään seudulla.

Innokkaat äänestäjät liikkeellä

Kun vaalien aika maaliskuussa 1907 koitti, osoittautui äänestysinto voimakkaaksi. Äänestysprosentti oli Tyrväässä 86, Karkussa 88, Kiikassa 88, Suodenniemellä 84 ja Mouhijärvellä peräti 94. Suosituimpina puolueina olivat vanhasuomalaiset (eli Suomalainen puolue) ja sosiaalidemokraatit. Vaaleissa Sastamalan alueelta eduskuntaan pääsivät sosiaalidemokraatit J. R. Merinen ja Emanuel Aromaa. Maalaistyöväen puolueen Nuupala ei kuitenkaan päässyt eduskuntaan, vaikka hän ihan kelvollisen henkilökohtaisen äänimäärän saikin. Ehdokkaista vanhasuomalaisen listoilla olleet Taave Junnila ja Juho Seppä-Murto eivät päässeet vielä läpi, mutta Junnila valittiin edustajaksi jo seuraavana vuonna ja Seppä-Murto parin vuoden päästä.

Eduskunnan aloittaessa toimintansa vuonna 1907 Suomen järjestelmä oli periaatteessa Euroopan demokraattisin. Mutta mistään vahvasta instituutiosta ei voi puhua. Vanhoja kiistoja siirtyi uuteen eduskuntaan eivätkä puolueet päässeet hedelmälliseen yhteistyöhön toistensa kanssa. Eduskunnan valtaa murensi myös keisari-suuriruhtinas ja senaatti. Keisari-suuriruhtinas jätti monta kertaa vahvistamatta eduskunnan päätökset ja tämän lisäksi eduskunta hajotettiin poikkeuksellisen usein. Kun keisari-suuriruhtinas vielä hylkäsi vastuunalaisuuslain, ei senaatista tullut juridisestikaan vastuunalaista eduskunnalle. Eduskunnasta tulikin näin lähinnä symboli – ei niinkään vallan omaava toimija. Vasta Suomen itsenäistymisen yhteydessä ja sen jälkeen eduskunnasta alkoi muodostua tosiasiallinen ja merkittävä vallankäyttäjä.

www.teknikum.com PL 13, 38211 Sastamala • Puh. (03) 51911

seat.fi

SEAT

UUSI NELIVETOINEN SEAT ALHAMBRA 2.0 TDI ALK. 38.998 €.

SEAT Alhambra 2.0 TDI 4WD autoveroton hinta 29.560 €, arvioitu autovero* 8.838,42 €, kokonaishinta 38.998,42 €, *CO₂-päästöt 158 g/km. Keskipulutus 6,0 l/100 km. Hinta sisältää toimituskulut 600 €. Kuvan auto erikoisvarustein.

Huittisten Laatuauto Oy
Korkeakoskentie 75, Huittinen, vaihe 02-560 1670
Automyynti: ma-pe 9-18, la 10-14
www.huittistenlaatuauto.fi

Sastamalank. 70, 38210 SASTAMALA, puh. 03-511 2640

avoinna ark. 8–16.30

VAMMALAN MOOTTORISAHA

Pesurinkatu 4, 38200 VAMMALA
puh. 03-514 1260, 0400 130 654
www.vammalanmoottorisaha.fi

HUSQVARNA • STIHL • VIKING

Kuljetusliike
FINSKA OY
SASTAMALA

☎ 03-514 3531

Päivystys ☎ 0500 236 212

www.finska.net

Saluunassa
syöt hyvin.

Tervetuloa!

K-supermarket Superin
kauppiat Outi ja Petri Vesanen
henkilökuntineen toivottavat

**Rauhallista Joulua
ja Hyvää Uutta Vuotta**
asiakkailleen ja
yhteistyökumppaneille!

K SUPERMARKET SUPERI

Sorvankatu 5, 38200 Sastamala, puh. 010 470 1820

SAIKKA AY

Maanrakennusalan palvelut
Piha- ja viherrakentaminen
Kaivinkonetyöt ja maanajot
Salaoja- ja sadevesijärjestelmät
Jätevesijärjestelmät

Kunnossapitopalvelut
Multaa suursäkeissä
Piha- ja vihertyöt
Harjaus- ja pesupalvelut
Rakennusremontointi ja muutostyöt
Asennustyöt

Kuljetus- ja nostopalvelut

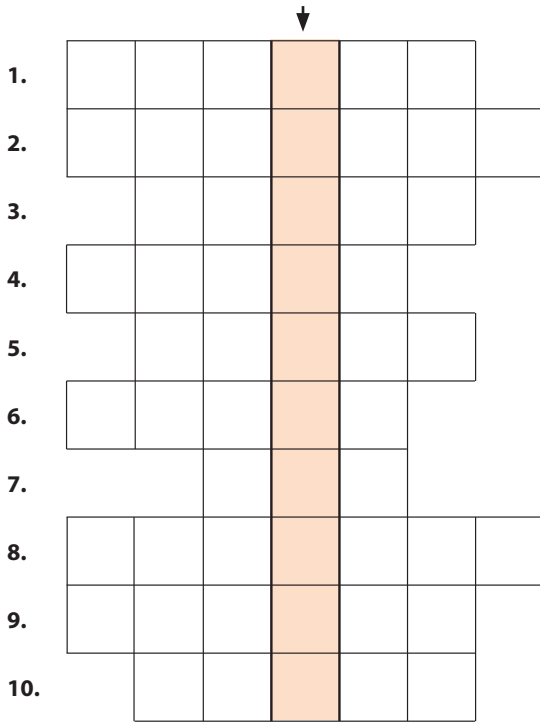
Saikka Ay
Varpeentie 33, 38140 SASTAMALA
Puh. 040 749 6733

www.saikka.fi

Sanaristikot

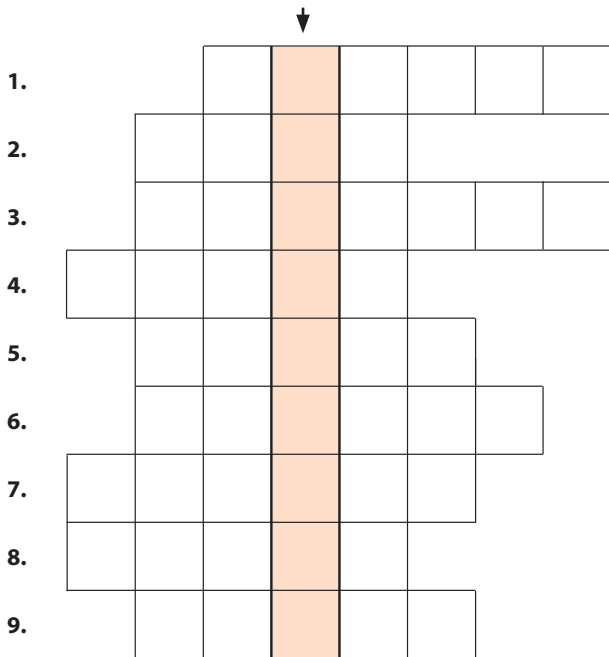
■ Pirjo Kukola

Kahden hämärän välissä

1. Lumen muodostama	6. Pääasia
2. Käteen	7. Ilma
3. Lämmin aine	8. Näkyy vähän talvella
4. Hihatton	9. Hiihtoon tai kävelyyn
5. Kiedotaan	10. Mukaan retkelle

Kirjan paikka

1. Harrastus/oppimapaikka	6. Saapasmaa
2. Mennä maaliin	7. Taitava
3. Rasia	8. Virta
4. Maha	9. Ei kirveen paikka
5. Joskus korkealla	

Ristikoiden ratkaisut sivulla 68.

Kiitämme kuluneesta
vuodesta ja toivotamme
asiakkaillemme

*Hyvää Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta!*

HAKASEN SAHA
Harjulantie 10, 38250 SASTAMALA
Puh. 03 5130 182, 040 5443 159

**Palveleva lasten- ja
nuortenvaatteiden
erikoisliike**

Meiltä asut arkeen ja juhlaan!
Koot 44-170 cm

JR PUKIMO
PUUSTOKATU 7 SASTAMALA Puh. (03) 511 2648

**DOOR
TEAM**

- AIDAT JA PORTIT
- NOSTO-OVET
- OVIAUTOMATIikka

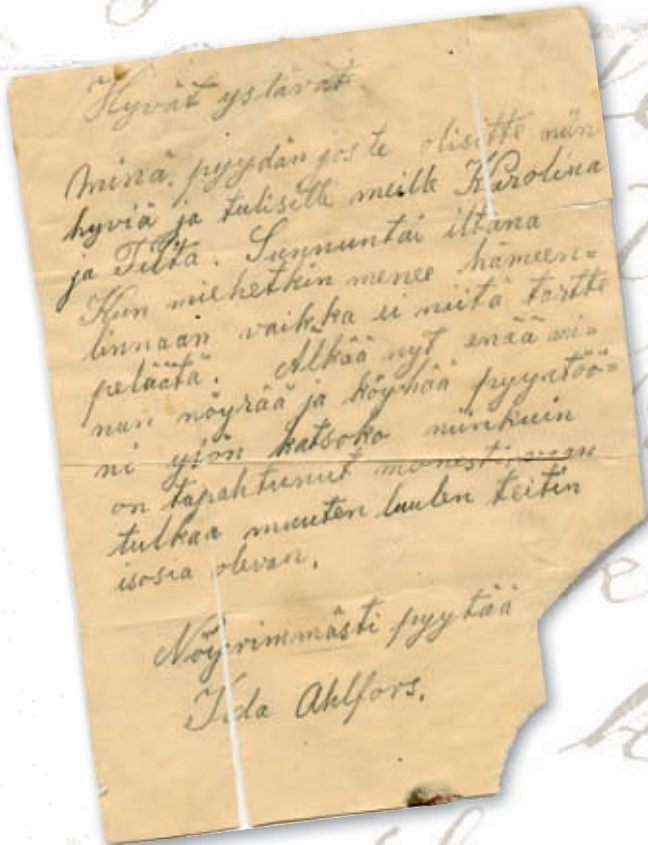
Puh. 044 373 7002
teppo.tamminen@doorteam.fi
Savipajakatu 5, 28610 Pori

Neitosten kirjeenvaihtoa ke

■ Armi Hohko

Eräänä päivänä löysin nivaskan vanhoja kirjeitä. Ajattelin ensin heittää ne tulen saaliiksi, mutta säästin kuitenkin. Ehkä siksi, koska olivat yli sadan vuoden takaa. Uteliaana lukaisin ne. Varsin monelta kirjoittajalta oli koulunkäynti jäänyt vähiin. Joku kirjoitelma oli niin vaikeaselkoinen, ettei siitä saanut tolkkua. Sanoma oli jäänyt yritykseksi. Harmi. 1860-luvulla syntyneille kouluopetus oli vielä harvinaista herkkua, mutta kinkereillä piti näyttää sisälukutaitonsa. Osaamattomuus oli häpeän paikka. Onnekkaimmat saivat nauttia kiertokouluopetusta muutaman

viikon. Harvat kansanmiehistä, naisista puhumattakaan, osasivat kirjoittaa nimensä. Virallisissa asiakirjoissa riitti puumerkki. Näinä aikoina tapahtui maassamme myös kansallinen herääminen. Vaikkakin kirjoitustaito oli heikokkoa, ei se haitannut nuorison kanssakäymistä. Harmina olivat kirjepaperin ja valon puute. Kirjeet rustattiin monesti kynttilän tai päretuikun valossa. Lämpöiset ajatukset sydäntästä motivoi tarttumaan kynään. Kirjeistä kuvastuu kaipaus, kaino lähestyminen ja ajalle ominainen toisen kunnioitus. Kirjeet kulkivat perille vielä nyrkkipostissa.

Karoliina Äijälälle Omaan käteen

Hyvät ystävät

Minä pyydän jos te olisitte niin hyviä ja tulisitte meille Karoliina ja Tilda. Sunnuntai iltana Kun miehetkin menee hämeenlinnaan vaikka ei niitä tarte peläätä. Älkää nyt enää minun nöyrää ja köyhää pyyntöäni ylön katsoko niinkuin on tapahtunut monesti vaan tulkaa muuten luulen teitin isosia olevan.

Nöyrimmästi pyytää

Ida Ahlfors

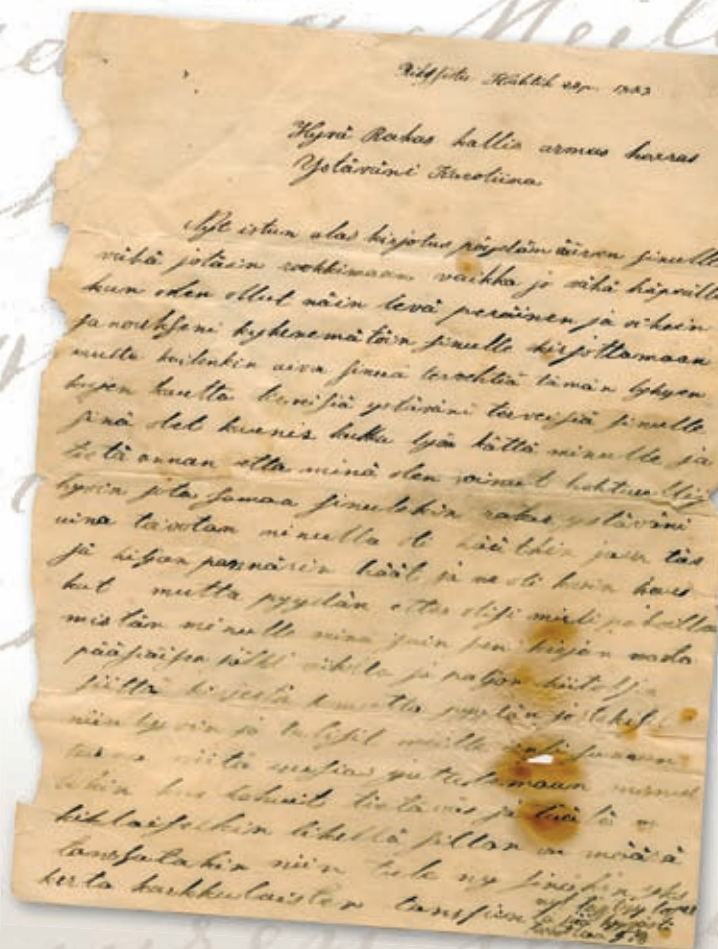
Kyläkutsun kirjoittajasta en tiedä enempää. Kukaties hän on päätyynyt miehelään ja sukunimi on vaihtunut. Ehkä joku sukututkija löytäisi johtolangan Idan jäljille.

Rikkaisista Huhtik. 23 p. 1883

Hyvä Rakas kallis armas harras Ystäväni Karoliina

Nyt istun alas kirjoituspöydän ääreen sinulle vähä jotain rookkimaan. Vaikka jo vähillä häpeillä, kun olen ollut näin leväperäinen ja oikein sanoakseni kykenemätön Sinulle kirjoittamaan. Mutta kuitenkin aijon sinua tervehtiä tämän lyhyen kirjeen kautta. Terveisiä ystäväni, terveisiä sinulle joka olet kaunis kukka. Lyön kättä sinulle ja tietää annan että minä olen voinut kohtuullisen hyvin ja sitä samaa sinulle rakas ystäväni aina toivotan. Minulla oli häätkin juur tässä hiljan Pännärin häät. Ja ne oli kovin hauskat. Pyydän ettes olisi mielipalhoillasi mistään minulle, minä sain sen kirjeen vasta Pääsiäisen jälki viikolla ja paljon kiitoksia siitä kirjeestä. Pyydän jos tekisit niin hyvin ja tulisit meille ensi sunnuntaina, niitä uusias juttelemaan, kun kehuit tietäväs. Täällä on kihlajaisetkin likellä, sillon on määrä tanssataki. Niin tule nyt sinäkin yks kerta karkkulaisten tansseihin. Nyt täytyy lopettaa Jää hyvästi Fanny Ryömä.

Hauskan kirjeen lähettäjä oli Fanni Ryömä 1867-1923. Fanni avioitui Juhon Ludvig Leikkaan 1856-1950 kanssa ja Fannista tuli Leikkaan tilan emäntä.

isänsä aikaa

Neiti Karoliina Äijälä
Laukulasa
Stormin kylästä Se 2.p. huhtikuuta

Nyt otan minä pännän käteeni ja kirjoitan muutaman dadin aikani ollessa ja kiitän paljoksia siitä kirjeestä kon Sinulta tuli. Jos Hän toren perästä on että se sinulta tuli. Minun kävi se ihmeeltäni kun sinä kirjoitit ja saan sano paljon terveisiä, ilosia punasia ja koreen kirjavä meiltä ja pyydän tulemaan meille koska kuuluu teille tulevan flikkoja. Sopii niittenkin tulla jos he tykkää. Kylä pyyntöjä olis jos niin hyvin tekisitte ja pyydän kirjoittamaan toistenkin jos passaa. Se olis niin hauskaa kon sais kirjeitä. Lukee ystävyden tähden. Mitäs minä nyt vielä tähän krookisin. Lystiä ja hulluu että paperikin kulluu. Onko sielä tiejän kyläsä niin hauska oleskella kun meijän kyläsä on. Tulee taas ne hauskat pääsiäisen pyhät. Tehdäänkö teijän kyläsä kiikua, että kiikkuun tulisime ja hypin lauralle.

- 1 w. Minä muistan ajan muinaisen ja kesän ihanan ja kesäillan iloisen ja nurmen vihannan
- 2 w. Ja hauska oli kuunnella kun linnut lauleli ja kuusitoista kymmentä mun täytti ikäni.
- 3 w. Kun nuorta miestä miellytti toi keto kukkineen ja vapautta osoitti toi laulu lintusten.

Suomalaisuus ja itsenäisyyden kaippu esiintyivät monissa kirjeissä. Maamme laulu ja isänmaalliset runot olivat usia ja niillä muistettiin ystäviä. Joku tyttö houkutteli katsomaan kauniita karkkulaisia poikia. Kirjoituspuuhiin ehti harvoin, kun piti karstata villoja, kehrätä lankaa ja kutoa kangasta. Askarta piisasi myös kapioiden ompelussa. Koska neitosten kirjeenvaihto loppui, on jäänyt hämären peittoon. Hohkon Juha Kaukolasta haki Äijälän tyttären ru-

- 4 w. Mä neito raukka hämästyin kun kuulin kukkijan ja näin pojan sorjan tyköni tulevan.
- 5 w. Sen silmät katsoit ylöspäin kuin olis rukoillu katsantons oli lempeä en tuota tuntenut.
- 6 w. Hänellä tarkoituksena oli harras huokaus vaan tyllyyteni palkka oli hänellä vastaus
- 7 w. Nyt hyvästi jätän sinun ja pännäni seisautan täällä maailman surussa ja murheen aikani kulutan loppuun.

Eikä nyt muuta tällä erällä, vaan paljon terveisiä ja hyviä voimia tätä toivottaa
Hilma Pakula Stormin kylä ja kaikki plikat.
Tämä on kirjoitettu Iloessa seurasa pöyrän kulmalla pläkillä ja pännän terällä kovalla kiuruulla.

Pakulan Hilma oli romanttisella tuulella ja ilahdutti kauniilla runolla. Hilman tie kulki emännäksi Vesilahden Salospohjan Ylisen taloon.
Karoliina Pakulalta on jäänyt kirje, jossa hän toivottaa tulemaan Lasten päivänä kylään. - Jotain lystiä puhuttaisiin ja ajat kului hauskemmin. Pakulan tyttärienen onneksi Stormin kylään saatiin kansakoulu 1893 ja postipysäkki seuraavana vuonna.

kin paikkaa katsomaan. Häpäpäiväksi sovittiin 15. heinäkuuta 1884.

Kirjeen kirjoittaminen lämmittää aina mieltä, usein sen saaminen yllättää. Käsin kirjoitettu kirje alkaa olla harvinainen. Tätä nykyä kirjeen korvaavat pikaiset tekstiviestit ja sähköpostit. Saattaisi olla paikallaan ilahduttaa ystävä käsin kirjoitetulla kirjeellä. Niukkasanaiseksi ovat käyneet myös postikortit, toivotuksen perään heitetään joskus pelkkä etunimi.

Sastamalakodin Gunnarinkulman

■ Kerttu Ryömä

Jokaisella on ikää yli yhdeksänkymmentä vuotta, sisaruspari sekä tuplaserkuspari. Koulutyttöinä alkanut ystävyys on kestänyt 80 vuotta. Nelivaljakko saapui kevään 2011 muuttolintujen kera kauniin luonnon keskelle Sastamalan Lousajaan.

Valtavien lumihankien sulamisen jälkeen paljastui ihmettelemistä. Hoidetut, kauniit sekä myös hauskasti villiintyneet maisemat antoivat vanhoille aivoille töitä, kun porukka mietti kasvien nimiä. Olivatpa ne kerran Tyrvään yhteiskoululaisina tulleet tentatuiksi opettajalle ahkeran lukemisen jälkeen. Vielä naakkojenkin puuhut ja oravien riemukkaat hyppelyt auttoivat sitä, että kotiuminen pääsi lempeästi ilman itkeskelyä alkuun.

Omasta kodista muutto ikäloppuna, kultaisen iän kerholaisena ei ole helppoa. Henkisesti tulee jättämään mielestään aikakauden, joka pitää sisällään elämäntyön, sen mitä on saanut aikaan. Alkaa uusi vaihe; laiskottelua ja toisen palvelun vastaanottamista.

Kun vanhukset ovat hyväksyneet ja tunnustaneet itsellensä heikentyneet voimansa ja kun Sastamalakodin iloiset ja reippaat naiset sekä miehetkin auliisti ohjaavat ja passaavat, unohtuvat menneet omat entiset tuiki tärkeät puuhut. Nyt tyttöparvi ihmettelee, miten hyvä täällä todella on olla. Yhteinen muuttopäätös tuli "Korkeemmasta kärestä", kuten tyrvääläinen sanoo. Niin kai tämä on todettava. Tarvitsemme toisiamme. Jokaiselle tuli paimana syy muuttoon. "Kremppoja tulee ja kremppoja mennee", sanoo tyrvääläinen. Vanhuus ei tule yksin.

Elämäntyöt opettajina

Marjatta opetti saksaa Tampereella lukiossa ja hänellä oli eläke-asunto siellä. Raili toimi Keikyässä kansakoulun opettajana ja asui eläkkeellä asunnossaan Vammalassa. Se on hänellä käytössään edelleen, jonne voi mennä milloin vain haluaa. Kaarina jakoi oppia Helsingissä, asui eläkkeellä Vammalassa, vaikka Hesantokin on vielä omistuksessaan. Kertun työ Tyrvään Sastamalojen kansakoulun pienimpien opettajana oli ohjailemista kirjaimien ja sanojen oppimisen kautta rikkaaseen tiedon maailmaan, alkeisopetusta sujuvaan lukemiseen, kirjoittamiseen ja laskemiseen. Luonnollisesti harjoiteltiin paljon muutakin, mitä pienen koulu-aloikkaan tarvitsee oppia, kuten ympäristön tarkkailua, uskontoa – mieluisinta kouluainetta, käden taitoja, piirtelyä, askartelua, leikkiä ja laulua.

Kerttu oli rakennuttanut talon jäätyään soteleskeksi Talvisodan aikana. Hän luovutti sen pojalleen ja muutti vuokra-asuntoon keskelle Vammalaa Liekoveden rannalle toisen puolison mentymän majoille. Voimat eivät enää riittäneet talon hoitoon yksin. Nyt vuokra-asunnon omistaja tulee itse siihen asumaan. 92-vuotiaana tuli aika siirtyä huolehtivien silmäparien tarkkailuun Sastamalakotiin, jossa sattui olemaan tilaa koko nelivaljakolle G-talossa, Gunnarinkulmassa. Talomme nimi on keksitty. Talojen nimeämisellä on haluttu kunnioittaa Sastamalakodin innokkaimpia puuhamiehiä ja rakennusaikana mukana toimineita.

Sastamalakodissa päivien tunnit täyttyvät vaihtelevilla yhdessäoloilla

Iki-pirteä Leena hoitelee aamunavauksen virkuille aamupalan syöjille. Me "neloset" keittelemme omat kahvimme Gunnarinkulmassa, Sastamalakodin eteläisessä päässä Personkatu kymmenessä, jonka seinäkoristeena on G-kirjain.

Luettelo päätalon aulassa kertoo mitä kunakin päivänä harastellaan. Leivotaanko herkkuja, kilpaillaanko tiedoissa, muistellaanko menneitä, jumpataanko? On ajeltu hevosella, syöty makkaroita, laulettu lauluja, tehty vihtoja, popsittu lätyjä mansikkahillon kera kauniissa huvimajassa. Kanttorin säestyksellä on veisattu virsiä. On lukupiiri ja Raamattupiiri, retkiä torille, Rautavedelle ym. Kun vain muistaisi kaikki!

Meistä on huolehdittu. Sairaata ovat passuuttaneet hoitajat. On "komsittu" ja tullut pieniä haavoja, siteitä on vaihdettu. Lääkärikäyntejä on järjestetty. Luetteloa piisaa. Yhdellä sanalla sanoen, on huomattu jokainen avun tarvitsija isosta joukosta ja autettu ystävällisesti.

Ruokajono etenee lounaalla hidastetun elokuvan vauhtia kohti noutopöytä

Kukin toimii omissa tahdissaan. Rollaattoreitakin otetaan avuksi tarjotinta kantamaan. Heille, jotka ovat pyytäneet, tuodaan ruoka pöytään. Väki syö ja enimmäkseen kehuu: "Oli niin hyvää ruokaa, että söin ihan liikaa." Emäntä on taituri. Hän tietää millä Sastamalakodin väki pidetään kylläisenä ja terveenä. Valinnanvaraa löytyy oikuttelevillekin vatsuille.

nelivaljakko

Lounaalle Gunnarinkulman opet saapuvat meluisana joukko-
na. Iloista kerrottavaa on jokaisella nelivaljakon pöydän ääressä
istujalla. Eihän ole tavattu pitkään aikaan, eilen viimeksi, ja asiaa
on kertynyt. Joku tuttu on soittanut. Tunnemme toistemme
sukulaiset. Jotakin on tapahtunut. Pitää toki tietää, kuinka on
nukuttu. Sairaskertomus on tärkeä. Onko kipu poissa? Otitko
lääkkeesi? Muistinmenetystä valitusvirtenä veisaa jokainen
vuorollaan. Hukkaan aina kaikki! En muistanut, vaikka piti teh-
dä se ja se eilen. Jos joku on käväissyt muualla, siitä on annet-
tava selostus.

Ruokasalin kioskista saa ostaa vieraanvaraa ja joskus iltapäivi-
sin trahteerataan kahvit toisillemme, totta kai. Jutustelu sivuaa
usein mennyttä aikaa. Muistellaan kouluajoja, tovereita, jotka
ovat jo menneet manan majoille. Kaarina, Marjatta ja Raili ovat
tavoittaneet ylioppilaslakin ja lukioajan tutut koulukaverit ovat
paremmin mielessä pidemmältä kouluajalta. Kerttu lopetti keski-
koulusta ja on pyörinyt monissa seuroissa; nuorisoseurassa, maa-
talousnaisissa, kuurojen Heffatassa tulkkina ja opettajana, tehnyt
sukututkimusta, opiskellut elämäntutkimuksessa. Jokaisen kokemista
ajoista riittää tarinaa.

Olimme kaikki Lottia. Kerttu liittyi Lottiin 13-vuotiaana ja ehti
toimia 10 vuotta. Hän oli monissa sotilas- ja evakkomuonituk-
sissa sodan aikana ja toimi Kiikan Lottien sihteerinä 1941-1943
jatkosodan aikana. Hämeenlinnan seminaariin lähtö keskeytti
Lotta-työt. Marjatta ja Raili palvelivat rintama-Lottina, Kaarina
puolestaan tähyteli korkealla tornissa kotirintamalla vihollisen
lentokoneita. Hän sattui näkemään yhden venäläisen lentoko-
neen pudotuksenkin.

Nämä vanhat opettajat ovat saaneet paljon vuosikymmeniä

He ihmettelevät päivittäin sitä, miten maailma on kehittynyt suun-
nattomasti. Kaikki ovat syntyneet Suomen itsenäisyyden aamun-
koittoon ja nähneet sen vaatimattoman ajan, jossa elettiin tyyty-
väisinä vuodenaikojen vaihteluiden mukaan. Juhliin sekä töihin
valmistauduttiin aina omassa järjestyksessään. Osattiin iloita saa-
vuuksista. Sunnuntaina levättiin ja puettiin pyhäpuku ylle.

Omavaraistalous on hävinnyt. Maaseudun ilme on muuttunut
aivan oudoksi. Nykyinen kiire hirvittää. Ei ole pyhää eikä juhlaa.

Kaikki isot kotityöt kasataan viikonloppuun sunnuntaiksi, jotta
ansiotunnit saisi kukkaroa lihottamaan, koska kaupasta saa,
autolla ja lentokoneella pääsee. Raha ratkaisee! Sitä minulle
nopeasti ja paljon! Unohdetaanko kiittää hyvästä elintasosta
Korkeinta, siunauksen antajaa? Muistetaanko auttaa lähim-
mäistä hänen pulassaan? Me vanhat tiedämme, miten so-
dan kauhuissa rukoiltiin tämän maan nuoren itsenäisyyden
puolesta. Onko 90 vuoden ikäinen itsenäinen Suomen kansa
unohtanut tärkeimmän? Hyvinkö pärjätään itte? Kuinka kauan
tällä menolla?

Joulu on taas lähellä

Sastamalakodissa opet odottelevat mielenkiinnolla talon
joulunviettoa koristeiluineen ja lauluineen. Kuulolaitteet pi-
laavat huonosti kuulevien vanhusten laulujen kuuntelemisen
nautinnon. "Noi laulaa väärin!" Kuuloke pilaa tutut, kauniit
sävelmät. Se on surullista. Kerttu harmittelee kuurojen ja kuu-
routuneiden hiljaista joulun viettoa. He saavat katsella miten
huulet liikkuvat kuulematta mitään. Viittomakielen opettajana
hän auttaisi mielellään oppimaan tuon hauskan käsien kielen,
mutta vastustus on ehdoton. "Mää oon niin vanha, emmä
semmosta opi, se on vaikeeta! Mulla on huano muisti, ei pysy
päässä." Viittomakieli on taidetta. Kun kuuntelee laulua ja nä-
kee viittomista yhtäkkiä, herkistää kahden aistin vastaanotto
jopa kyyneliin.

Ikäjärjestyksessä Kerttu, Marjatta, Kaarina ja Raili, Gunna-
rinkulman työt, toivottavat Sastamalan Joulun lukijoille sekä
koko tuttavapiirilleen sitä oikeata, vanhanaikaista jouluiloa,
johon kuuluu joulusauna, puhtoinen paita, jouluillan lämmin
ystävällinen ilmapiiri, jouluherkut ja kiittäen vastaanotetut jou-
lupukin lahjat.

Joulupäivän sarastaessa ohjelmassa on tietysti joulukirkkoon
meno tai istahtaminen sanan kuuloon television tai radion ää-
reen kuulemaan suurta ilosanomaa ja veisaamaan jouluvirttä:
"Enkeli taivaan lausui näin: Miks' hämmästyitte säikähtäin? Mä
suuren ilon ilmoitan maan kansoille nyt tulevan. Herramme Kris-
tus teille nyt on tänään tänne syntynyt.Nyt Jumalalle kunnia,
kun antoi ainoon Poikansa. Siit' enkelitkin riemuiten veisaavat
hälle kiitoksen."

KONECRANES®

Lifting Businesses™

NESTE

*Hyvää Joulua
ja Onnellista Uutta Vuotta!*

NESTE Vammala

L&T KURKI OY Itsenäisyudentie 66, 38200 Vammala, puh. (03) 511 2780

Ystävällisen palvelun Neste-asema

Hyvää Joulua ja menestyksellistä Uutta Vuotta

www.satalaatta.fi

www.filink.fi

Tyrvään Ilhon Kollinin seppäsuvun vaiheita

■ Matti Juti

Kauniston ratsutila

Kollinin suvun vaiheet liittyvät kiinteästi Tyrvään Leiniälän kylän Illossa sijaitsevaan Kauniston ratsutilaan. Suvun edustajat nimittäin asuivat mäkituvassaan Kauniston talouskeskuksen läheisyydessä. Kaunisto perustettiin v. 1821 yhdistämällä kaksi torppaa (Heikkilä ja Mattila) sekä muita Haunian talon Illossa sijaitsevia takamaita. Talon omistajat vaihtuivat vuosikymmenten aikana. Ensimmäiset omistajat kuuluivat Pfaler sukuun. Heidän aikanaan tila oli lampuotien viljelyksessä. Vuonna 1836 Kauniston osti laamanni Peter Emil Falck. Hän ei koskaan asunut Kaunistossa, vaan ratsutilaa hoiti tilanhoitaja eli pehtoori. Vuodesta 1861 talon isäntäväkenä olivat Juha Jaakko ja Maria Aleksandra Kaunisto ja heidän jälkeensä vävy Nestori ja lida Aleksandra Kaunisto. Vuodesta 1918 lähtien isäntänä oli edellisten poika jääkärikapteeni Taavetti Kaunisto.

Punakaartilaiset polttivat v. 1918 kaikki Kauniston rakennukset. Pystyyn jäivät vain v. 1837 rakennetun viljamakasiinin ja v. 1886 rakennetun navetan kiviset seinät. Asuinrakennus oli vuodelta 1899. Seppä Kollinin rakennukset säästyivät tuholta.

Seppä Johan Collin – suvun kantaisä

Tyrvään Leiniälän Kauniston taloon Illoon – tai oikeastaan Heikkilän osatilalle – muutti Kiihkasta lampuotiksi eli vuokraajaksi 1820-luvulla Raukon Ehtin torppari Heikki Juhanpoika (1784 Keikyä – 1867)

puolisonsa Maria Antintyttären (1782 Kiiikka – 1838) ja lastensa kanssa. Heidän poikansa Juha (Johan) Heikinpoika (1808 Kiiikka – 1867) oli aluksi renkinä Kaunistossa, mutta noin vuodesta 1840 lähtien hänen ammatikseen mainitaan seppä ja samalla hänelle ilmestyy sukunimi Collin. Kyseessä on käsityöläisammattinharjoittajille tyypillinen vierasperäinen sukunimi. Johan Collin oli avioitunut v. 1827 Tyrvään Ilhon Viikarin torpasta kotoisin olevan Kaisa (Catharina) Aabrahamintyttären (1806 – 55) kanssa. Heille syntyi kaikkiaan yhdeksän lasta, joista kahdeksan kuoli pienenä. Ainoastaan neljäntenä lapsena v. 1834 syntynyt Juha Benjamin jäi eloon.

Sekä seppä Johan Collinin että hänen poikansa apen, Vähä-Komeron entisen isännän, kuolinsyyksi mainitaan v. 1867 tyfus eli lavantauti. Erilaiset kulkutaudit ja tyfus olivat tuolloin elettyjen nälkävuosien aikaan valittavan yleisiä kuolinsyitä.

Seppä Juha Benjamin Kollin

Benjamin Kollin (1834 – 1900) jatkoi isänsä jälkeen Kauniston seppänä. Hän lieinee ollut yleisesti tunnettu ja arvostettu seppä, koska häntä kutsuttiin pitäjänseppäksi. Hän teki sepän töitä myös muihin taloihin, nähtävästi ainakin Houhajärven Puuskalle, jonka Illossa olevaa aluetta hän viljeli.

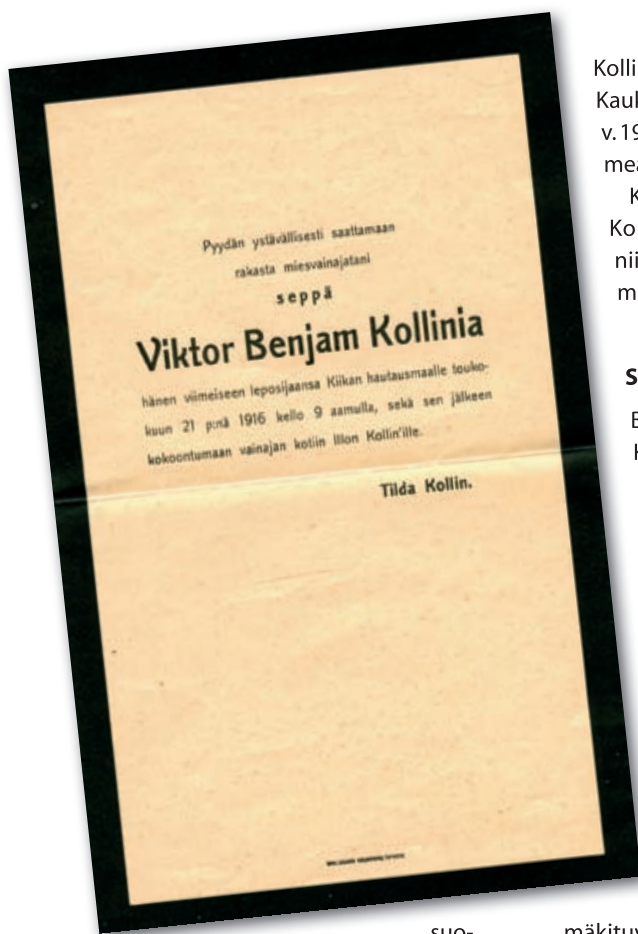
Benjamin Kollin avioitui v. 1859 Kauniston naapurissa sijainneen Komerolan

kylän Vähä-Komeron talon tyttären Hilma Johannan (1840 Kiiikka – 1925) kanssa. Hilma Johannan vanhemmat Johan Petter Juhanp. (1806 Kiiikka – 67) ja Maria Tuomaant. (1810 Kiiikka – 61) olivat kyseisen talon isäntäväkeä vv. 1843 – 62. Tämän jälkeen talon isäntäsuku vaihtui. Mainittakoon, että Johan Petterin isä Juha Mikonp. Oskura (1776 Kiiikka – 1859 Kiiikka) oli Oskuran Karsanmäen torppari ja äiti Kiiikan Hoipolan Ala-Hoipon isännän Gustaf Härkäpeuksen tytär Sara Lovisa (1784 Lempäälä – 1847 Kiiikka).

Benjamin ja Hilma Kollinin perheeseen syntyi kaikkiaan 12 lasta. He olivat: Työmies Frans Oskar Hietala (1860 – 1924), seppä Benjam Viktor Kollin (1861 – 1916 Kiiikka), työmies Alfred Kollin (1864 – 1917), torppari, tilallinen Juho Herman Ranta, myöh. Seppä (1866 – 1936 Punkalaidun), työmiehen vmo Hilma Josefiina Nieminen (1868 – 1941), tilallinen Aaron Kollin (1870 – 1951 Huittinen), työmies Sefanias Kaukonen (1872 – 1928), seppä Nestori Kollin (1874 – 1938), uittotyönjohtaja Kalle Malakias Kollin (1877 – 1961), keittäjä Aina Karoliina Kollin (1879 – 1964 Tampere), konepajan työmies Jalmari Jalonen (1882 – 1912 Tampere) ja kiertokoulunopettaja, alakoulunopettaja Aleksandra (Sanni) Kollin (1885 – 1961).

Vuoden 1906 sukunimenmuutokset

Toukokuussa 1906 J.V. Snellmanin 100-vuotispäivänä kymmenet tuhannet

suomalaiset vaihtoivat vierasperäisen sukunimensä suomalaiseksi. Nimenmuutokset julkaistiin toukokuussa v. 1906 mm. Suomen Virallisessa Lehdessä. Kollinin suvussa sukunimensä muuttivat Illossa asuva työmies Frans Oskar Kollin, joka otti perheensä sukunimeksi Hietala. Hänen lisäksi torppari Juho Herman Kollin otti sukunimekseen Ranta, tosin v. 1918 mennessä perheen sukunimeksi vakiintui Seppä. Myös Sefanias

Kollin vaihtoi nimensä. Hänestä tuli Kaukonen. Veljeksistä Jalmarin muutti v. 1905 Tampereelle ja käytti sukunimeä Jalonen.

Käsittelen seuraavassa Benjamin Kollinin jälkeläisistä ainoastaan niitä henkilöitä, jotka olivat ammatiltaan seppiä.

Seppä Nestori Kollin

Benjamin Kollinin poika Nestori Kollin (s. 1874) jatkoi Kauniston seppänä ja asui äitinsä Hilma Johanna Kollinin (1840 – 1925) kanssa päätilan läheisyydessä olevassa mäkituvassa. Aikanaan tehdyn suullisen vuokrasopimuksen mukaan hän maksoi vuodessa vuokraa 25 markkaa, joka suoritettiin sepäntöinä. Nestori Kollin halusi äitinsä kanssa lunastaa mäkituvan erilliseksi tilaksi. Asiaa käsiteltiin v. 1920 Tyrvään keskisen piirin vuokralautakunnassa.

Asianosaiset sopivat, että mäkituvan rakennukset siirretään uudelle tontille Houhajärvelle johtavan tien varteen. Kyseinen tontti rajoittui Nestori Kollinin jo ennestään Houhajärven puolella omistamaan Keskinen –nimiseen palstatilaan. Vuokranantaja sitoutui antamaan tarvittavan lautatavaran ja muutokustannuksiin 1.500 mk. Siirtymäajaksi sovittiin kolme vuotta. Rakennusten siirto toteutui kuitenkin ilmeisesti vasta vuonna 1927. Nestori Kollin osti v. 1937 Taavetti ja Martta Kaunistolta omistukseensa Kosken-

niemi –nimisen vuokra-alueen 5 markan hintaan.

Nestori Kollin oli vuokrannut v. 1903 laaditulla vuokrasopimuksella Tyrvään Houhajärven Puuskan talon silloiselta isännältä Paavo Puuskalta Illossa olevan viljelysalan. Alueen rajat määräytyivät siten, että Kollin sai ”sen maan Ilon kosken niskalta Kauniston rajaa ja Keskumäelle ja Viikarille aiemmin verotettua maata myöden mitä isävainoansakin viljeli ja Kirkkosuosta läheltä Kauniston rajaa”. Sopimusehtoihin kuului, että Nestori Kollin sai ottaa aidaksia ja hakata kolme sylvää halkoja vuodessa. Kollinin tuli lisäksi maksaa vuokranantajalle vuosittain ennen kesäkuun loppua 35 mk ja tehdä Puuskan taloon kuusi päivää sepäntöitä vuodessa. Lopuksi sopimuksessa mainittiin, että mikäli vuokraaja rehellisesti täyttää sopimuksen ehdot, on sopimus voimassa 40 vuotta.

Houhajärven Puuskan talo siirtyi 1910- luvulla punkalaitumelaisen Nestori Rasin omistukseen ja hän myi talosta palstatiloja. Yksi palstatilan ostajista oli Nestori Kollin, joka osti v. 1914 aiemmin vuokraamansa Keskinen –nimisen palsta-alueen. Myöhemmin v. 1932 Nestori osti lisäksi Vehmaisten Nisun talon Ilon niitypalstan. Tilan nimeksi tuli Kolin.

Seppä Nestori Kollin kuoli syyskuussa 1938. Hänen veljensä Herman Sepän poika Aarne Seppä (1901 – 86) osti edellä mainitut tilat puolisonsa kanssa joulukuussa 1938 Nestori Kollinin perillisiltä.

Seppä Benjam Viktor (Vihtori) Kollin

Seppä Benjamin Kollinin toinenkin poika jatkoi sepän ammatissa. Vihtori Kollin (1861 – 1916 Kiiikka) avioitui vuonna 1883 Matilda Eufrosyine (Tilda) Sammaljoen (1864 Kiiikka – 1943 Kiiikka) kanssa. Perhe asui aluksi Tyrvällä, mutta muutti v. 1894 Kiikan puolelle Mielaanniemen Hou-tun Kytövuoren alueelle. Myöhemmin itsenäistyneen tilan nimeksi tuli Koli. Vihtori rakennutti tontille tarvittavat rakennukset ja pajan.

Perheeseen syntyi kahdeksan lasta, joista osa kuoli pienenä. Perheeseen syntyivät seuraavat lapset: Vihtori Johannes (1883 – 88), Selma Matilda Mäiseli (1887 – 1965 Sysmä), joka muutti avioiduttuaan v. 1911 emännäksi Sysmän Joutsjärven Mäiselin taloon, Iida Lyydia Syväoja (1890 – 1938 Kurikka), joka muutti avioiduttuaan v. 1925 Kurikan Miedonkylään ja oli ammatiltaan kiertokoulun opettaja,

Seppät Eino (vas.) ja Arvo Kollin (vuodesta 1936 alkaen Kallajoki) pajassaan.

myöhemmin vt.kansakoulunopettaja, Urho Benjamin (1893 – 93), Feliks Herman (1895 – 1902), seppä Arvo Verner Kallajoki (1898 – 1973), Helmi Severiina (1904 – 04) ja seppä Eino Antero Kallajoki (1906 – 1967 Huittinen).

Kallajoen veljekset seppänä

Vihtori ja Tilda Kollinin pojat Eino ja Arvo Kollin jatkoivat niinkään sepän ammattissa. Arvo Kollin avioitui v. 1922 punkalaitumelaisen Hilja Maria Levoniemen (1900 – 69) kanssa. Perheeseen syntyi kuusi lasta. Arvo ja Hilja Kollin perheineen sekä Eino Kollin muuttivat sukunimensä v. 1936 Kallajoeksi. Arvo Kallajoki toimi seppänä isänsä pajassa ja myöhemmin myös Illon sähköyhtiön "monttöörinä" eli asentajana ja mittarinlukijana. Hänen veljensä Eino Kallajoki muutti kotoaan Kiikasta v. 1938 Tyrvään Kallialaan ja sieltä edelleen v. 1945 Huittisiin. Hän työskenteli sepän ammatin lisäksi mm. autonasentajana, koneasentajana ja Huittisten vanhainkodin lämmittäjänä.

Kollinin suku – seppiä monessa polvessa.

Seppä Benjamin Kollinin pojat Nestori ja Vihtori jatkoivat isänsä ammatissa. Samoin Vihtorin pojat Eino ja Arvo. He eivät kuitenkaan ole suvun ainoita seppiä. Myös Huittisten Rekikoskelle v. 1896 tilalliseksi muuttaneen ja myöskin sepän töitä tehneen Aaron Kollinin jälkeläisissä on ollut seppiä. Heistä mainittakoon poika Yrjö Aaron Kollin (1901 Huittinen – 1970 Punkalaidun), joka toimi v. 1925

lähtien seppänä äitinsä kotiseudulla Punkalaitumen Sarkkilassa. Yrjö Kollin oli taitava seppä, jonka käsissä rauta totteli. Hän kengitti alkuvaiheessa pajassaan hevosiä ja raudoitti mm. rekiä. Myöhemmin toimintaa laajennettiin mm. maatalouskoneiden ja autojen korjaukseen. Hänen poikansa Kalevi Kollin (1924 – 2000) oli myös seppä. Kalevi perusti v. 1971 metallialan yrityksen, jonka toimintaa hänen vävynsä myöhemmin jatkoi. Nykyinen Punkalaitumella toimivan Metalli Ylösmä-

ki Ky:n yrittäjä on Johan Collinista laskien jo 7. sukupolven metallialan taitaja.

Lähteitä:

Heikkilä, Antti: Tyrvään Leiniälä, Tutkimus Leiniälän kylästä ja asukkaista, Tyrvään Seudun kotiseutuyhdistyksen julkaisuja LXXX, SPOY, Kokemäki 1999.

Kiikan, Tyrvään, Punkalaitumen ja Huittisten seurakuntien rippikirjat.

Nestori Kollinin / Koskenniemen tilan asiakirjat, Valto Sepän hallussa.

Kollinin asuinrakennus Tyrvään Illon Kauniston pihapiirissä.

KIRJA-ALAN PALVELUA V. 1891

INFO TYRVÄÄN KIRJA-
KAUPPA OY

Marttilankatu 18, 38200 Sastamala
puh. 020 773 8480
www.kirjakellari.com

Pyymäen Konditoria

Torin laidassa

Pyymäen Leipomo

Nuutilankatu 2, Vammala, p. 03-512 3100

*On joulussa tuoksua,
lämpöä, taikaa.
On joulussa oikeaa
juhlan aikaa.*

*Tunnelmallista Joulua ja
Onnea Vuodelle 2012!*

**VAMMALAN
I APTEEKKI**

Puistokatu 15, Sastamala, p. 514 2271

KIINTEISTÖNVÄLITYSPALVELUA TURVALLISESTI 25 V KOKEMUKSELLE

Vankalla paikallistuntemuksella ja
ammattitaidolla hankittu asiakkaiden luottamus
yksityistalouksista aina rakennusliikkeiden
uudistuotantoon saakka.

**Kiitokset teille kuluneesta vuodesta
Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta 2012.**

Kiinteistötalo

ARTO VORMISTO LKV

arto.vormisto@kiinteistotalo.fi, Puh. 0445 654 773

Välityspalkkio 2,8-3,2 % + alv minimi 2.200 + alv.

KOMAS

Y H D E S S Ä E N E M M Ä N

Sastamalan joululehden synty

Käsissämme on jälleen uusi, monipuolinen 24. Sastamalan Joulun vuosikerta, sillä ensimmäinen lehtemme näki päivänvalon vuonna 1988.

Olin juuri aloittanut tehtäväni klubimme presidenttinä, kun vastaamme tuli tieto, että siihen saakka tärkein talousprojektimme, verokalenteri, oli tullut tiensä päähän uuden tietosuojalain myötä.

Lions Clubimme ei kuitenkaan jäänyt asiaa suremaan, vaan päätimme onnellisten yhteensattumien myötä tehdä tasokkaan kotiseutujulkaisun, jonka nimeksi kaukonäköisesti otimme Sastamalan Joulu.

Yhtenä tärkeänä osatekijänä oli klubiimme uutena siirtojäsenenä tullut veli Pentti Hannula, sillä hänellä oli lehdentekijänä kokemusta aikasemmasta klubistaan.

Tämä lehti tarkoitettiin koko väestön joulu- ja kotiseutujulkaisuksi. Se toimi tervehdyksenä ja viestinä niillekin jotka olivat muuttaneet muille paikkakunnille.

Lehden antamalla taloudellisella tuotolla voimme jälleen tukea paikkakunnan vanhus- ja nuorisoyhteisöjen toimintaa.

Vanhustyön painopisteenä on Sastamala koti, jonka merkittävänä perustajajäsenenä klubimme on. Nuorisolle kohdistuvat avustuksemme ovat mm. stipendit kouluille ja kansainvälinen opiskelijavaihto.

Hyvä lukija!

Kädessäsi olevan lehden ostaneena olet antanut arvokkaan panoksesi tälle toiminnallemme! Kiitos tuestasi!

Kalevi Harmaala

LC-Vammalan presidentti kautena 1988-89

Melkein unohtuneet

Kertomus Annastuuna Korkeemäestä ja Rompun hävinneistä torpista

■ Veijo Mäkelä

Vanhemmiten herää kiinnostus elettyä aikaa ja tapahtumia kohtaan. Olen taipuvainen uskomaan vanhaan viisauteen, jonka mukaan menneisyyden tunteminen auttaa tulevaisuuden ymmärtämistä. Nykyisin netistä on tullut varsin hyvä apuväline rippikirjoja ja sukhistoriaa tutkittaessa.

Selvitin Illon alueen asuttamista, jolloin törmäsin Ketolan talon Korkeemäen torppaan. Mieleeni tuli Annastuuna Korkeemäen tarina, jonka olin kuullut itsensä elämäkerran kirjoittajan, professori Pertti Virtarannan, kertomana. Virtarannan pariskunta oli Vammalan kaupungilla jokavuotinen vieras aikana jolloin Vanhan kirjallisuuden päivien toimintaa aloiteltiin. Lainasin kirjastosta kirjaseen *Annastuuna aikansa* ja hämmästelin "tuotannon" laajuutta. Kaikesta päätellen Annastuuna osasi lukea ja mahdollisesti vanhempaan kirjoittaakin. Se oli harvinaista vielä 1800-luvun puolivälissä.

Korkeemäen torppa sijaitsi Rompussa vajaan kilometrin päässä Punkalaitumen tieltä, keskellä asumaton korpea. Kävin alueen nykyisen omistajan Erkki Välimäen kanssa tutustumassa torpan maisemiin. Rakennuksista ei ole jäljellä edes sokkelikiiviä. Erkin mukaan peltoja on paranneltu, aikaisemmin olivat mäkien väliin koukituja pieniä sarkoja.

Annastuuna, rippikirjassa nimellä Anna Christina, oli syntynyt 23.5. vuonna 1833 ja kuollut 22.10.1906. Hänen vanhempansa olivat torppari lisakki Kallenpoika (s.1796) ja tämän puoliso Valburg Antintytär (s. 1796). Avioliittoon Annastuuna vihittiin 18-vuotiaana renki Juho Kustaa Matinpojan kanssa. He muuttivat Kiiikoisiin vuonna 1858 ja heille syntyi kaksi lasta, Emma Kristiina sekä Kustaa Oskari. Annastuuna jäi leskeksi jo vuonna 1861 ja palasi lapsineen Tyrvälle Marttilan kylän Heikkilän talon alustalaiseksi. Annastuuna rakennutti itselleen pienen pienen pirtin, 3 kertaa 3,5 metriä, joka sijaitsi entisen apteekin ja Sylvänteen (nykyisin Nyyssönen ja Siivoushuolto) talojen välissä katualueen puolella.

Annastuuna oli hyvin monitaitoinen ihminen, josta pojanpoika Oskari Vesanen sanoo: "Se oli koko Vammalan käskettävä." Annastuuna palveli herrasväkeä, kävi klihtasaunassa, teki olkihattuja ja autteli

Fagerin torppa. Vuonna 1901 Heikki Fager tarjosi kiertokouluhuutokaupassa vähimmällä koulunpidon, mutta kun hänellä oli torppassaan vain kaksi pientä huonetta, hän vuokrasi kouluhuoneen Mäkipään torpasta.

tunnettua kansanparantajaa Jokisen Mantaa. Hän osasi itsekin valmistaa piparjuuresta "koissoteetä" yskänlääkkeeksi, hieroa Mantan potilaita pirtissään ja tehdä taikoja. Noituus ja taikuus olivat hänen elässään vielä asioita joihin uskottiin. Annastuuna oli arvostettu ihminen, jolla oli paljon ystäviä, muun muassa taiteilija ja kukkakauppias Kalle Ståhlström, joka oli myös senaikainen persoonallisuus Vammalan seutukunnalla. Annastuunalla oli kaunis lauluääni, opettaja Martti Alppiranta kirjoitti eniten muistiin hänen laulamiaan pitkiä veisuja. Hän osasi ulkomuistista sananlaskuja, sanontoja ja arvoituksia kymmenittäin, puhumattakaan pitkistä muistiinmerkityistä saduista, joissa on samalla tallentunut murre ja ajalle ominaisia tapoja. Kieli on rehevää Tyrvään murretta. Annastuuna ei kiroillut; kun kovasti harmitti, hän sanoi "Voi kirisevä!"

Korkeemäen torppaan liittyi nälkävuosien 1867-1868 ajalta murheellinen tapahtuma. Annastuuna sisaruksineen oli lähtenyt torpasta jo ennen nälkävuosia. Torppaa asuivat hänen vanhempansa ja veljensä Immanuel lisakinpoika (s. 1825) perheineen. Perheeseen kuului vaimo Anna Karoliina Tuomaantytär (s. 1826) ja kahdeksan lasta.

Nykypäivänä on vaikea kuvitella, millä perhe eli. Pitivät kai paria lehmää, lam-

paita, saattoi olla kuttu ja sikakin. Ei niistä peltotilkuista suurta karjaa voinut ruokkia. Ennen varsinaista katovuotta 1860-luvun alkupuolella oli huonoja vuosia eikä viljaa ollut varastossa pahan päivän varalle. Kun totaalinen kato vuonna 1867 kohtasi jo muutoinkin nälkiintynyttä kansaa, olivat seuraukset tuhoisat.

Tehdessäni tilastoa kuoleman vierailusta Illon alueella tunsin suurta myötätuntoa esivanehpiamme kohtaan. Näin silmissäni siellä täällä harmaita mökkejä luminiestosten keskellä. Mökkeihin johti kinttupolku, isompiin auraamaton reki tie. Niissä asui isoja perheitä, pieniä lapsia. Vanhempien epätoivo: mistä apua, kun nälän lisäksi kulkutauti yllättää.

Kuolema vieraili Illon alueella yli 70 perheessä. Yksi pahiten kärsineistä oli Korkeemäen torppa. Ensimmäisenä kuoli vanha torppari lisakki Kallenpoika vuonna 1865 jo ennen varsinaisia kuolonvuosia. Vuoden 1867 heinäkuussa kuolivat kahdeksanvuotias Katarina Elisabet ja vuoden vanha Eevertti. Syyskuussa kuoli vanha emäntä Valburg Antintytär. Seuraavana vuonna 1868 helmikuussa kuolivat nelivuotias Vilhelmi ja 42-vuotias torppari Immanuel lisakinpoika. Saman vuoden huhtikuussa kuoli seitsemänvuotias Herman, toukokuussa 13-vuotias Anna Sofia

ja joulukuussa 11-vuotias Isak Immanuel. 12-henkisestä perheestä jäi eloon miniä Anna Karoliina ja kaksi lasta.

Seuratessani elämää Korkeemäen torpassa nälkävuosien jälkeen huomaan siellä olevan jälleen suuren perheen. Seuraavassa rippikirjajaksossa Korkeemäen torpan isäntänä on Paavo Antinpoika (s. 1842), puolisona Johana Josefina Heikintytär. Heille syntyi kymmenen lasta vuoteen 1888 mennessä, jolloin äiti sekä lapsi menehtyivät. Paavo Antinpoika avioitui uudelleen Aleksandra Josefina Heikintyttären (s.1870) kanssa ja heille syntyi yksi lapsi. Yhdestätoista lapsesta neljä kuoli pienenä. Tässä yksi esimerkki aikakauden lapsirikkaista perheistä.

Samantapaisia pieniä hävinneitä torppia on Rompusta Illoon päin muitakin. Korkeemäen naapuritorpassa Piipan talon Lehtimäen torpassa asuttiin vielä sota-aikana. Torpan perusti 1860-luvun puolivälissä Hatanpään poika Herman Juhanpoika (s. 1837). Hänen perheeseensä kuuluivat puoliso Ester Juhan-tytär (s. 1824) ja kaksi lasta. Nykyisin asumisesta muistuttaa vain kellarikuoppa.

Kiikan-Illoon tiehaarassa sijaitsi muita torppia suurempi Säterin torppa. Tiensuuntaisen torpan pitkäkökö asuinrakennus purettiin 1970-luvulla. Muistona on vielä kunnostettu ryhdikäs aittarakennus. Säterissä aloitettiin kaupanpito vuonna 1883. Torppa toimi muutaman vuoden myös hevosliikenteen kyyti-asemana (1916-1922). Vanhasta muistista Punkalaitumen isännät "asioidessaan" Vammalassa poikkesivat tulomatkallaan juottamaan hevosia ja lämmittämään punsinpohjaa sota-aikana ja vielä sen jälkeenkin, kun autoliikennettä ei sanottavammin ollut.

Säteristä Kiikan-Illoon päin Vaakerin kallion kupeeseen Hyrkin maalle rakensi 1850-luvulla torppansa Kauniston renki Erik Fager (1803-1867). Siellä hän asui poikansa Heikin perheen kanssa. Fagerin torppa purettiin 1930-luvulla. Illoon menevän kauan sitten kuljetun tien varrella sijainneesta torpasta on jäljellä kellarikuoppa. Laajahko Vaakerin kallioalue on saanut nimensä torpasta, tosin Tyrvään kielelle käännettynä. Myöskin Annastuunan sanonnoissa Fageria muistetaan: "Tunneks ruokkijas, sano Faakeri, kun issäänsä korvalle löi."

Yliä yksi Säteristä Illoon päin Komerolan Piipan mailla sijainnut Tiesuun Torppa, henkilöistä päätellen Tiensuu oli torpan alkuperäinen nimi. Sinne muutti nälkävuosien jälkeen Antti Heikinpoika Lundberg (s. 1809). Hänen ensimmäinen vaimonsa oli Maria (s.1811) ja toinen vaimo oli Johanna Tuomaantytär (s. 1822). Antti Heikinpojalla oli neljä lasta. Parempi tienmaa Lumperin tontille kulki Talo-Viikarin tieltä (Sirkialäntie). Myöskin Vallinilta Punkalaitumien varresta johti polku Lumperille, jossa poikasena kävin Jalosen poikien ja Vallinin Lassen kanssa. Tulloin asumisesta muistutti enää kaksi suurehkoa omenapuuta ja pienet, puskittuneet peltotilkut. Myöhemmin vanhoja muistellessa kuulin Vallinin Lasselta seuraavan tositarinan: Lumperi osti Viikarilta vasikan ja kysyi isännältä, Pransulta: "Lainaisiks sää mulle köyren, nin saisin sillä talutettua ton vasikan kotio?" Viikari lainasi köyden ja seuraavana päivänä, 27.6. 1889, kuultiin, että Lumperi oli hirttänyt itsensä. Naapurien isännät keskustelivat tapahtumasta. "Se oli mun köyteni", sanoi Viikarin Pransu. "Jaa, oliko hyväkin köysi", kysyi Plinkin Jalmari. Ajatteli kai, ettei sitä voi enää muuhun käyttää. Vaikuttaa vähän hirtehisuumorilta, mutta ei se sitä välttämättä ollut. Siihen aikaan köysi oli arvokas.

Annastuunan ajat tuntuvat kaukaisilta. Ajallisesti siitä on kuitenkin vain kaksi nykyihmisen elinikää.

Lähteet: Tyrvään rippikirjat
Virtaranta, Pertti, Annastuuna aikansa,
Suomalaisen kirjallisuuden seura 1969

Moottoripyörät • Mopot • Mönkijät

Putajantie 494, 38210 Sastamala
Puh. 050 520 4279, Fax (03) 515 2164
rehakka@kopteri.net
www.mprehax.fi

motivoX.fi

APUVÄLINEET
JA
TUET LIIKKUMISEEN

(HUOMI uusi osoite 2012 alkaen Hoikatatie 15, Karkku)

Siunattua
Joulunaikaa!

SASTAMALAN
SEURAKUNTA

Pahilaisten hyppytorni

■ Tauno Lehtimäki

Se oli ilmeisesti suojeluskuntalaisten rakentama heidän urheiluharrastustensa välineeksi. Torni oli Soukon rannassa ja sinne meni polku vähän matkaa Saarelan Väinön pirtin jälkeen vasemmalle josta järvelle ei pitkä matka ollutkaan. Polku oli hyvin soukkaa jalankulkien ja korkeintaan polkupyörällä ajettavaksi sopivaa. Rannoissa ei silloin vielä 1930 luvulla ollut sillä kohtaa yhtään huvilaa. Järvenrannat olivatkin lehmänlaitumina ja ikäänkuin joutomaat ja sentähden ilmeisesti suojeluskuntalaiset olivat saaneet sen torninsa sinne rakentaa.

Sillä kohtaa rantakallio laski veteen aika jyrkkänä vasemmalla, mutta oikea puoli oli loivempaa veteen asti ja siellä oli kallion niemeke vähän vedenpintaa ylempänä.

Hyppytorni oli rakennettu lujista pyöreistä paksuista puista ja siinä oli kaksi lavaa eri tasoissa lankkukansilla. Lisäksi torni oli vedetty ylhäältä kahteen suuntaan vaijerilla rantakallioon kiinni. Sen lähistöllä oli parinkymmenen metrin päässä pohjaan jun-tattuihin tukkeihin tehty kolmen pylvään kehikko jossa ei kuitenkaan ollut mitään kansilavaa. Saattoi olla että hyppytorni oli ensiksi aiottu tehdäkin näiden kolmen pylvään kohtaan! Tähän kolmioon mukulat uivat rannasta ja takerruttiin kintuilla pylvääseen kiinni, siksi aikaa että jaksettiin taas uida takaisin rantakalliolle. Välillä olikin vedellä syvyyttä monta metriä, joka kyllä pisti mukulan yrittämään pysyä pinnalla! Samoin oli syvää kolmion ja hyppytornin välillä, jota väliä mukulat myöskin räpiköi, minä muiden mukana.

Tornista monikin hyppäsi alimmaiselta lavalta, mutta ei monikaan ylhäältä ja sieltäkin kaikki jalat edellä.

Siellä tornilla kävi kesäisin lämpimillä ilmoilla aikapaljon väkeä, kun ei muuta hyppytornia ollutkaan ja ihan vapaasti siellä sai käydä. Ei sieltä ketään pois ajettu ja se oli vähän nuorison seurustelupaikka, vähän syrjäinen kyllä.

Mekin käytiin Koivulan Toivon ja heillä siirtolaisena olevan Mattisen pojan Reinon kanssa Kärmeenmaasta siellä jalkaisin. Kun ei polkupyöriä kerran ollut. Se oli semmonen 9 km kävely kaikineen, mutta menihän se porukassa mukavasti. Ei silloin ollut monella muulla polkupyörää käytössä, omistamisesta puhumattakaan.

Koivulasta kun oltiin sukua Keikkolle, Paavolaan, niin olin minäkin siellä joskus mukana porukassa. Lähdimme Keikkon van-

halla puisella soutuveneellä sinne Pahilaisten tornille. Mennessä olikin ihan hyvä kaunis ilma, mutta kun siellä muutaman tunnin viivyimme, niin takaisin lähtiessä kävi jo melkoinen aalokko. Meitä mukuloita oli niin monta että se matalalaitainen vene ui aika syvässä. Keikkon Pekka yksin souti, eikä hän näyttänyt pelkäävän, kun oli järven rannalla syntynyt, mutta muu porukka pelkäsi senkin edestä! Vanhempi taisi olla kymmenvuotias, vähän päälle ja laineet löivät silloin tällöin järvenpuoleisen laidan yli vettä veneeseen. Pieni matopurkki oli veden pois ajamista varten ja huidottiin sitä pois monella kämmenkupillakin! Pekka souteli rannan tuntumassa rauhallisesti, että jos vaikka uimaan joutuisimme kun vene täyttyy. Henkissä kuitenkin sieltä tultiin Keikkon rantaan, vaikka joku kalpee olikin ja sanoi, että tämän tietäen hän olisi tullut jalkaisin maantietä pitkin. Ei sitä osattu tarpeeksi pelätä, kun ei ollut aikaisemmin sellaista sattunut, mutta mieleen se jäi koko porukalle.

Kerran olimme siellä Pahilaisissa, kun Rautakallion Jussi tuli sinne ja kysyi, että tiämmekö onko Ekosaaressa poikia? Sanoimme että emme varmasti tiedä, mutta on sieltä jotakin puhetta kuulunut. Jussi riisui vaatteensa edellä mainitulle kallioniemekkeelle ja lähti uimahoususillaan uimaan lahden yli Ekosaareen. Sinne on matkaa sieltä parisataa metriä ja me kyllä seurasimme hänen uintiaan koko matkan. Emme me mitenkään olisi voineet häntä auttaa, jos hän ei olisi jaksanutkaan koko matkaa uida, kun ei rannassa ollut minkäänlaista venettä. Perille saareen Jussi näkyi nousevan ja silloin meitinkin helpotti!

Kun Suojeluskunta lakkautettiin, niin se hyppytornikin jäi ilman huolenpitäjää. Siihen aikaan ei vielä mukulat rikkoneet paikkoja niin kuin nykyään, jolloin niin rauhallisessa paikassa ollut torni ei säilyisi kahta viikkoa.

Autoja ei silloin vielä kenelläkään ollut, jos ei oteta huomioon Hanskin kuorma-autoa, eikä sitä polkua rantaan oiksi mikään auto mahtunut menemäänkään.

Muistan, että siellä rantakallion kolossa oli paljon naisten hiusneuloja, "pinnejä", kadonneena, kun ne olivat niin paljon sen kallion värisiä.

Joku sen Pahilaisten hyppytornin sitten sotien jälkeen hävitti ja purki pois. Kun ei sillä kerran isäntää ollut. Taitaa olla nykyisin huvila silläkin kohtaa, kun niitä on rannat täynnä.

SASTAMALAN LVI

Stormintie 116
38220 Sastamala

Tervetuloa katsastukseen

TÄYDEN PALVELUN katsastusasemalle

Meillä voit katsastaa myös **KILPA-AUTOT**

Palvelemme ma-pe 9-17, kk:n viimeinen la 9-13
ja AINA kun ovi on auki, **OLET TERVETULLUT.**

Kotimainen Paikallinen

Kat
Katsastus
Sastamala Oy
sasta.fi

Harjukatu 3, 38200 Sastamala • Puh. (03) 511 9050 • Fax. (03) 511 9059
katsastus@katsasta.fi • www.katsasta.fi

Hyvää Joulua!
VAMMASPAINO

**LAATUTYÖKALUJEN KAUPPA
AMMATTILAISEN ASIALLA
JO VUODESTA 1946**

TAUNO KIVIRANTA Oy

Trakinkatu 4, 38200 Sastamala
puh. (03) 517 9000 • fax (03) 517 9019
www.taunokiviranta.fi

TIEDÄTKÖ ÖLJYSÄILIÖSI KUNNON?

- Tarkastukset
25 vuoden kokemuksella
- Lujitemuovipinnoitukset 10 v. takuulla
- Huoltoasema saneeraus

FINNSAILIO Oy

Väinönkatu 12, 77600 Suonenjoki
Puh. 010-2922300 • www.finnsailio.fi

Kaikki painotyöt laadukkaasti
paikkakunnalta.

Vammalan Kirjapaino Oy
Harjukatu 8, 38200 Sastamala, puh. (03) 512 3456

*Hyvää Joulua ja
Turvallista Uutta Vuotta*

Pirkanmaan Lähivakuutus
puh. 03 3391 1200

Otamme sen henkilökohtaisesti.

**LAADUKKAIDEN
KALUSTEIDEN
OSTOPAIKKA**

NOJATUOLI "SENIOR"

- tavallista korkeampi istuin
- tukeva ja ryhdikäs
- helppo istua
- helppo nousta

Alk. **475,-**

**Huonekaluliike
Pekka Ahonen**
Vammala • Humppila • Kankaanpää
www.hklahonen.fi

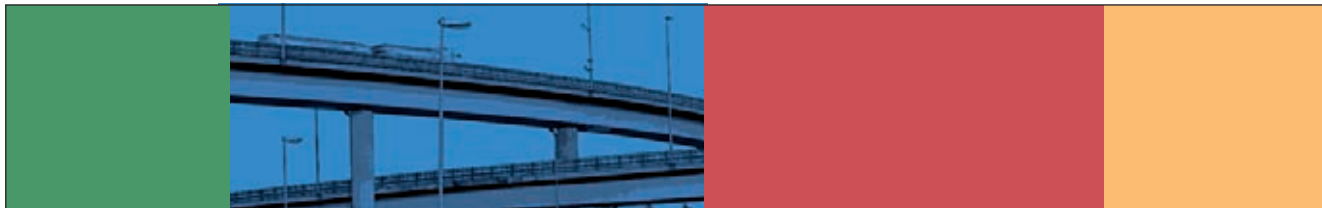
VAMMALA
Roismalan risteyksen
liikekeskus
Ma-pe 9-18
La 9-14.30
Puh. (03) 514 1840

Paikallista yritystoimintaa yli 90 vuoden ajan.

LOJER OY, Putajantie 42, 38210 Sastamala • www.lojer.com • Puh. 010-830 6700

- Polttoaineen jakelu ja valvonta
- Vähittäismyynnin hallinta
- Kunnossapito

DHR Finland OY

Nuutisarankatu 4, 33900 Tampere
Puh. (03) 231 1200
www.gilbarco-autotank.com

Sanapyramideja

■ Erkki Vainio

Kirjoita ylärivin viivoille kolmikirjaiminen sana, joka on vastine tai täydennys vihjesanalle. Muodosta toiselle riville nelikirjaiminen sana, joka syntyy edellisen rivin kirjaimista ja yhdestä lisäkirjaimesta vihjesanan avulla. Täytä seuraavat rivit samaan tapaan

Esimerkki

Ratkaisusana

i t ä

t ä i t

l ä t t i

Y t t i l ä

y+l ä n t t i

k y n t t i l ä

Vihjesana

ilmansuunta

syöpäläisiä

läävä

Kokemäen kylä

pellon tilkku

valaiseva valos

1. _ _ _ _ Vatanen t. Klem
_ _ _ _ _ esim. tiistai
_ _ _ _ _ pilkkijällä
_ _ _ _ _ leivintupa
_ _ _ _ _ leipuri
_ _ _ _ _ kaksi munijaa
_ _ _ _ _ nykymaakunta

2. _ _ _ _ suuri
_ _ _ _ _ kanalassa
_ _ _ _ _ hennot, sorjat
_ _ _ _ _ väkisinotto
_ _ _ _ _ saaristomeren selkä
_ _ _ _ _ hakkuuaukiot
_ _ _ _ _ ostoksia varten

3. _ _ _ _ kunta
_ _ _ _ _ alkuaine
_ _ _ _ _ lintu
_ _ _ _ _ karva
_ _ _ _ _ leivonnainen
_ _ _ _ _ pääkaupunki
_ _ _ _ _ roomalaisylimys
_ _ _ _ _ jänispiiras

4. _ _ _ _ alku
_ _ _ _ _ valkea
_ _ _ _ _ siivekäs
_ _ _ _ _ lapiointi, kolaus
_ _ _ _ _ kiihkoilu
_ _ _ _ _ kevytkenkäinen
_ _ _ _ _ kaljareuma

5. _ _ _ _ hoputus
_ _ _ _ _ sukulainen
_ _ _ _ _ miehen nimi
_ _ _ _ _ runomiekka
_ _ _ _ _ esim. täi
_ _ _ _ _ hilpeä
_ _ _ _ _ säkä

6. _ _ _ _ Ankka
_ _ _ _ _ virtalähde
_ _ _ _ _ ryijyssä
_ _ _ _ _ takamus
_ _ _ _ _ pensaskasvi
_ _ _ _ _ joulun lintu
_ _ _ _ _ tyttö alasti

Pyramidien ratkaisut sivulla 68.

VAMMALAN OP-KIINTEISTÖKESKUS LKV
Puistokatu 2, 38200 Sastamala
www.opkk.fi/vammala

Tuulikki Tuomisalo
Kiinteistönvälittäjä, LKV, YKV
Puh. 010 257 5270
Gsm. +358500939891
tuulikki.tuomisalo@op.fi

Petra Högström
Myyntineuvottelija
Puh. 010 257 5271
Gsm +358500631038
petra.hogstrom@op.fi

HYVÄÄ RUOKAHALUA!
MARENKI
Puistokatu 5, puh. 511 4999

Thermosoft®

Kaikki lämpö
on kotona

Turvallinen ja taloudellinen
Thermosoft on erinomainen
lämmin kodin kaikkiin tiloihin.
Tuoteperheeseen kuuluvat kasvi-
öljytäytteiset sähkölämmittimet,
valugraniittiset sähkölämmittimet
ja pyyhekuivaimet sekä
öljytäytteiset pyyhekuivaimet.

LVI
the hot alliance

Pyyhekuivaimet

Valugraniittiset lämmittimet
ja pyyhekuivaimet

Tukkumyynti:

Elektroskandia

Jälleenmyyjä:

SÄHKÖLIIKE
Matti Rantala Oy

Hopunkatu 3, 38200 SASTAMALA
p. (03) 514 1311, 0500 631 380
www.sahkoliikerantala.fi

■ Maria Mustalahti

Hiljainen

Nykypäivää on muun muassa puhe "elävästä maaseudusta" ja sen säilyttämisestä, mutta samalla toisaalta keskitettäessä viidään asioita niinkin, että niin sanottu "kehitys" vie elävän maaseudun mahdollisuuksia ja arvoa. Puuttuu monta kertaa kokonaisnäkemys.

Vuosikymmenienkin ajan muutoksia seuranneena ja eläneenä on oppinut tyytymään moniin olosuhteiden pakon sanelempiin muutoksiin ja menetyksiinkin.

Kouluni, Ekojärven koulu, oli jo runsas 40 vuotta sitten kahden muun koulun kanssa ensimmäisenä lopetuslistalla. Ekojärven koulu perustettiin jo 1910 ja ehti toimia 57 vuotta. Viime vuonna olisi vietetty 100-vuotisjuhla.

Vuonna 1967 ei vielä oltu "totuttu" lopetuksiin ja lapsiakini oli, kyllä koulun lopetus oli kipeä asia. Koulu oli keskeinen paikka ja opettajat olivat kylän kanssa eläviä ystäviä. Vaikka asian ymmärsinkin, kyllä opettajien muutto paljon menetykseltä tuntui!

Monta muutakin on vuosien saatossa siirtynyt kauemmaksi. Lähi-kauppakin on keskustassa. Sinne vie asia kuin asia - muutenkin...

Vielä on kuitenkin elämää - täysin autoita taloja ei ole monta. Tuntuu sanomattoman hyvältä, jos tulee uusi asukas ja perhe. Samoin kesämökeillä käynnit ja oleilut. Joissakin mökeissä syttyvät myös joululalat. Joissakin käydään pitkin talveakin.

Erään mökin luona palaa joulukuudessa joululalat - vaikka ei asukkaita tulisikaan. Se on omistajan lämmin joulutervehdys ja

Saatsin kahvila

Tule herkuttelemaan!

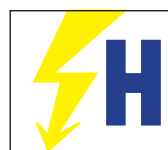
- Viihtyisässä KABINETISSAMME vietät yksityistilaisuudet, kokoukset, koulutukset...
- Meillä myös VEIKKAUSPISTE

Jaatsin kahvila

Asemakatu 10, Vammala, puh. 511 2868
Tervetuloa ark. 7-20, la 8-20, su 10-19

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

suunnittelutoimisto

HAKALA

PL 60 (JAATSINKATU 1) 38201 SASTAMALA PUH +358 (0)3 514 2111

kylätie...

todella kaunis muistaminen lapsuuden maisemille.

Jokainen elonmerkki tuntuu hyvältä - niin myös se, kun näkee autojen tulevan kotona vielä elävien vanhempien luokse. Mutta sitten kun heitä ei enää ole...

Siitäkin on jo vuosikymmeniä, kun seurakuntanuorten kesäretkiä aloimme tehdä, tutustuen samalla kesä kesältä rakkaan Suomemme eri osiin. Hyvin puhutteleva retki, kun olimme menossa pohjoiseen, Pohjois-Karjalan ja Kainuun kautta.

Autio kylä, peitetyt ikkunat, ojat kasvoivat pajua. Oli ollut halla, vanhatkin poissa ja nuorten joukkomuutto helpomman leivän perässä silloin Ruotsiin ja muualle. Se nosti monelle palan kurkkuun ja kyynelenkin silmäkulmaan.

Ajatukset täällä "hiljaisen kylätien perällä" jatkuvan muuttumisen keskellä, palaavat siihen, mikä kaiken keskeisimpänä ja aivan varmana pysyy.

Sen tien tienviitassa lukee: Minä olen tie, totuus ja elämä." Tie Joulun Lapsen, Vapahtajamme, luokse on avoin. Se on aina avoin,

asuinpaikasta ja olosuhteista riippumatta. Hän on yhtä lähellä täällä hiljaisen kylätien varrella, liikepaikkojen vilkkauksessa, yksinäisyydessäkin - jokaisen luona. Joulun Ilon ja Rauhan toivoisin meille jokaiselle! Tienviitassahan lukee myös: "Teille on syntynyt Vapahtaja!"

Haapaniemen juhla- ja pitopalvelu käytettävissänne!

Haapaniemen Pidot Ky

Haapaniementie, 38140 Sastamala
SASTAMALA, p. 03-515 4121

- * perhejuhlat
- * yritys-tilaisuudet
- * mukava retkikohde; tilauksesta lounas/kahvi
- * viihtyisä rantasauna

TERVETULOA TUTUSTUMAAN!

SUUNNITTELUTOIMISTO Insar Oy

Torikeskus 3. krs, 38200 Sastamala

Puhelin 03-512 7200, fax. 03-514 2233

Sähköposti: juhani.puukka@kopteri.net
jarmo.jarventausta@kopteri.net

Kotisivut: www.insar.fi

Yhteistyötahoja ja asiakkaita
kuluneesta vuodesta kiittäen

Superin liikekeskus

Rauhallista Joulua!

Lämpöistä Joulua ja
Onnekasta Uutta Vuotta 2012!

kenkäpuoti

Pumps

Marttilankatu 21
38200 SASTAMALA
Puh. 0400-170538

SILKKIPAINO

silkkeri

tarrat

teipit

kilvet

kyltit

laserkaiverrus

tekstiilipaino

Painopalveluja jo yli 30 vuotta

Silkkeri Oy
Kiertokatu 6
38210 Sastamala

puh: 03 - 5114 901
fax: 03 - 5114 902
www.silkkeri.fi

**VARAOSAT JA TARVIKKEET
KAIKKIIN MERKKEIHIN**

**TYÖKALUJEN MAMMUTTI-
MYYMÄLÄ**

**AUTO- JA MAATALOUS-
KONEHUOLTO**

**TYÖVAATTEET JA
SUOJAIMET**

PAIKALLISESTI PALVELLEN

KIVINIITTY

www.kiviniitty.net

SASTAMALA 0207 431 060 - HUITTINEN 0207 431 065
puhelun hinta lankapuhelimesta 8,21 snt/puhelu +6,90 snt/min, matkapuhelimesta 8,21 snt/puhelu + 16,90 snt/min

Sanapyramidien ratkaisu

1. Ari, arki, koira, pakari, leipuri, kanapari, Pirkanmaa
2. Iso, orsi, sirot, riisto, Airisto, raiskiot, torikassi
3. Ii, pii, ipis/sipi, ripsi, piiras, Pariisi, patriisi, riistapai
4. Itu, tuli, lintu, luonti, intoilu, ilolintu, olutleini
5. No, eno, Eino, Leino, loinen, iloinen, pelionni
6. Aku, akku, nukka, kankku, kanukka, kalkkuna, nakulikka

Sanaristikoiden ratkaisu

Kahden hämärän välissä

1. Nietos	6. Huppu
2. Lapaset	7. Sää
3. Villa	8. Aurinko
4. Liivi	9. Sauvat
5. Huivi	10. Eväät

Pystysuoraan: talvipäivä

Kirjan paikka

1. Opisto	6. Italia
2. Osua	7. Osaava
3. Pakkaus	8. Olavi
4. Vatsa	9. Kaivo
5. Katto	

Pystysuoraan: Pukstaavi

Hyvän tuulen sähkötalo
Telilän Sähkötyö

*Toivottaa asiakkailleen ja
yhteistyökumppaneilleen*

*Rauhallista Joulua ja
Menestyksellistä Uutta Vuotta
2012!*

Pukintie 242, Sastamala Puh. (03) 512 8111
www.telila.fi

Lämmintä Joulumieltä ja Valoisaa Tulevaa Vuotta!

Toivottaa sähköasiantuntijasi

Asemakatu 23,
38200 Sastamala
(03) 511 3055
www.tyrvaansahkotyo.fi

TYRVÄÄN SÄHKÖTYÖ

MUUKALAINEN TYRVÄÄLLÄ

Jukka Valli

JESSICAA VAAN HUOLETTAA, ETTEI JOULUPUKKI EHKÄ...

EN KIUSAAKAAN, VAAN TIERETÄÄN TAPAUKSIA, JOISSA JOULUPUKKI ON JÄTTÄNYT LAHJAT NAAPURIN LAPSILLE, KUN OIKEAA KERSAAN EI OLE LÖYRETTY.

Hyvää Joulua
ja Elämyksellistä
Uutta vuotta

Rentous on referenssimme

fiilink

www.fiilink.fi

jps-mainos.fi

*Joulun aikaa
rauhaisaa,
vuotta hyvää
alkavaa!*

INSINÖÖRITOIMISTO
Aimo Lehtimäki Oy

Puistokatu 3-5, PL 40, 38201 Sastamala
puh. 03-512 0000, fax. 03-512 0023

- RAKENNESUUNNITTELUA
- RAKENNUTTAJAPALVELUA

**RAUHALLISTA JOULUA
JA
HYVÄÄ UUTTA VUOTTA!**

PAIKALLINEN ISÄNNÖINTITOIMISTO
**VAMMALAN
Isännöintipalvelu Oy**

Torikatu 1, 38200 SASTAMALA
03-512 7000 www.vipoy.fi

**Laiska raha
on kallista**

Ota yhteyttä, niin kerromme miten voimme
vauhdittaa yrityksesi kasvua!

SVEA Helsinki • Sastamala • Oulu
RAHOITUS & PERINTÄ Puh. (09) 4242 3080
myynti@svea.fi • www.svea.fi

Tyrvään Sanomat monella kanavalla

Tyrvään Sanomat

Rauhaisaa Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle.

Etua elämään. OP-Pohjolasta.

Lämmintä Joulua ja Hyvää Uutta Vuotta!

SASTAMALAKOTI

Tehostettua hoivaa ja Senioritukiasumista

Hossantie 3, 38210 Sastamala
Puh. (03) 511 2721

sastamalakoti@sastamalakoti.fi
www.sastamalakoti.fi

Hipää Joulua

- Maalit • Matot • Parketit
- Kaakelit • Tapetit • Liimat
- Työvälineet • Tarvikkeet...

Lähes kaikki,
mitä sisustukseen tarvitset.
Ja lisäksi...

ASiantuntevaa väri-alan palvelua

VÄRIKASTI KY

PESURINKATU 5 VAMMALA, puh. 514 3220

Hyvää Joulua ja Valoisaa Uutta Vuotta

Kuva: Konstiside

SÄHKÖLIKE

Matti Rantala Oy

Hopunkatu 3, 38200 SASTAMALA
p. (03) 514 1311, 0500 631 380
www.sahkoliikerantala.fi

Rauhallista Joulua!

Sastamalan Silmäsema kiittää
asiakkaitaan kuluneesta vuodesta
ja toivottaa rauhallista joulua!

SASTAMALA
Puistokatu 18, (03) 511 4299
Palvelemme ma-pe 9.30-17.30
www.silmaasema.fi

SILMÄASEMA

Hyvää Joulua!

TARKKUUTTA JA TYYLIÄ SILMILLE OMALTA OPTIKOLTA

Vammalan Optiikka

• Puistokatu 16 • Sastamala • puh. (03) 511 4109

Hinta: 10 e

